

Szövetség

ARADI KULTURÁLIS SZEMLE

XXI. ÉVFOLYAM, 6. (121.) SZÁM

*Bronzba öntött angyal
Allerhand István felvétele*

**ÁLDOTT, BÉKÉS KARÁCSONYT ÉS JÓ EGÉSZSÉGBEN, BOLDOGSÁGBAN ELTÖLTÖTT
ÚJ ÉVET KÍVÁNUNK MINDEN KEDVES OLVASÓNKNAK ÉS MUNKATÁRSUNKNAK!**

A R A D
2017. december

ARADI PILLANATOK

A Csiky Gergely Főgimnázium golyabáljának győztesei
(Fotó: www.csikygergelyarad.ro)

Rendhagyó golyabál a Csiky kollégiumában
(Fotó: www.csikygergelyarad.ro)

A Csiky Gergely Főgimnázium videoklipje második díjat nyert az Örökségünk nevű nemzetközi pályázaton
(Fotó: www.csikygergelyarad.ro)

A Csiky idei szalagavatójának résztvevői a nagyszínház színpadán (Kurunczi Ferenc felvétele)

Mészár Zsófia Alexandra (középen), a Csiky Gergely Főgimnázium tanulója aranyérmet nyert csoportban az anconai Sportaerobik Európa-bajnokságon

A magyar nyelv napja alkalmából aradi olvasóival találkozott Karácsonyi Zsolt költő, műfordító és Papp László Zsigmond, újságíró, szerkesztő
(Pataky Lehel Zsolt felvétele)

Bognár Levente alpolgármester és Jámbor Gyula szerkesztő Puskel Péter Aradon éltek című kötetének bemutatóján (Siska-Szabó Zoltán felvétele)

A Jelen Ház nagytermében bemutatták Új János Arany János és Arad című tanulmánykötetét (Ilona János felvétele)

Kölcsy Képtár 10. – EISELE-SZÚCS ZÓJA életmű-kiállításának megnyitóján (Kurunczi Ferenc felvétele)

Tartalom

Juhász Béla: Szövétnek – 20.	1
Mit jelent számodra a Szövétnek?	2
Irodalom, művészet	
Böszörményi Zoltán: Versek	6
Fiegel Erzsébet: Játék	6
Arany-Tóth Katalin: Cselekvés	7
Szabó Péter: /régi karácsony/	7
Grosz László: Örök ünnep	8
Radnai István: Alzheimer dicsérete	8
Regéczy Szabina Perle: Karácsonyi elmélkedés	8
Köteles Nikolett: Örök éjszín	9
Simpf Angelika: Menekülj!	9
Jámbor Ilona: Az óceánjáró kísértete	10
Juhász Béla: Festmény a falon	11
Dr. Markovics Radmila: Rohangáló agysejtjeim	12
Kocsik Krisztina: Vaddisznók	14
Fekete Réka: Tíz éves az Aradi Kamaraszínház: a ráncba szedett örület színháza	16
Kurunczi Mária: Szív	17
Brauch Magda: A boldogság világnapja, avagy: boldog-e „A boldog ember”?	18
Nótáros Lajos: Arad marad (VII/12.) A román kérdés	19
Piroska Katalin: Szabálytalanságok az egykori aradi színházban	21
Pro Move Arad Egyesület: Tóth Árpádra emlékeztek az ARADI MAGYAR KÖLTÉSNET NAPJÁN	23
Hitélet	
Bátkai Sándor: Az okos ember lát, a hívő tovább lát!	25
Szilvágyi Zsolt: Iskolánövörek	26
Ódry Mária: Jó ennyi templomot egyszerre látni!	29
Matekovits Mihály: Minorita anekdoták	30
Horváth Csaba: A várakozás	31
Történelem	
Pro Move Arad Egyesület: Átadták a felújított első világháborús magyar emlékművet Dezsőházán	33
Helytörténet	
Ujj János: Elfeledett aradi híresség: Weil Magda hegedűművész	34
Siska-Szabó Zoltán: Régi és új Arad (9.)	36
Sarusi Mihály: Szalbekék (1.)	37
Puskel Péter: Híres és hírhedt emberek mondták Aradon	38
Stefanov Titusz Sever Dan: Az aradi turizmus rövid története (1.)	40
Oktatás	
Rogoz Marianna: Egy pályakezdés margójára	42
Matekovits Mihály: Szórványban – a határ mellett	44
Memoár	
Dr. Vajda Sándor: Nyolcvan évvel ezelőtt kapta meg Szent-Györgyi Albert a Nobel-díjat	45
Szabó István: Ami a Nagyvarjasi harangszó című könyvből kimaradt...de jeleztük!	47
Humor	
Kövér Péter: Marsbéli migráncok!	49
Kövér Miklós: Iluska és Jancsi meséje	52
Grosz László: Bökik hírességekről	56
Útinapló	
Koreck Aladár: Szilveszter a Phi Phi-szigeteken	57
Keresztretjévény	
Brittich Erzsébet: A Zerindi Galéria egyik büszkesége	59
Búcsúzunk	
Erdély szerelmese volt – Elhunyt Vágner Szabó János	60

SZÖVÉTNEK – 20.

Amikor nemrég, megismerkedésünk alkalmával át-nyújtottam a Szövétnek legutóbbi számát Karácsonyi Zsoltnak, a kolozsvári Helikon irodalmi folyóirat főszerkesztőjének, úgy láttam, felcsillan a szeme. Büszkén je- gyezte meg, hogy annak idején, amikor Aradon élt és dolgozott, ő is írt a lapba.

Mint még sokan mások. Hivatásos meg amatőr írók, költők, neves és ismeretlen újságírók, hazai és külföl- dön élő tudós emberek, nyugalmazott és aktív peda- gógusok, emlékeket felidéző nyugdíjasok és nosztal- giázásra hajló fiatalok, különböző vallású lelkészek, egyszerű, hétköznapi emberek, szárnyaikat bontogató, pihetollat viselő, líceumi diákok...

Húsz éve ők csinálják a lapot. És a képző- meg fo- tóművészek, akik elhozták festményeik reprodukcióit, a címlapot meg a színes, belső borítót díszítő fotókat, a megjelent szövegeket művészien illusztráló grafiká- kat, rajzokat. Tördelők, technikai szerkesztők, nyom- dászok, önkéntes terjesztők. És a nagylelkű támogatók. Itthonról és a határokon túlról.

De elsősorban legfőbb segítőink, az OLVASÓK jó- voltából születik meg a lap. Értük dolgozott fárad- ságot nem ismerve a mindenkori és állandóan fris- sülő, kis, lelkes csapat, amelyik húsz év óta, évi hat alkalommal több száz magyar ember kezébe adja az ARADI KULTURÁLIS SZEMLÉT.

Juhász Béla

Kett Groza János grafikája

MIT JELENT SZÁMODRA A SZÖVÉTNÉK?

A Szövétnék huszadik születésnapján megkérdeztük olvasóinkat, barátainkat, munkatársainkat. Őszinte válaszokat kértünk. Válogattunk a legérdekesebbek közül.

„Szeretném megköszönni mindazoknak, akik két évtizeden keresztül fáradságot, munkát és pénzt nem kímélve, odaadással, hozzáértéssel izgalmas, tartalmas, olvasmányokban gazdag, színes folyóiratot tettek nemcsak az aradi, de szerte a nagyvilágban élő magyarok asztalára. Köszönöm értő, fáradhatatlan munkáját a szerkesztőknek, köszöntöm mindazokat, akik húsz éven át írtak a lapba, akik támogatták, és ezzel lehetővé tették megjelenését, akik tanácsal, anyagiakkal, jó lélekkel a Szövétnék mellett álltak, és nem utolsósorban köszönöm az olvasók hűségét.”

Böszörményi Zoltán, József Attila-díjas költő, író, az *Irodalmi Jelen* főszerkesztője

„A teremtmény csodálatos ajándéka, hogy a világ legszebb nyelvén olvashatjuk Bibliánkat és kedvenc folyóiratunkat, a Szövétnéket. A Bibliából Isten szól hozzánk magyarul, a Szövétnékből anyanyelvünket szerető emberek gondolatai sugároznak felénk. Egyesek szerint a mennyben magyarul fogunk beszélni, mert egy örökkévalóság kell a magyar nyelv elsajátítására. Addig is, amíg ez megtörténik, tölts be nemes feladatát a mi Szövétnékünk, táplálja és őrizze az anyanyelvünk iránti szeretetnek a lángját. Isten áldja az olvasókat, szerkesztőket, munkatársakat!”

Bátkai Sándor, baptista lelkipásztor, Arad

„Szövétnékem
Köldökzsinór, amit nem vágta el.
Arad-anya ölébe emel.
Csápjaim barátok felé nyúlnak,
Régiek és újak.”

Csotó-Nagy Mária, tanár, Szeged

„A Szövétnék iránti érdeklődésem kettős.

Ha kézbe veszem, először a megjelenése, külalakja az, ami érdeklődésre adhat okot. Mivel napilap szerkesztőségében dolgoztam, ahol folyóiratok és egyéb kiadványok megjelentetésével is foglalkoztunk, természetes érdeklődésem alakult ki

más kiadványok iránt is. A Szövétnék igen igényes, szép kiállítású lap, jó kézbe venni. A tartalma pedig a családi, baráti kötődésem miatt érdekes, fontos. Keresem a számomra ismerős neveket, kíváncsi vagyok írásaikra. A névsor egyre tágul, újabb és újabb írókat, költőket ismerek meg a lapon keresztül.

Felmenőim részben Aradról származnak, így természetes, hogy érdekelnek a városban és környékén élő alkotók művei, az írásaikban megjelenő élethelyzetek, gondolatok.”

Dobó Katalin, Szeged

„A Szövétnék olvasása olyan számomra, mint amikor gyermekkoromban kútba néztem. A mélységet látom, de benne a jelen tükröződik vissza. Érzem az elmúlt idők illatát, s tükörképemen nem látom a ráncokat.”

Horváth Csaba, evangélikus lelkész, Kiskapus

„Amikor a lap elindult, mi Kölnből nagyon bábkodtunk volna. Az lett, mint a neve: szövétnék, kis, pislákoló fény. Nekünk a legszebb, mert otthonról jött ez a fény. Mára, annyi szerkesztőváltás után, egy izmos, tartalomban és formában gazdag, igazi kulturális lap lett. Türelmetlenül várjuk legújabb számát. Világíts tovább, Szövétnék, egyre fényesebben! Köszönjük nektek!”

Dr. Kövér Miklós, nyugalmazott orvos, Köln

„Az elsőtől kezdve minden számot megőriztem akkurátusan összefűzve. Ismerem hát a történetét a vajúdástól a születéséig, a csírázástól a szárba szökkenésig. Memoárral kezdődően, az Élet és Tudományon át a Históriaig és az Irodalmi Folyóiratig, mindig örömet szerzett. Köszönet érte mind a négy karizmatikus főszerkesztőnek!

Szalmalágnak hittem, és immáron két évtizede 'szövétnékként' borítja fénybe Arad kultúráját. Várom, olvasom és dicsekszem vele. Fiatalon a Duna deltájában letéptem egy vízililiomot. Meglepetésemre többméteres szára volt, azért, hogy

a virágja a felszínen tündököljék. Erre gondolok, amikor itthonról hazamegyek. A valóságban és gondolatban. Hát, ezt jelenti számomra a *Szövétnek*. Világíts tovább!”

Dr. Kövér Péter, fogorvos, Köln

„Sajnos nemrég ismertem meg a *Szövétneket*. Igaz, hogy kevés az eddigi tapasztalatom, de nagyon jelentős. Érdekes ismeretekkel lettem gazdagabb, amik akár helytörténeti, akár történelmi jellegűek. Figyelmemet leginkább az értékes irodalmi alkotások kötik le. Amennyiben a főszerkesztő és munkatársai megtartják ezt a színvonalat, részemről elismerést és tiszteletet érdemelnek. Kívánok még sok sikerrel büszkélkedő évfordulót!”

Dr. Markovics Radmila, bölcsész, Kishegyes (Szerbia)

„A *Szövétnek* azon kevés lapok közé tartozik, amelyeket az elejétől a végéig elolvasok. Mert mindig van valami új, valami érdekes, valami, amiről, ha hallottam is, nem ismertem a részleteket. Született aradiként, mint egykori Választó utcai gyermek, majd aradi pedagógus – nyugdíjasként – nagyon értékelem a nem internetes információt. Köszönöm!”

Matekovits Mihály, matematikatanár, Arad

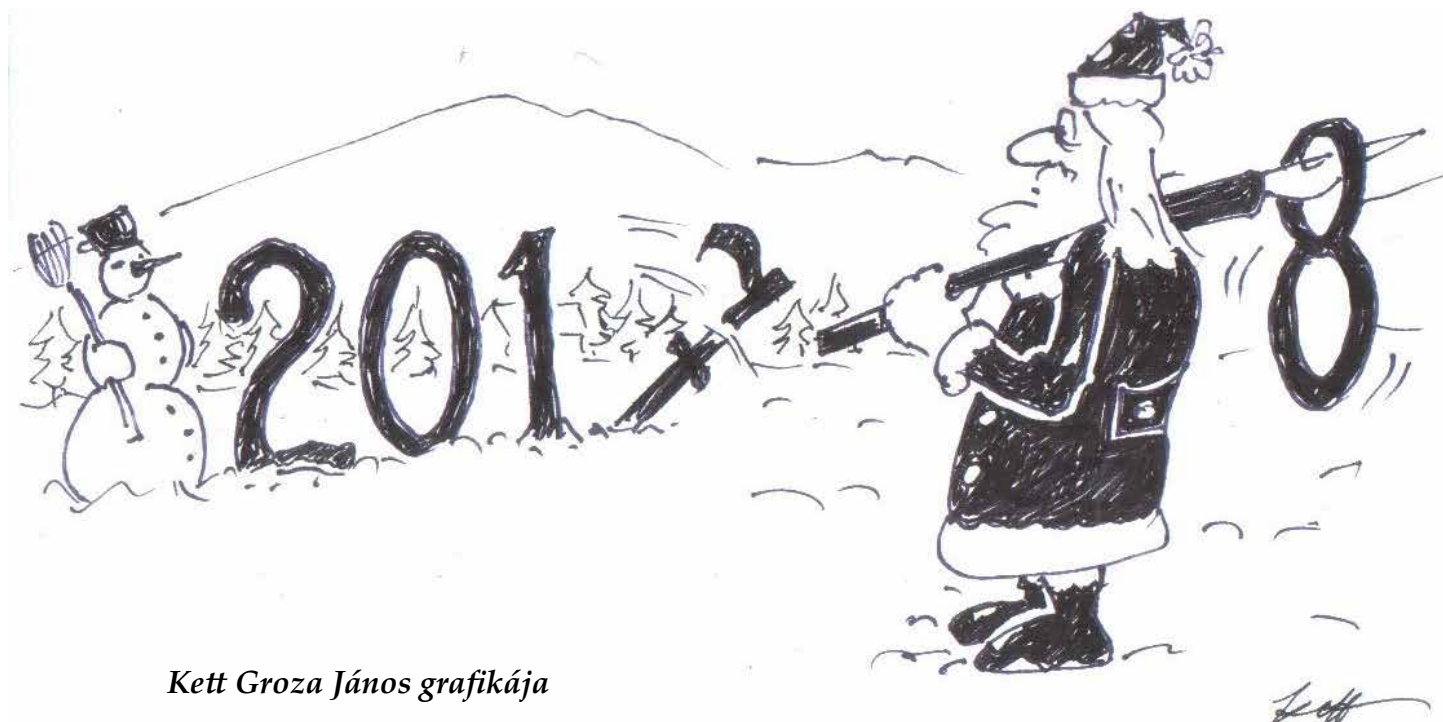
„Ha nem lenne a *Szövétnek*, akkor ki kellene találni! Így volt ez már a megjelenésekor is, és a főszerkesztőknek köszönhetően így is maradt. Ahány főszerkesztője volt, annyi *Szövétnek*hez volt, van szerencsénk. Ez így van jól! Olyan szövegek vannak benne, amelyek tükrözik Aradot, múltját és jelenét, a csillagászati távcsővel és a szabad szemmel láthatót is. A szerencsés olvasó a város és az abban született, majd világgá röptült vagy éppen idős korukig itt maradt lelkek tükrebe nézhet. Legyen ez mindaddig, amíg lehet!”

Nagy István, fizikatanár, Pécska

„Gyermekkoromtól az életem alkonyáig mindig visszajön valami benne: egy történet, egy emlékezés, ma élő vagy volt aradi emberek, sorok, akikre mindig felnéztem. Mikor a kezembe veszem, érzem a papír illatát, mintha rám mosolyognának a lapok, és a nosztalgia újból feltölti a lankadó életerőt. Köszönöm létedet!”

Dr. Perneki Simonsits István, nyugalmazott sebész, Szeged

„Tisztelet annak, aki kitalálta, elnevezte, valamint azoknak, akik immár két évtizede 'életben tartják'. Most azt az időszakot éljük, mint eleink a húszas években, amikor valóságos 'írásdüh' volt tapasztalható e kisrégió magyarsága körében. Rengeteg könyv és írás jelent meg. Örömmel tapasztalom, hogy manapság hasonló jelenségnek

Kett Groza János grafikája

vagyunk szemtanúi. A *Szövétnek* életképessége arról vall, hogy még nem haltak ki a fáklyavivők, még van igény a szép, írott szóra, mindarra, ami nekünk a szülőföldet, az anyanyelvet és a szellemi örökséget jelenti.”

Puskel Péter, közíró, Arad

„A *Szövétnek* naprakész folyóirat. Amikor Arad múltjáról, az Aradhoz kapcsolódó eseményekről és személyekről ír, visszaemlékezéseket közöl, azok szervesen kapcsolódnak a jelenhez. Az interjú és az irodalom igényes művelője, a főszerkesztő nemcsak szemlélője a jelennek, de aktív szervezője is az élénk irodalmi életnek. Szerzői, a városban és a városért élők mellett, a világból és az anyaországból tudósítanak változatos műfajú írásaikban. A szép kiállítású lap nemcsak az értelmiséget szólítja meg, értékes olvasmány minden magyarul értőnek. Örülök, hogy Aradot és a lelkes közönséget, mint szerző, személyesen is megismerhettem.”

Radnai István, költő, író, Budapest

„Nagyon tetszik, hogy sokszínű és változatos. Jó, hogy sok benne a történelem; az aradiak nagyon szeretik a történelmet. Legkedvesebb számomra az irodalmi rovat. Szép verseket és prózai írásokat olvastam benne. Gratulálok a szerkesztők munkájához!”

Regéczy Szabina Perle, műfordító, az aradi Tóth Árpád Irodalmi Kör elnöke, Arad

„Érdekes, sokoldalú, hasznos tudnivalókat tartalmaz. Szüksége van városunknak egy ilyen folyóiraatra. Létezz még sokáig!”

Rogoz Marianna, a Csiky Gergely Főgimnázium tanára

„Apám családja kisiratosi, s mivel heten voltak testvérek, szögrül-végrül rokon az egész falu. Így szülővárosom, Békéscsaba és mai lakhelyem, Balatonalmádi (‘Veszprém szőlőhegye’) mellett még egy olyan helyre letem, ahol otthon érezhetem magam: (Kis)iratos és Arad. Mert e kettő együvé tartozik. Apám ifjúságának városában, Aradon, a

szívemnek oly kedves világban nekem való értelmiségi műhely a SZÖVÉTNEK. Isten éltesse! ... az aradi-csanádi magyarokat, sokáig!”

Sarusi Mihály, József Attila-díjas író, újságíró, költő, Balatonalmádi

„Nehéz kérdés, éppen azért, mert oly egyszerű. A mai posztmodern, posztkomoly, posztgutenbergi, posztbolsevik, posztakármilyen világban egy virulónak tűnő mementó. A *Szövétnek* egy furcsa, élni akaró kis lény, mint – például – Hüvelyk Matyi, vagy a világűr közel abszolút nulla fokát is túlélő medveállatka. Egy hűségesen visszatérő, szelídebb, de határozott forgószél gyanánt fölkapja, összehozza először is Arad megye, aztán a tágabb szórvány írástudóit, gondjait és gondolatait. Küldetése van, amit egyedül csak a *Szövétnek* s egyedül csak a Partiumban képes teljesíteni. Ide lett kitalálva. Rész (‘Részek’) az Egészből. Nélküle az Egész olyan lenne, mint az étel, az élet só nélkül. Tagadhatatlan, elfogult vagyok, de minek vagy ki a fenének is kellene nekem elfogulatlannak lennem? Jól esik úgy elfogultnak lenni, hogy tudom, ráadásul igazam (igazunk) van. Éljen soká a *Szövétnek*, és Isten éltesse olvasóit is!”

Szabó István, tanár, Sarkad

Kett Groza János
grafikája

„A Szövétnek számomra kötődést jelent a gyökereimhez. A lap által is kapcsolatban maradhatok a szülővárosommal. De még inkább betekintést nyerek egy nagy részben letűnt világ gazdag kulturális örökségébe. Úgy gondolom, hogy a lapban megjelent írások mégsem csak nosztalgiából születnek. A szerzők letűnt vagy veszélyben lévő értékekre szeretnék felhívni a figyelmet. Talán sikerül a mai fiatalokat is legalább egy kicsit lelkesíteni, hogy átvegyék az aradi értékek láthatatlan stafétáját, és a nagyon megváltozott körülmények között is ragaszkodjanak hozzá.”

Szilvágyi Zsolt, temesvár-józsefvárosi plébános, Temesvár

„A Szövétnek számomra kötődés a szülőföldhöz, szülővárosomhoz, ifjúkoromhoz, régi-régi ismerősökhöz. Mindig szívesen olvasom.”

Tatár Etelka, újságíró, Chicago, Amerikai Egyesült Államok

„Nem akarok hízelegni, de látszik, hogy profi vette át a kormányrudat. Csak így tovább! Vannak érdekes cikkek, vannak jó tollú írók. A többi meg nem számít!”

Dr. Tús Ferenc, nyugalmazott egyetemi tanár, Arad

„Esztétikus külső, gazdag, változatos, érdekes belső. Az elsőől az utolsó lapig végigolvasom. Mert érdekel, úgy érzem, kaptam valamit, amitől érzelmileg gazdagabb lettem. Szükséges és hasznos a Szövétnek a magyarság számára, mivel üzenetet továbbít nemzettudatunk megtartásáért, megmaradásunkért. Ezért fontos, hogy terjesztjük, támogassuk lehetőségeink szerint.”

Dr. Vajda Sándor, nyugalmazott főorvos, Borosjenő

„A Szövétnek összeköt a 'Vegyessel', a múlttal és Araddal. Sajátos tematikája egyedivé teszi, hiszen az említett kötődéseken túl ismerős és ismeretlen egykori 'aradi gondolkodású'(!) embereket köt össze, és ismertet meg egymással. Őszinte elismerés és baráti üdvözlés mindenkinek, aki részese ennek a vállalkozásnak!”

Vekov Károly, nyugalmazott történész, Tiszafüred

Kett Groza János grafikája

Böszörményi Zoltán

VERSEK

AZ ARC

Ne érdekeljen,
miből teremtette Isten a világot!
Feleslegesen szaporítanánk a szót.
A moralizáló exegézis szerint,
a teremtés kutatása gőgössé teszi azt,
ki a Midrás Haggada
és a Midrás Halacha vizsgálatait semmibe veszi.
Milyen hatalmas úr tátong tudásunk végecséje
és az isteni akarat végtelensége között,
de kivirágzik az ember életfája,
ha vele van a szeretet.
A teremtés oka, célja:
nincsen Istenhez mérhető!
Mégis, mi ez a méltatlan mohóság, nyers erő,
mellyel magunkénak akarjuk Őt,
aki megfogamzásunk pillanatától bennünk él?
Miféle métely, és miféle éj örvénylik
gondolatainkban, s nem hagy nyugodni,
míg az anyag ködéből arca fel nem ragyog?

Mi vagyunk ez az arc.

Fiegel Erzsébet

JÁTÉK

hol egykoron ragyogva
mozdulatlan álltam
magamat
„örök-játékra” szántam
sorsokat szőttem

vágy és szomjúság hevéből
örvénylett az élet
testet-lelket öltve
csapódtam a föld ölébe
majd a maszkokat

sorra letépve
nézd, Atyám,
lét-álomból
felébredtem
végre

Kett Groza János grafikája

Arany-Tóth Katalin

CSELEKVÉS

Szívünkben hamisítatlan szeretet ragyog.
 Tisztasággal takarjuk a reggelek álmos
 botorkálásait, a magunk mögött hagyott,
 zsúfolt napok olykor haszontalannak tűnő
 perceit. Rebbenésnyi mozdulatba zárjuk
 kézfogások, érintések, pillantások és
 hallgatások törekeny vágy-villanásait.
 Fényáteresztő lelkünk boldog ünnepre vár.
 Az eljövétel küszöbén toporogva tört
 temetünk képzeletünk sötét vermeibe,
 s kérjük megfeszített sorsok bűnbocsánatát,
 feledésbe remélve a gátlástalanság
 fölényes, túlzó törtéteit. Elbújnánk

a fagyos fákra feszített fény sorok mögé,
 de testünk a földön cselekedni hivatott.
 Határidős decemberi önvizsgálatban
 karon fogjuk a magány szürke vacogását.
 A kabát, mit ráterítünk, egy jó szó csupán,
 mit kalitkában őriznénk tovább, hogy el ne
 szálljon a kozmosz gigantikus örvényébe.
 Parázsból szikrákat lobbantunk a törekvés
 lendületével, s fáradtságunkra akasztjuk
 a hiányt, a vitákba varrt kifogásokat,
 a gyűlöletbe mart haragot, mert reméljük:
 szívünkben hamisítatlan szeretet ragyog.

Szabó Péter

/RÉGI KARÁCSONY/

sziporka csillan
 szobám fenyőillatban –
 egy csillag villan

– /cinkék/ – /kolinda/ –

citromsárga mellényben
 kiöltözve ily szépen
 fekete kalapban
 és fekete frakkban
 összegyűlünk mi télen
 fűtyülünk is a téren
 ha ottan sok mag van
 kiszórva ablakban –
 apró élet vidámság
 röpken a kis társaság
 udvarias sorba
 nagyot kopogtatva
 citromsárga mellényben
 megköszönve most szépen:

„nem kérünk mi tortát...
 holnapra is viszlát!
 megdolgoztunk keményen...
 munka vár ránk ez évben...
 tiszteljük a gazdát! –
 fűjjük a kolindát!”

– /Aradi kolinda/ –

vártam ezt az estét,
 hogy megszülessék
 újból és újból
 a megváltónk...:
 haragudni ne tessék...,
 ünnepeljük eljöttét:
 fő a békesség,
 ő a megváltónk...:
 múlik a csendesség –
 gyerekzsivaj, bőség...,
 ünneplünk újból –

jön megváltónk...:
 lásd – csak áldott mosoly...,
 örülj, ne bomolj...,
 jer ki a házból –
 van megváltónk!
 Az éneklőt éltesse,
 nagy már ez a dicsőség;
 éljen a gazda
 ki ezt hallgatja!
 Itt van a Nagy Fényesség,
 Szívünkben az ékesség,
 örvendezzünk hát –
 Jó Megváltónk!

(– régi-új karácsony –)

sziporka csillan
 szobám fenyőillatban –
 egy csillag villan

Grosz László

ÖRÖK ÜNNEP

Babérokon nem ülhettek,
Nyakamon a télünnepek,
Harsog hangom, párja nincsen,
Hogy Jézusunk dicsőítsem!

Máriánk világra szülte,
Szívünknek lett egyik csücske,
És minden tettünk rejtekén,
Csak Ő a Kezdet meg a Fény!

Ha lejárna földi percem,
Még egy dolgot kéne tennem,
Végső kívánságom nékem:
Örök ünnep legyen részem!

Ama kapu csakis tárva,
Ott vár Urunk igaz társra,
Nem gátolhat semmi ebben,
Ideje hát igyekeznem!

Országába beeresztvén,
Nincs már bánat, üres erszény,
Hiszen hálával telt lelkünk,
S mindig van mit ünnepelnünk!

Radnai István

én már csak annyit érek
amennyit írok
keresek egy kénbarlangot
kiadom a gatyámat

a családnak hasznosításra
a hipó kiveszi a barna foltokat

még írok még van mit
még elbírom a széket
dacosan visszanyomom
ha nyomni kezd pimaszul

a lábam lóg feltámasztják
a feltámadáskor

Regéczy Szabina Perle

KARÁCSONYI ELMÉLKEDÉS

Lobbanó csillagszóró
suttyon gyertyaláng
három elem a négyszögben
te és a gondolat

nem látsz a révtől távolabb
fényt veszítesz
lásd meg a mindenséget
az önszaggató kolduló töredelmet
a zagyva színfoltok elégikus zaját

fellobbanás nem ég
sem lanyha szilánk
varázsos hevület

titkon kereső avult részek
távolság síkja felhőkarcoló
idegen szférában tűzfészked
jelezd a szót vagy annak mását

pillogó nedves amfora
a sikongó képözön fakón üszkösödik az éjben
az imbolygás lassan imahúrt pendít

kihunyt csillagszóró
lenfényű gyertyaláng
a karácsonyi Gyermekekkel együtt
ma Te is meg fogsz születni...

ALZHEIMER DICSÉRETE

néha összekavarodnak a betűk
de rendezi az elmém rácsapok az ujjaimra
a szerkesztők elnézőek
vén bolond inkább húzná

a bevásárló kocsiját és menne választani
de körte kemény az alma pudvás a krumplici
csírázik

inkább írok mögöttem kénkövet fúj
az ördög követe pecsételi a vízumot

PIHETOLLAK A CSIKYBÓL

Köteles Nikolett

ÖRÖK ÉJSZÍN

Fekete égbolt alatt
nyugszik fekete szívem,
a megtört, a széthasadt.
Gyászlepelben őrizem

ébenfekete, szenes
szilánkjait, de zordul
az éjben a szív, s jeges
sápadt sötétség mordul.

Távoli álom a fény,
egy fakult, fáradt elme
képzelgése. Érett kökény
szín életem egésze...

De minden reménysugár
csak sötét illúzió?
Sírban született, szikár,
hamis boldogság? Bújó

árny figyel, s kattan a zár:
arcom egy utolsót ráng,
s fénytelen lelkemben már
nem ébredhet többé láng.

Fekete marad lényem,
sötéten görbül ajkam.
Feketén csordul vérem,
és csak suttogok halkan.

Feketén cseng a dalom,
sötét a szívdobbanat
szemem csak bámul vakon,
s felemészt a pillanat.

Simpf Angelika

MENEKÜLJ!

Mint a süllyedő hajó a rajta ragadt utasaival. Ajtóival, melyeket hiába rángatnak. Zárjaival, melyek nem engednek a kulcsoknak, deszkáival, melyek cipőkbe akaszknak, hogy elgáncsoljanak, bútoraival, melyek eléd fekszenek, nehogy átengedjenek, mind a szökést teszik lehetetlenné. Mert az első ösztönöd a menekülés... annyira sürgetőnek érzed, akár a vizezési inger. Nem szoríthatnak sarokba, nem vehetik el tőled a választás lehetőségét. Pedig te is ugyanúgy fulladozol, mint maga a hajó. Fogukat húsdobba mélyeszti, éles karmaikkal megragadnak, átvetik rajtad hírnárszerű lábukat, dorong vastagságú karjukkal körbeölelnek, úgy, hogy nincs szabadulás. Meglehet, tragikus események sorozata vette el harci kedvüket, vagy már az elején gyengék voltak, így elég volt egyetlen hangos morgás, mely a fülükbe rezgett, és ijedtükben darabokra törtek. Vagy nem veszik észre, hogy téged is magukkal rántanak a pusztulásba, vagy szándékosan teszik, mert nem akarnak egyedül szenvedni. Elvárják, hogy csak rájuk figyelj, ne legyen saját életed, küzdj velük együtt azért az átkozottul kevés levegőért. Undorító, ahogy sajnáltatják magukat, ahogy elmarnak maguk körül mindent, ahogy a gödör alján egyre mélyebbre ássák magukat, nehogy valaha is a felszínre jussanak. Talán belelőkték őket, talán

már nem is emlékeznek a boldogságra, talán elfelejtették, milyen kincseket lelnének magukban, ha kimerészkednének a világosságra. Mintha reccsegnének a padlók, nyögnének a víztől nyálkás lépcsők, a foszladozó tapéták könnyeznének, a málladozó plafon pedig rogyadozna. Fájdalom, mely lehet, hogy ha magukkal húznak, nem olyan kétségbeesítő, mindent kiszorító. Kapkodnak az öröm bódító illata után, pillanatok alatt felszipantják, amit belőled kipasszíroznak, az életet. Velük együtt fakulsz meg, rothadsz el, tűnsz el a szomorúság tengerében. A percek évekké nyúlnak, a keservben telt idő önmaga többszöröseinek tűnik. Eleinte gondolkodás nélkül kapálózol, eszeveszetten küzdesz az ár ellen, majd elfogy az energiád, és az akaraterőd az utolsókat rúgja. Aztán hosszú tervezéshez kezdesz, vagy pedig elfogadod a helyzetet, és olyanná válsz, mint ők. Reményvesztetté. Meg fogod szeretni a sötétséget, és elfogadod a vereséget, sőt még úgy érzed, nyertél is. Te is hajóvá válsz, tetteted, hogy rendben vagy, míg felszállnak az utasok, majd a nyílt vízen rohamosan vissza a mélybe merülsz, magaddal cibálva a sértetleneket, akik eddig a felszínen maradtak, nélküled. Szóval, tán hasztalan, de azt tanácsolom, ne add fel! Menekülj!

Jámber Ilona

AZ ÓCEÁNJÁRÓ KÍSÉRTETE

Fara több mint fél éve dolgozik a Nebuloso óceánjáró mosodájában. Amikor több száz társával az embercsempészek bezsúfolták a rozoga hajóba, alig remélte, hogy túléli a kalandot, s lesz valaha rendes munkája is. De a háború borzalmainál, a kínzó éhségnél és a kilátástalanságnál már egy kevéske remény is jobb volt. Családja meg egyenesen azt hallotta, hogy Európában a háborúból menekülőket tárt karokkal várják, ingyen szállást, naponta háromszor ételt kapnak és zsebpénzt is, amit majd a családnak hazaküldhetne.

Másokhoz hasonlóan ő is Németországban akart kikötni.

Kilenctagú családjában a nők vannak többségben, apja megsérült a harcokban, fiútestvérei mind kisebbek, így őt jelölték ki a kalandos és bizonytalan útra, bár édesanyja nagyon meg fogja érezni a hiányát, hisz ő volt a jobbkeze a kisebbek ellátásában.

Fara nem szívesen emlékszik vissza a hajóút viszonyaira. Többen kiestek a majdnem felborult ingatag hajóból a hullámverés nyomán, és úgy látta, a kalauzok nem is igazán igyekeztek kimenteni őket... Tucatnyian a tenger közönyös hullámai alatt alusszák örök álmukat, ha nem falták fel őket a cápák. Vajon vannak itt cápák? – futott át agyán. Neki szerencséje volt: úgy beszorították a többiek középre, hogy lélegezni is alig tudott.

A sátrakból fölállított táborban elég jó volt, kaptak enni, le lehetett feküdni, semmi dolguk nem akadt, sőt, miután beadták a menekültkérelmet, még a mozgásukat se korlátozták, kimehettek a közeli városba. Fara beiratkozott egy olasz nyelvkurzusra, ahol megtudta, hogy néhány korábban érkezett sorstársa már megkapta a menedékjogot, és munkát is vállalt. Abdullah nevű földije például takarító egy óceánjárón, és nagyon elégedett a sorsával. Nem kell költenie ételre, szállásra, szinte az egész keresetét, a havi ötszáz eurót, félre tudja tenni. Fara elképzelni sem tudna ideálisabb munkahelyet a hatalmas hajónál. Megszokta, hogy mindenből csak a minimális jutott neki, nincsenek nagy igényei, és ha sok pénzt tud spórolni, hazaküldi a szüleinek, hogy rendes, nagy házat építsenek, ahová talán egyszer ő is visszatérhet. Nagyon komolyan gondolta, hogy ő legyen a családfenntartó, ha már a sors ily kegyes volt hozzá...

A munkaközvetítő hivatalnoka készségesebb volt, mint remélte, és alig pár hét után már föl is fogadták az óceánjáróra. Igaz, nem arra, amelyiken Abdullah dolgozik, de itt is akadtak hozzá hasonlóok.

A mosodában kedvesek, segítőkészek voltak a kollégák, igyekeztek feledtetni vele a családja utáni sóvárgást. Igaz, nem is nagyon volt ideje és alkalmá búslakodni, a napi 10-12 órás munka a meleg, párás helyiségben teljesen lekötötte, és minden másról elterelte a figyelmét – azon az egy gondolon kívül, hogy dolgozni kell, minél több pénzt összegyűjteni családjának, hogy új életet kezdhessenek, ha vége lesz a háborúnak.

Hazájában még mindig heves harcok dúlnak, mondják a híradóban, és Farát nyugtalanítja, hogy a frontvonal egyre közelebb kerül szülővárosához. Ő nem tudja, kinek van igaza és egyáltalán, miért harcol testvér a testvérral, és a külföldiek miért támogatják egyiket vagy a másikat – ő csak annyit tud, hogy szülőföldjén a hosszúra nyúlt borzalom már szinte mindent lerombolt, elpusztított, nincs élelem, nincs víz, nincsenek állatok, virágok, nincs semmi, csak rettegés és szenvedés... Nem is nézi szívesen a híradókat, ha sikerül, nagy ritkán tévéközelsébe jutnia, mert szerinte azok nem tudják és nem is akarják bemutatni a háború valódi arcát, mert akkor az egész világ belebolondulna a fájdalomba...

Még most, hónapok után is rémálmok gyötrik, éjszaka sokszor fölsír álmában, meséli szobatársnője.

Fara egyszer se ment ki a szárazföldre, amióta a hajón dolgozik, nem akart egyetlen eurócentet sem fölösleges dolgokra költeni. Ha valamire szüksége volt, megvásároltatta a kollégáival, de a lelkükre kötötte, hogy mindenből a legolcsóbbat keressék. Nem nevette ki senki fukarsága miatt, hisz többségük hasonló cipőben járt. Néha még lelkiismeret-furdalás is gyötörte őket a jó sorsuk miatt, mindenük megvan, ami egy normális élethez szükséges, étel, szállás, munka, fizetés. Kell ennél több egy olyan embernek, aki a véráztatta pokol mélyéből került a szürke hétköznapiok nehezébe, ám gondtalan biztonságába?

Az óceánjárón öt-hat hónaponta cserélődik a személyzet. Fara nyolc hónapja dolgozik, mert a váltása betegség miatt nem jött meg idejében, és

nem találtak helyette mást. Fara, bár már minden csontjában-ízületében érezte a krónikus fáradságot, bevállalta a plusz hónapokat, mert így több pénzt gyűjthet össze.

Végre eljött a várva várt nap. Fara le sem hunyta a szemét egész éjszaka. Azon tépelődött, mit vegyen ajándékba testvéreinek és szüleinek. Nem akart sok pénzt költeni, de üres kézzel sem állíthat be családjához. Bár nem volt biztos abban, hogy hazamehet, hisz csak a minap jelentették be, hogy a szír kormányerők végső csapásra készülődnek a lázadók ellen. Úgy hallotta, hogy külföldi támogatással – azok bombatámadásokkal segítik az előrehaladást.

Fara izgatott és aggodó, türelmetlenül várja Abdullah telefonhívását, aki egy héttel korábban ment le a hajójáról, szervezi a szárazföldi tartózkodásukat és az utat hazafelé, már ha ez lehetséges lesz.

Juhász Béla

FESTMÉNY A FALON

– Tizenegykor érte jövök. Addig a tiéd – mondja szárazon az asszony. Átadja a fiúcskát, és már rohan is le a lépcsőn. Várja otthon a két kislány az új férfitől, a négyéves Zselyke meg a kétéves Orsolya. Hozzájuk még az Angyal hozza a karácsonyfát, szép, dús normand fenyőt.

Betessékeli a gyereket a műterembe. Hellyel kínálja. Előveszi a vodkás üveget, jól meghúzza, nem pohárból iszik. Az orosz vagy a lengyel vodkát jobban szereti, de azoknak annyira felment az ára! ... Megveszi a tiszta szeszt, felhígítja vízzel, kész a vodka. Reggel, ébredés után kezdi. Azt mondja, erőt ad. Nélküle már nem tudná kézbe venni az ecsetet – úgy hiszi. Két éve autót sem vezet, ittas vezetés miatt elvették a jogosítványát. Nem jelentkezett újabb vizsgára.

– Látod, fiam, mennyire magányosan töltöm az ünnepet? – Ezt minden karácsonykor és húsvétkor elmondja. Amikor elhozza a gyereket volt neje. Hat éve hagyta el. Amikor megismerte az új férfit. Számítógépes grafikus egy multinacionális cégnél. Jól kereső állás. Perspektívája van. Mellette egy asszonynak csak annyi a dolga, hogy gyerekeket szüljön. Férjének, meg nemzetének. Hogy megmaradjon...

– Nem is tudom, mivel kínáljalak, fiacskám. Lehet, hogy van itthon egy kis üdítő. – Kimegy

Kicsiny csomagja órák óta a szűk kajüt közepén áll. Még egy óra van a kiszállásig, amikor megszörren a kabintelefon. A recepcióról kapcsolták Abdullahot, rögtön felismerte a hangját. Aztán a második mondat után artikulátlanul felsikoltott: nem igaz! Nem igaz, hogy mindnyájan meghaltak!

Homályba borul körülötte a világ, szíve bolond óráként kalimpál összevissza, torkában fojtogató könnygaluskák... Föltántorog a fedélzetre, a korlát fölé hajol, mintha az óceán sós vízpárájából akarna erőt meríteni fájdalma enyhítésére...

Aztán kitárt szárnyú madárként csobban a fényesen kéklő habokba a megtört test. A lélek fölrepül az örökkévalóságba, találkozni az övéivel...

Attól kezdve mindennapos a panasz a recepción: az utasok hol szirének síró hangját hallják, hol hűvös, sötét árny suhan el mellettük némán...

a konyhába, kezében egy doboz kólával meg egy üveg sörrel tér vissza. A vodka mellé kiváló kísérő a világos sör. A tízéves gyereket nem kínálja sörrel.

– Emlékszel, fiam, milyen szép karácsonyfáink voltak valamikor régen? Plafonig érő ezüstfenyők. Tele csillogó angyalhajjal, színes díszekkel és pislákoló gyertyákkal. A fa csúcsában minden évben az az aranyszínű, ötágú csillag fénylett, amelyet a nagyszüleimtől örököltünk... Anyád elvitt téged a nagyiékhoz az almás pitéért. Minden karácsonyra almás pitét süített anyám. Még langyos volt, mire eljutott hozzánk. Kicsit megolvadt a rászórt porcukor. Mire visszaértetek, a fa alá kerültek az ajándékok is. Meggyújtottam sorra a gyertyákat. Elénekeltek a *Mennyből az Angyalt*. Utána összeöleleztünk.

A fiú nem túl lelkesen hallgatja apja szavait. Sokadszor hallja ugyanazt a szöveget. Minden karácsonykor, amikor kettesben ünnepelnek, elpanaszolja nagy bánatát. Nem tud belenyugodni, hogy otthagyta az asszony. Biztosan ő is hibás volt. Meg a konjunktúra. Hogy az emberek manapság nem igen vásárolnak művészi festményt. Giccset meg semmiképp nem akar festeni.

Tízpercenként nyúl az üvegért. Egy szuszra négy-öt nagy kortyot nyel le. Ólomnehéz lesz tőle

a nyelve, homályos a tekintete. Gyöngyöző izzadságcseppek jelennek meg ráncosodó homlokán.

– Egyetlen dologra kérlek, fiam. Soha ne vegyél ecsetet a kezedbe! Inkább lapátot vagy kalapácsot! Vagy számítógépet! Látod, hova jutott szegény apád?!

Elkapja a csuklás. Megint előveszi az üveget, már kevés van benne, lehúzza az egészet. Leül a mély fotelbe. Merev tekintete átszúrja a gyerek vézna testét. Pislog néhány laposát, motyog valami érthetlent, ránéz a faliórára: fél tízet mutat. Lehunyja a szemét, azonnal mély álom lepi el. Hangosan szuszog, mintha csendben horkolna.

A fiú szomorú szemében akkor fény csillan. Mit tegyen másfél órán keresztül, míg eljön érte Anyu? Odalép a bükkfa ládához, amelyben apja festékes tubusai sorakoznak. Különféle méretű ecseteket is talál. Odalép a csupasz, fehér falhoz, amelyet jól megvilágít a különben halvány fényű állólámpa. És elkezd festeni a falra. Először a kontúrok jelennek meg, majd ráhajt a részletek kidolgozására. Legtöbb a zöld festékes tubusból fogy,

meg az aranyból. Rengeteg arany színt visz fel a falra. Az ezüsstel sem takarékoskodik. Úgy fest a fiú, mint aki évekig gyakorolt előtte. Pedig ez élete legelső festménye. Még sohasem tartott ecsetet a kezében. Legfeljebb filctollat az iskolában.

Tizenegy előtt három perccel megérkezik édesanyja. A fiú nyit ajtót, apja nem is hallotta meg az ajtócsengő berregését. Ahogy belép a lakásba, az asszony megtorpan. Egy pillanatig mozdulatlanul, dermedten áll. Szemében megjelenik egy, nem több, egyetlen könnycsepp.

A fotelben elterülő férfi horkolása mintha felerősödött volna. A szobában keveredik az alkohol és az olajfesték meg az oldószer jellegzetes, szúrós szaga.

A nemrég még üres falon, amelyet jól megvilágít a halvány fényű állólámpa, csodás angyalhajjal, ezüstszerű gömbdíszekkel, színes szaloncukorral, pislákoló gyertyákkal megrakott karácsonyfa áll. Lélegzetelállító látvány. Majdnem olyan, mintha igazi lenne. A csúcsában egy aranyszínű, kissé kopott, szikrázó fényű, ötágú csillag.

Dr. Markovics Radmila

ROHANGÁLÓ AGYSEJTJEIM

Amikor az ember úgy érzi, nincs lehetőség, képtelen megoldani az elébe gördülő problémákat, akkor az agysejtjei sebesen rohangálnak, keresik a kiutat. Görcsben a lélek, görcsben a szív, de az akarat... az hajtóerő. A megoldás pedig elfogadhatónak tűnik. Falum fia, aki akkoriban Németországban dolgozott, talált nekem egy munkahelyet: feketén kell dolgozni egy vendéglőben. Takarítás és mosogatás, segédkezés a konyhán. Uram Jézus, én meg a konyha! De választás nem volt. Az ott megkeresett pénzzel szétoszlatom a fejem felett tornyosuló fekete felhőket. Azt hittem, minden jól végződik majd. Ledolgozom a két hónapot, ami után megjelenik a napsugár. Azonban miért menne minden akadálymentesen? A baj mindig csöstül jön. Az új munkahelyemen egy kis szobácskát kaptam, na, de se baj, nem nyaralni jöttem! Az éjszaka erőszakkísérlettel kezdődött. Rúgtam, vágtam, haraptam, majd kiabálni kezdtem, és a szomszéd szobában lakó két horvátországi férfi megmentett. Vendégmunkások voltak. Az egyik felajánlotta, menjek el pár várossal távo-

labban, ott van a felesége. Ez a hely nem magányos nőnek való. Elmondtam, miért kell maradnom. Akkor ők kerestek egy helyet nekem, ők, akiket akkor láttam először, amikor megmentettek a falumbeliek karmai közül. Amíg a városban dolgoztak, rendszeresen eljöttek, leellenőrizték, minden rendben van-e. Azt hittem, megmenekültem, de korai volt az öröm. Mentőangyalaim másik városban kaptak munkát. Elmentek. A gazda itt is rögtön megváltozott. A huszonnégy órából húszat dolgoztatott. Nos, nemcsak kisegítettem, hanem sütöttem a húst, készítettem a személyzetnek az ebédet. Hajnali négy órakor keltem, takarítottam az egész épületet, kezdtem az emeletről, haladtam lefelé, és tizenegy órára minden ragyogott, mint Salamonnak az a bizonyos testrésze. Tizenegyedtől viszont a konyhában dolgoztam... Minden rosszban azért van jó is. Munkatársaim is jugoszlávok voltak, egy tizennyolc-tizenkilenc éves fiú, és egy (nekem akkor) időseknek tűnő hölgy (pedig fiatalabb volt, mint most én). Mindketten szerették, ha munka közben meséltem nekik: elbeszélések,

könyvek tartalmával szórakoztattam őket. Így kerültünk közel egymáshoz. Mikor látták, rögtön összerogyok, segítettek. Egy alkalommal leestem az emeleti lépcső legfelső fokáról. Valamikori dzsúdótanulásomnak köszönhetően, „csak” a bokám lett bunkó formájú. Na, most mi lesz? Az én „drága” munkaadóm kiadta a parancsot: „Ebben a pillanatban lemegy a pincébe, felhoz egy 30 kilós zsák krumplit, és ha képes elvégezni minden feladatot, maradhat, ha nem, menjen, ahova akar, s ki sem fizetem az eddigi munkáját, mert nem dolgozott addig, amíg megegyeztünk.”

Lebicegtem a pincébe, ráültem egy zsákra, és bögtém tehetetlenségemben meg kétségbeesésben. Egyszerre ott termett a fiú. Megszólalt: „Ne sírj tanító, én felviszem a zsákot, te meg amilyen gyorsan csak tudsz, gyere fel a konyhába, nincs bent a gazda, valaki kihívta, Ika néni meg előkészítette a vizet, amibe belehajigálsz a krumplit. Ott a szék is, csak gyere, és el ne árulj bennünket, mert akkor mehetünk mindhárman.”

Felbicegtem a konyhába, néha négykézláb a lépcsőkön, leültem, pár krumplit már megpucoltam, amikor belépett a gazda. Leesett az álla. Egyre faggatott, ki hozta fel a krumplit, és én szemrebbenés nélkül hajtogattam: én. Soha nem volt még olyan sokáig a konyhában. Ika néni ecetes, hideg vizes borogatást tett a bokámra. Összeszorított szájjal, de dolgoztam.

Hetente egyszer hozta a szállító a sört. Na, ki nek kellett lemenni a pincébe átvenni a sört? Hát nekem.

Köszöntünk egymásnak, megszámloltuk a ládákat, aláírtam a nevem, és mentem volna felfelé, amikor elállta az utamat, de korrektül megkérdezte elmennék-e hozzá: sokkal többet fizetne, és csak neki kellene főzni. Naná, gondoltam magamban, meg a többi. Ha jól meggondolom, egész jóképű volt, és korombéli, de ismeretlen emberhez vadidegenbe... szó sem lehet róla. Még párszor eljött, de hiába. Egy alkalommal nem egyedül jött, volt vele egy fiatalember, aki alkalmas pillanatban rázta a fejét, nemet jelzett vele. Rámosolyogtam. Másnap ő jelent meg, és annyit kérdezett, mikor fejezem be a munkát ezen a fürmedvényes helyen. Azt gondoltam, na, itt van, azt hittem, hogy jóakaróm, de ez sem különb a Deákné vásznánál, bár fogalmam sincs, milyen volt Deákné vászna. Azonban elhamarkodott véleményt alkottam. Felajánlotta a segítségét. Mondjam meg, mikor indulok haza, eljön értem és elvisz a vasútállomásra, segít megvenni a jegyet, felültet a vonatra, és máskor jól gondoljam

meg, hova megyek. Hálásan megköszöntem neki. Azt hittem, elfelejtett, mert azután három hétig se híre, se hamva nem volt az embernek. Végre érkezett az utolsó nap. A gazda kifizetett, és akkor feltettem sütni krumplit, húst, salátát készítettem. Megkérdezte az ármányosa, kinek készítem az ebédet. Válaszom: „Nekünk, mert eddig mindefféle maradékot ettünk!” Bepakoltam, és mivel a nagyfőnök kijelentette, csak csapvizet vihetek magammal, úgy voltam vele: „Neked aztán nem fizetek az üdítőért!” Mit ad Isten, Ika néni és a fiú hoztak ásványvizet, szörpöket, mondván hogy tegyem gyorsan a táskámba, mert a smucigja nem tudja, hogy ellopták. Úgysem számolja, mennyi van lent a pincében. Közben könyörögtek, maradjak még velük, a gazda biztos örülne, de nekem persze vissza kellett érnem a tanítás kezdetére. Elbúcsúztunk, és épp akartam taxit hívni, amikor megérkezett a férfi, aki betartotta a szavát.

Hazafelé utazva az járt az eszemben, ha vízen és kenyéren kell élnem, akkor sem megyek soha többé feketén dolgozni sehova.

Végre az utcámba értem, a szívem gyorsabban dobogott, amikor meg a gyerekeim a nyakamba ugrottak, repült velem a világ. Nem éreztem a súlyukat, csak a szívdobogásukat, meleg szorításukat... anyámnak úgy kellett őket leszedni rólam.

Így visszatekintve rájöttem, agysejtjeim nem a legjobb megoldásig rohangáltak, de már régen megbocsátottam nekik.

Kett Groza János grafikája

VADDISZNÓK

Szász Juliska egész éjjel virrasztott. Várt. Minden idegszála megfeszült, minden apró neszre megrezzent, hideg volt a szobában, ő mégis verejtékezett. Várta, mikor kopogtatnak az ajtaján, mert menni kell. Nem vette fel hálóruháját, úgy feküdt a takaró alatt, ahogy késő este hazaszaladtak. Lánya, Juli, mellette feküdt. Színlelte az alvást, nem mert szólni anyjának, hogy fél. Nem mert kérdezni semmit. Juliska számolta a másodperceket, a kakasszót, a kutyaugatást, a szű percegését... és várta. Várta, hogy jöjjenek. Férjére és fiára gondolt, akiket azóta biztosan félholtra vertek a rendőrök. Vajon elmondják, hogy ők is ott voltak? Vagy némán túrik az ütlegetek, hogy megvédjék a két nőt? Hiszen tudják, hogy ha mindannyiukat bezárnák, az állataikkal ki tudja, mi történne... Nem, Mihály biztosan nem mond semmit... de Mihályka, szegény nem olyan erős, mint az apja... az még nem szokott hozzá a rendőrök ütlegetéséhez... lehet, hogy őt megtörik, és tudni fogják, hogy ők is ott voltak. Akkor eljönnek értük... Az is lehet, hogy már tudják, csak várják a reggelt. Mikor lesz már reggel? De hát muszáj volt... Mivel etetnék az egyetlen malacukat? Na, meg azt a néhány tyúkot, amelyek oly hűségesen tojnak, és a tojás árából legalább néha esznek ők is valami húsfélét... Kakas nincs, mert ő ügyesen kifigyelte, hogy átjár a szomszéd kakasa tojózni a tyúkokat, minek etetnének egy kakast hiába? Az ura büszke is volt rá, amiért ilyen okos felesége van. De a többinek kellett a kukorica... Ó! Hát menni kellett kukoricáért... Nekik nem volt földjük, hát mi van abban, ha a nagygazdától vesznek el egy kicsit? Marad azoknak elég. Úgyis csak eladnák. Hát az olyanoktól, mint ők, miért sajnálnának néhány cső kukoricát? Az ő állataiknak nem kell enni? ... Jönnének már! Mi lesz most?

Juliska hangos kutyaugatásra riadt. Egy perccel azelőtt merült álomba, meggyötörten a fejében kavargó gondolatoktól. Rögtön talpra ugrott, lányára ráparancsolt, hogy maradjon a házban. Lassan szállt fel a novemberi pára, odakint hideg volt. Az udvarra érve látta, hogy két rendőr hadakozik a kutyaival, amely vézna létére lelkiismeretesen védte a házat. Érte jöttek, gondolta, majd letagadja, hogy a lánya otthon van, hátha őt nem viszik el.

– Maga Szász Juliska? – kérdezte az egyik tört magyarsággal.

– Igen – felelte az asszony reszketve. A rendőrök azt gondolták, a hidegtől reszket, de ő már magán érezte az ütésekkel. – Én vagyok.

– A maga férje Szász Mihály?

– Az enyém – mondta az asszony alig hallhatóan.

– A maga fia Szász Mihály?

– Igen, az is az enyém – jaj, szegény fiam, gondolta az asszony, már látta maga előtt a fiú agyongyötört testét.

– Ma reggel megtalálták őket az erdő melletti kukoricásban, a vaddisznók szétépték a testüket. Az önkormányzat tudja, hogy maguk szegények, ezért vállalják a temetés költségét.

Juliska szótlanul állt, maga elé bámult, szóval ezek azt mondják, hogy a vaddisznók... nem fogják elvinni őket... de az hogy lehet? ... Nem, semmiképp sem kérdezősködhözhet, mert ha kiderül, biztosan börtönbe zárják... jaj, édes kisfiam, mi lehetett titeket? A rendőrök azt gondolták, hogy az asszony nem tud románul, és nem értette meg, amit mondtak, ezért elismételték az elhangzottakat, de ezeket Juliska nem hallotta. Magába roskadva jártak a gondolatai összevissza, csak arra figyelt fel, mikor a rendőr megrázta kissé a karját.

– Megértette?

– Meg.

*Czernák
Dorottya
grafikája*

Elementek. Az asszony visszatámolygott a házba, ahol az ajtó mögött ott állt a lánya.

– Nincs igazság! – sziszegte a lány a fogai közt, közben könnyei folyamként öntötték el szeplős arcát.

– Hallgass! – suttogta az anyja. – Szegény embernek nincs pénze az igazságra!

Két nappal azelőtt az új prefektus lázasan készülődött. Negyvenes évei elején járt, ambiciózus fiatalember. Azzal sikerült meggyőznie az embereket, hogy állandóan a becsületességről meg az igazságról beszélt. Ellenfelei nem szerették mérhetetlen igazságérzetét, de vártak. Nem volt kifejezetten izmos testalkatú, inkább olyan átlagos városi úriember. Kisfia kíváncsian lépett oda hozzá.

– Apuci, hová készülsz?

– Vadászni megyek, kisfiam, vaddisznóra.

Nagy büszkeséggel töltötte el, hogy elhívták vadászni, úgy érezte, ez annak a jele, hogy kezdik befogadni a politikai elitbe. Néhány napja szóltak neki, hogy ha van kedve, csatlakozzék még néhány vadászhoz, kilövési engedélyt kaptak, ugyanis a vaddisznók igen elszaporodtak, és rendszeresen megdézsmálják a kukoricaföldek termését. Néhány befolyásos gazda közbenjárt, hogy megengedjék a kilövésüket, s hogy az új prefektust lekötelezzék, meghívták őt is.

– Sokba kerül a vadászat?

– Igen, fiam elég sokba, de nekünk elég pénzünk van, hogy ezt meg tudjuk fizetni.

Másnap délután már gyülekeztek a vadászok, azt mondták, alkonyatkor jönnek a vaddisznók, akkor fognak lecsapni rájuk. Két kisebb csoportra oszlottak, a prefektus a rendőrfőnökkel és még egy tapasztalt vadással tartott. Egyre ereszkedett a szürkület meg a pára, hűlt a levegő is. Elindultak a kukoricásban abba az irányba, melyet előre megbeszéltek. A prefektus szíve hevesen zakatolt. A hideg ellenére kiverte a veríték. Még sosem lőtt élesben a fegyverével, de már sokszor elképzelte, mekkora élmény lesz, és mekkora büszkeség, ha egyedül leteríthet egy vaddisznót. Akkor aztán igazi férfiként fognak ránézni, nem kérdőjelezi meg többé rátermettségét, és a fia... ó, a fia, de büszke lesz rá! Lassan hatoltak a kukoricás sűrűjébe, közben feszülten figyeltek. A prefektus hallani vélte, hogyan lüktet a vér az ereiben. Megálltak. Feszült figyelem, majd valami neszt hallottak. A prefektus a zaj irányába fordult, és látta mozogni a kukoricaszárak tetejét. Célzott s lőtt. Ágyúlövésnek hatott a zaj a mérhetetlen csendben. Arra fi-

gyeltek társai is, a kukoricaszárak csak mozogtak, s a prefektus újra lőtt. Csend lett. A fiatalember büszkeségtől lüktető mellkasát előre tolva, rohanna törte az utat a kukoricában, hogy ő lássa meg először zsákmányát. Mire társai komótosan és irigykedve utolérték, az új prefektus eltorzult arcával okádott, mint akiből egész lényé ki akar bújni. A vadász oldalra pillantott, és akkor látta meg a zsákmányt. Szász Mihály és a fia egymástól nem messze feküdtek a földön, természetellenes testhelyzetben, úgy, ahogy menekülés közben a halálos golyó utolérte őket. Az apát a szívéen, a fiát a fején találta a puska golyó.

Miután már a lelkén kívül mindent kihányt, a prefektus odébb szédelt, mert nem tudta elviselni a látványt. Üveges szemeit zavarosan kapkodva hol a vadászra, hol a rendőrfőnökre nézett. Rettegés és riadtság egyszerre ült a tekintetében. Másik két társa arca kivirult, mint aki megtudja, hogy övé lett a főnyeremény, de ez csak egy pillanatig látszott, amíg cinkosan egymásra pillantottak, majd a rendőrfőnök megszólalt:

– Ne aggódjon, prefektus úr, elintézzük – és ismét a vadászra nézett, s szinte már neki mondta –, maga pakoljon, és menjen haza pihenni, mert, ahogy elnézem, nem ártana. Majd mi megoldjuk ezt a kis problémát.

– De mégis hogyan? – öklendezett a prefektus.

– Itt hagyjuk őket. Reggelre a vaddisznók mindent elintéznek. Így jár, aki a másét veszi el, vagy a más dolgával törődik, nemde, prefektus úr? – a rendőrfőnök már nem tudta, de nem is akarta palástolni a nagy kincs megszerzésének örömét. Övé lett a prefektus!

Az új prefektus egész éjjel nem aludt. Ha véletlenül elszenderedett, ugyanazt a képet látta maga előtt: apát és fiát. Aztán volt, amikor magát és saját fiát látta a földön... golyóval a testükben. Feleségének csak annyit mondott, mikor az rémülten nézett meggyötört férjére, hogy nem neki való ez a barbár vadászat. Eldöntötte, hogy soha senki nem tudhatja meg, mi történt. Reggel kisfia észrevette, hogy apja igen fáradt. Alig várta, hogy a vadászatról faggathassa:

– Apuci, ugye lőttél vaddisznót?

– Nem, fiam, nem lőttem.

Fia csalódottságát látva így folytatta:

– Nem jöttek el, elbújtak.

– De apa, nekünk van annyi pénzünk, hogy vegyünk egy vaddisznót?

– Van, fiam...

– Mi bármit megvehetünk, apa?
– Bármit, fiam, bármit... kivéve a tiszta lelkiismeretet – gondolta.

Délután eltemették Szász Mihályt és a fiát. Nem sokan voltak a temetésen, nem sok embernek tűnt fel, hogy nincsenek már. Mikor szürkülni kezdett,

és ereszkedett a köd, Juliska néhány foltozott zsákot készített elő. Lánya meglepve kérdezte:

– Hová készülünk, anyu?

– Hová, hová! A fenébe! Kukoricáért! Az állatoknak enni kell!

A szomszéd kakasa rájött, hogy ha szürkület körül lopózik át, a magukra maradt tyúkokat nyugodtan tojózhatja, senki nem fogja zavarni benne.

Fekete Réka

TÍZÉVES AZ ARADI KAMARASZÍNHÁZ:

A RÁNCBA SZEDETT ÓRÜLET SZÍNHÁZA

TÖRÖK ÁKOS, PÁLFFY ZSÓFI ÉS BALOGH TIBOR ÍRÁSAIBÓL A BUDAPESTI VENDÉGVÁRÓ
FESZTIVÁL ALKALMÁBÓL

Mottók:

Multikult

Mire meghalok
Egészen jól beszélem
Majd az angolt. Yeeees!

Bújócska

Este álomba
Menekülsz, és reggel majd
Képzeled tovább.

(Nótáros Lajos *Magyar ajkú hajku* gyűjteményéből)

Bohém. Rendezetlen életviszonyok közt könnyed és könnyelmű optimizmussal élő, a társadalmi formákkal nem nagyon törődő, jó kedélyű ember, főleg művész: ez Tapasztó Ernő, az Aradi Kamaraszínház alapító-igazgatója.

„Szenvedélybeteg vagyok. A szenvedélyem a színház, a betegségem az ízlésem.”

A Bethlen Téri Színház Vendégváró Fesztiválján arról beszélgettünk, mennyire jó volna Budapesten egy ilyen zsigerien őszinte, ráncba szedetten elmebeteg színház. Kiváló, jobb és akár kevésbé sikerült előadásokkal egy olyan csapat, amely nagyon valamilyen. Némi fantáziával, kis pénzzel és paripával akár ez is szólhatna akkorát, mint a Pintér Béláék. Az Aradi Kamaraszínház szalonástól, erős paprikástól és baszdmegestül úgy kell, mint egy falat kenyér.

Balog József, az alternatív színházi előadásokat támogató szegedi MASZK Egyesület vezetője, aki az aradiak egyik fontos magyarországi partnere, nem rejtette véka alá az együttműködés alappilléreit: szereti őket és amit csinálnak. Mint mondta, a művészetben sem megy ez másképp, mint a politikában, azzal a különbséggel, hogy itt valódi teljesítmények jönnek létre, és nem tűnik el a pénz. A szimpátia alapja nála az aradiak szabadsága és vadsága: pontosan olyanok az előadásaik, amilyenek ők maguk.

Tapasztó Ernőtől, az Aradi Kamaraszínház vezetőjétől megtudtuk, hogy a produkciók nem valamiféle esztétikából vagy színházcsinálói koncepcióból, hanem közös műhelymunkából és helyben született gondolatokból jönnek létre, azok minden örülségével együtt. Ő nem tesz mást, jelezte, mint maga köré gyűjt nálánál tehetségesebb embereket, átveszi minden bújukat, bajukat, és ebből lesz végül valami.

Hallgatva őket úgy tűnik, az Aradi Kamaraszínház Tapasztó Ernő megszállottságán és Fekete Réka (aki névlegesen művészeti titkár, a gyakorlatban minden más, ami nem Tapasztó Ernő) elhivatottságán alapul. Ezt az inkább nyughatat-

Tapasztó Ernő, igazgató
(Pataky Lehel Zsolt félvétele)

lan, mint nyugodt fundamentumot termékenyítette meg Harsányi Attila egykori megjelenése és Tapasztó Ernővel való, számára is felfoghatatlan alkotói-baráti kapcsolata.

Éder Enikő és Borsos Pál különféle népek zenei világát komponálja egy-egy muzsikabonbonba, például a *Tündéri* című minimál-szürreál musicalben, de ott dübörög alkotói párosuk a *Sex, drugs, gods & rock'n'roll* darabban is. Színészként Éder Enikő pontos játékkal és lényyszerű színpadi jelenléttel eleveníti meg a magára maradottságból kinövő csodát, annak minden meseszerűségével és kézzel foghatóságával együtt.

Elég gyorsan eljutottunk az Aradi Kamaraszínház kapcsán az ösztönszínház fogalmához. A nagy különbség, amit sehogy sem sikerül megfogalmazni pontosan, hogy mitől annyira más egy román, vagy romániai magyar színház és egy magyar kísérleti színház, amely ugyanúgy műhelymunkával jön létre, és célja hasonló: valamilyen új színházi formát keresni.

Ez az, amit az aradiaktól láthatunk: annyira profin kísérleteznek, hogy meghaladják a műhelymunkát, túllépnek egy határt, a biztonsági zónát. Ez az, amitől annyira vérszagú a *Tündéri* és a *Sex, drugs...* is.

Tapasztó Ernő, aki csapatával 2007 óta folyamatosan azon dolgozik, hogy az aradi színház hamaiból föltámadjon, nem fogalmaz meg saját ars poeticát, műhelyrendezései során nem hajlandó valamilyen előre kitalált margó mentén haladni, vagy konkrét üzenetet, netalán alkotó hitvallást megfogalmazni, egy (új) színházi fogalom mégis eszünkbe juthat a látott előadások kapcsán, éspe dig az élvezeti színház fogalma. Amikor egy rendező megengedheti magának azt a luxust, hogy úgy kísérletezzon, hogy közben nem kell népszínházi igényeket kielégítenie, színészeinek és alkotótársainak lesz lehetőségük azt az alkotói szabadságot megtapasztalni, amely megfelelési kényszertől és a nézői igény kielégítésétől mentes. Ez egy olyan „élvezeti” munkafolyamat, amelynek a végeredménye az Aradi Kamaraszínház előadásaihoz hasonló. Ettől olyan erőteljes Harsányi alakítása a *Sex, drugs...*-ban, ettől olyan izgalmas koncertszínházi élmény a *Tündéri*. Talán ez a recept arra a bizonyos más nyelvre: az élvezeti alkotás szabadsága.

A ráncba szedett örület színháza ez, ahol az előadások végig feszesek tudnak maradni, miközben néhol a „Nem hiszem el!” élményét adják. Márpedig mi másért járunk színházba?

Kurunczi Mária

Szív

Hófehér falak, neszez a fájdalom. Nem mer hangoskodni, tudja, nincs irgalom. A törekeny test, mint egy gyermeké, hogy már hatodik iksz, senki el nem hinné.

Ő is fürge volt egykor, vidám és bohó. Ha kellett, a munkában alapos és komoly. De megfáradt a szív, gondok és bánatok... oly keveset látott vidámabb napot.

Zokog a lélek, az ütemet hozzá az infúzió adja. E gyöngé testet még gyöngébb szív lakja. El kéne hagyni, gondolja magában, el kellene menni amúgy bánatában. De nincs jobb megoldás, hisz összetartoznak, ez a szív, ez a test, minden egy mozdulat...

S aztán egy sóhaj... új sziréna hangja... a fájdalmas szív feldobban nyomban.

Jön a segítség, s nem fehér lovon érkezett... egy másik ember élte bevégeztetett. A rossz dobogó

szív egyre enyhébben ver, tudja jól magáról, ő itt már felesleges.

Hamar az újat, ne várass ma, ez a törekeny test új életet akar! Küszködik a team, izzadó homlokkal dolgoznak azon, hogy egy új szív itt dobogjon.

Egyet dobban, látod... beteljesülő lett várakozásod, s még egy dobbanás, még egy, ritmusra jár a billentyűje... oly hangos, de most ez sem zavar... ez a szív már új testben marad...

Még néhány nap, pár lépés csupán... s a team tanácskozik egy szívkonferencián.

Elindul a test, a láb mozog. Egy lépés... még egy, s már nincs fájdalom.

A természetet járod, s karod ölel újra... az élet ilyen... lelked sután mondja... ki elveszíti, s ki megkapja az újat...

Brauch Magda

A BOLDOGSÁG VILÁGNAPJA

AVAGY: BOLDOG-E „A BOLDOG EMBER”?

Kiváló publicista barátom egyik jegyzetéből megtudtam, hogy az ENSZ évekkel korábban március 20-át a boldogság világnapjává nyilvánította.

Egy ilyen hír önkéntelenül is gondolatokat ébreszthet bárkiben. Bennem is, csakúgy, mint a cikk szerzőjében.

Elnézést kérek, magam is belátom, hogy a boldogság annyira tág, megfoghatatlan, meghatározhatatlan fogalom, hogy jobbára csak közhelyeket tudok ismételgetni, ha általánosságban beszélek róla. A boldogság nemcsak relatív (inkább, mint a jóság, szépség és az ellenkezőik), de embertől függő is. Van, akit apróságok is boldoggá tudnak tenni, van, akit semmi. Ez utóbbi emberfajta – nem ritka az ilyenhez tartozó – mintha szeretne szenvedni, boldogtalannak látszani, panaszkodni. Ez tenné őket boldoggá? Vagy boldogtalanná? Ki tudja, talán ők maguk sem.

A boldogság érzés és állapot. Számptalan oka lehet, számos körülménytől függ, lelkiállapottól, érdeklődési körtől, egészségi állapotától, magától az embertípustól stb. Általában elmondható, hogy mindenkit más tesz boldoggá, de azért beszélhetünk általános okokról is. A boldogság forrása lehet a kölcsönös szerelem, az elért siker – akár saját eredmény, akár egy szeretett személyé – de, akár-hogy tagadják egyesek, a pénz, az anyagi jólét is boldogít. És még sok minden.

„A boldogságtól ordítani tudnék. Az egész világ rögtön tudja meg!” – emlékszem egy régi slágerre (Dobos Attila énekelte), és nyilván egy beteljesült szerelemtől szólt. Vannak ilyen érzések mindenki életében, amikor legszívesebben kikiáltaná saját örömét a világnak.

Magam talán akkor voltam ilyen boldog, mikor megtudtam, hogy bejutottam az egyetemre – akkora volt a konkurencia, hogy ez az utolsó pillanatig bizonytalan volt. Ma már tudom, hogy az ilyen egyéni érzést nem lehet „az egész világnak” közvetíteni, egyrészt embertársaink közömbössége, érdektelensége miatt, másrészt nem is lehet elvárni, hogy mások (talán a családtagokon, igazi barátokon kívül) ezt az örömet úgy átérezzék, mint az érintett, mert az számára egyszeri és megismételhetetlen, míg egy másik ember számára

egy „másfajta” örömet vagy elismerést válthat ki (ha nem irigységet).

Minél több ilyen állapot következik be egy ember életében, annál boldogabbnak tarthatja magát. Persze, ez attól is függ, hogy mennyi ideig tart, illetve őrizhető meg.

„Hol a boldogság mostanában?

Barátságos meleg szobában.”

írja Petőfi *Téli világ* című versében, miután a téli időjárás összes kellemetlen jelenségével szembeállítja e menedéket, sőt boldogságot jelentő zugot. És cáfolhatatlanul igaza van. Az ember a legapróbb örömteli órákban, napokban, pillanatokban, helyzetekben is megtalálhatja a boldogságot.

Móricz Zsigmond *A boldog ember* című regényének hőse (a valóságban is létező egyszerű földműves, a szerző egyik távoli rokona), Joó György elbeszéli az írónak élete történetét. A cím ellentétben van a beszélgetések tartalmával, mivel azokban egy nehézségekkel teli, küzdelmes sors, egy meglehetősen nagy szegénységben leélt élet tárul az olvasó elé. Vagyis Joó György így nem lehet boldog, nem is lehetett soha, ez a cím inkább paródiának tekinthető, amivel a szerző a két világháború közötti siralmas állapotokat szándékozott bírálni, sőt, kigúnyolni.

Ezt állította az irodalomkritika. Így tanultam én is, így tanítottam én is, azzal a meggyőződéssel, hogy ez csakis így fogható fel, így értelmezhető, hiszen a főhős szegény, mint a templom egere, a betevő falatot is alig tudja megszerezni magának és családjának, ráadásul élete gyermekkorától fogva tele van megpróbáltatásokkal, a nála gazdagabbak, az „urak” lenéznek, megalázzák, elperelik kevéske földjét is.

Bár ma sem vonom kétségbe Móricz társadalmat bíráló szándékát, a boldogság fogalmán elgondolkodva – és a regényt újraolvasva – ma már úgy látom: Joó György nem ritkán érezte magát boldognak (és ezt be is vallja az írónak; nyilván innen a regény címe), mert – természeténél fogva – a legapróbb örömek is táplálják benne ezt az érzést.

„Én nem tudok egyebet mondani, csak azt, hogy én gyerekkoromban, legénykoromban olyan boldog voltam, de olyan boldog, hogy azt má ki se lehet gondolni” – vallja első beszélgetése során.

Ostoros gyerekként „félkomenció” volt a bére. Amikor azt megkapta, boldog volt, hogy átadhatta özvegy édesanyjának, meg azért is, mert egy héttel András-nap előtt leesett a hó, így előbb szabadult.

A kilencedik beszélgetés arról szól, „*hogy az ember a legnagyobb bajok közt is boldogan tud élni*”. A bajok reálisak, de mikor az ügyvéd megnyugtatta, hogy nem árverezik el a házukat, „*akkor én olyan boldog lettem, hogy azt el se lehet mondani*”.

A tizenötödik beszélgetést – melyből kiderül, hogy jó áron eladta a tehenüket, és a nénjénél egy szép kislányt is megismert – így fejezi be: „*Akkor már jó nekem, ilyen szép napom se vót az életbe.*”

Mikor több hónapi megerőltető budapesti munka után hazatér a falujába, boldog, hogy a keresetéből sok mindenre tellett: „*malac van ólba, kettő. Bornyú van az ólba, de olyan szép kis bornyú, hogy majd’ megcsikkant a szívem az örömtől*”, „*Minden vót ott akkor. Liszt, a nagy lisztes ládával tele. Hús. Kolbász, hurka. Szép karácsony vót.*”

A huszonötödik beszélgetésben így vall:

„...én még fiatal vagyok, de énnekem ez világi életben csak a jányok miatt volt örömöm időig. Örömöm is, meg bánatom is. De ha nem lettek volna jányok, meg nem lett volna velek dolgom, olyan üres lenne az életem, mint az üres zabos tarisznya.”

Mikor megtalálja igazi párját, illetve rádöbben, hogy ki az, így érez:

„*Olyan örömöm vót már nekem az életbe, amelyet el se tudtam képzelni soha.*” ... „*De most osztán mintha egy szippantásra be tudtam vóna inni az egész falut, az egész határt meg az eget, fődét, csillagokat.*”

Kiragadott példák ezek a regény egészéből?

Azok. De nem jelentéktelenek. Fontos információk. Nem hagyhatók figyelmen kívül.

Joó György tudott boldog lenni a szegénység, inség közepette is. Volt hozzá adottsága, tehetsége, életszeretete.

Jó volna ezt eltanulni tőle. A boldogság világnapján és más napokon is.

Nótáros Lajos

ARAD MARAD (VII/12.)

P. S. kétségbeesett és pontatlan visszaemlékezése önmagára és viselt dolgaira.

Közreadja N. L.

MÁSODIK SZAKASZ

A ROMÁN KÉRDÉS

Aztán már mást sem csináltam.

Elvesztem terveimben, melyek arról szóltak, hogyan fogom meglepni Mártát. Elfogadhatatlan ez a hűvösség, ez a nyugodt kimértség, amellyel egyszerűen leszereli amúgy se túl látványos férfiasságom. Mondjuk, elmondhatnám, miért voltam annyira határozatlan és zavart, miért hebegtem-habogtam, mint a tetten ért spájztoolvaj. Halálos hidegvérrel, rezzenéstelen hanghordozással megmondanám neki, hogy nem szerettem volna úgy tűnni, mint aki dramatizálja a helyzetet, az viszont eldöntött tény, hogy mennem kell. A behívó megérkezett, azt azonban nem mondhatom meg, milyen jellegű, egészen konfidenciális, hogy azt ne mondjam, államtitok. Igen, tudom, ez ellen sok minden szól, éppen ezért nem mondhatok többet. Elviszem inkább az Apollóba, ahol megy a *Ninocska* Gréta Garbóval, de játszik benne Lugosi Béla is. Előtte jelentősegteljesen, ám visszafogottan mégis, megkérdem tőle, tudja-e, miről szól a film. Ha azt mondja, nem, röviden és szintén visszafogottan elmondom, hogy Gréta Garbó egy

szovjet ügynököt játszik Párizsban, aki végül szerelmes lesz az egyik emigráns hercegbe, és elárulja Sztálint. Ha azt mondja, igen, akkor legfeljebb jelentősegteljesen hallgatok. Esetleg, megjegyzem véletlenül, hogy na, ugye.

A film hétkor kezdődött. Azt még tisztáznom kellene: meddig maradhat. Kétablakos családi ház volt, oszlopos kőkerítéssel. A csengőgomb a masszív ajtót tartó oszlopon volt, pontosan öt óra-kor megnyomtam, és vártam a hatást. Egy darabig semmi, aztán finom neszeket észleltem az ajtó mögött, a réseken mintha mozgást is. Végül kivettem két női hangot, nem értettem, mit beszélnek, soha nem tudtam, és azóta sem tudom követni a nőket egymás között, feltételeztem, amolyan elköszönés lehetett, és valóban, ahogy megszűnt, már kattant is a kilincs, és a nyitott ajtóban megjelent Márta. Nem mondhatom így utólag, hogy leesett az állam, ideje sem lett volna, valójában összeszorítottam a számat, mint általában, ha nem tudom, hogyan tovább.

Márta, ahogy ott állt, maga volt Ninocska, egészen pontosan Gréta Garbó. Halványkék apró fodros blúzt viselt, ezt rögtön észrevettem, nem is tudtam egy darabig levenni a szemem a diszkrét burjánzó fodrokról. És hozzá sötétebb, de még mindig élénkkék kiskosztümöt. Azt hiszem, legalábbis így nevezték akkoriban, azóta sem tudom megjegyezni a női öltözék neveit, pont úgy vagyok velük, mint a fák neveivel: ismerem őket, de nem tudom, mi hova tartozik, mi mit jelöl. Gréta, akarom mondani Márta alig nézett rám, itt van, mondta, aztán még annyit, hogy mehetünk. Igen, hebegtem én, de nem jutottam vele sokra, Márta már átvette a kezdeményezést. Be kell zárnom, tudja, az anyám – fordított hátat, ahogy föllépet a téglából rakott eléggé magas küszöbre –, ahogy beesteledik, zárni kell mindent. Pedig kilenckor még nincs is sötét, mondta mindezt, miközben bezárta az ajtót, majd a kulcsot határozott mozdulattal a retiküljébe helyezte. Nem ejtette, hanem az egyik oldalzsebbe helyezte, aztán összekattintotta a száját.

Míg háttal állt, megjegyeztem, hogy a szoknya valahol a térde alatt végződik, és egészen látványosan fogja keretbe azt, amit egy szoknyának keretbe kell foglalnia. Lefelé mintha szűkült volna, persze, hogy szűkült, hiszen Ninocskának is ilyen szoknyája van a filmben. A film végén legalábbis, mivel az elején még amolyan egyenruhaféleségben van, elvégre a Szovjetunióból érkezik Párizsba.

Nyújtotta a karját, fordult felém, és én szófogadóan engedelmeskedtem. Elindultunk a Választó utca irányába, volt időnk megbeszélni a dolgokat. Azt hiszem, kezdte, héttől a *Ninocska* megy az Apollóban. Szeretném megnézni. Egyik ámulatból a másikba esve, próbáltam jó képet vágni a helyzethez, amely az eleitől fogva úgy csúszott ki ellenőrzésem alól, mint frissen fogott potyka a halárus kezéből. Igen, mondtam, eszembe jutott nekem is, szívesen megnézném még egyszer. Ó, akkor inkább ne, ha már látta, mondta ugyancsak határozottan. Dehogy, kaptam én az alkalmon, hogy valahogy helyzetbe kerüljek, én többször is megnézem a filmeket. És nemcsak azokat, amelyeket kedvelek. Tudom, szögezte le, maga amolyan filmmoly. Hát, próbáltam nem elveszíteni a nagy nehezen megszerzett pozíciót, úgy is lehet mondani. De ezt a kifejezést még nem hallottam, egészítettem ki gyorsan, és most az egyszer igazat mondtam. Én sem, jegyezte meg Márta, a könyvmolyról jutott eszembe. Szóval, szeretné még egyszer megnézni velem a *Ninocska*t? – foly-

tatta, és most mintha valamiféle érdeklődést, bizonytalanságot is véltem volna érezni hangjában. A könyvmoly jobb, kerültem meg ösztönösen a kérdést, de azt hiszem, ezt már tudja. Azt terveztem, elmegyünk egy cukrászdába, aztán hétkor beülünk az Apollóba. Igen, nagyon jó film, és az ilyen filmeket többször kell megnézni. Egy csomó dolgot észre sem veszünk elsőre.

Rendben van, állapította meg most már a határozott hangján. Aztán rögtön azt mondta: én egy kuglert szeretnék, és volt valami kislányos abban, ahogy mondta. Mintha elárulta volna magát. Később kiderült, valóban nem tudott ellenállni az édességeknek, annyira, hogy a háború után, azokban a nehéz, nélkülözésekkel teli években se mondott le arról, hogy a karácsonyfára nagy nehezen megszerzett két-három kiló cukorból egészen kriszkindlit.

Magamnak dobost rendeltem, igazából máshoz nem is volt fantáziám, egész idő alatt a szoknya formája foglalkoztatott. És a két féllábszár, amit láttam belőle, és amelyek teljesen ellentmondásban álltak mindazzal, amit eddig tudtam, és amit eddig elmondott magáról Márta. Nagyon finom volt, hallottam aztán, és néztem, ahogyan leteszi a kiskanalat és mosolyog. Ez meg olyan volt, mintha lerepült volna róla teljesen a szoknya. Még sosem láttam mosolyogni, és most tessék, itt van.

Van egy ilyen jelenet, mondtam. Nézett rám, nem értette, mit akarok ezzel. A filmben, néztem rá, és reméltem, nem hagyja abba a mosolygást. Ha abbahagyja, nem tudom elmondani, ebben biztos voltam. Ninocska, vagyis Garbó, az elején nagyon komoly. Hivatalos és eltökélt. Nem véletlenül, mondtam, valójában szovjet ügynök Párizsban. Aztán az egyik gavallér udvarolni kezd neki, és próbálja megnevetetni. Vicceket mesél, de semmi. Ninocska vagy tudja előre a végét, vagy nem találja viccesnek.

És? – kérdezte, és már nem csupán mosolygott, szemében megjelent valami, amit ismertem. Legalább két nő szemében láttam már, és tudtam, mit jelent. Nyilván az lesz, hogy az ürge, mármint a gavallér, elkezdi hintáztatni magát a széken, leesik, rá a másik asztalra. És akkor Ninocska mosolyog? – nézett egyenesen a szemembe Márta. Mi az hogy! Hahotázik, alig tudja abbahagyni.

De maga még nem esett le a székről, vitte tovább a gondolatot Márta, és most már valóban nevetett. Szebb volt, mint Gréta Garbó, legalábbis szebben nevetett, mint Garbó a filmben. Még nem, mondtam, majd bal kézzel fölvettem az asztalról a kistányért a félig elfogyasztott dobossal.

Jobb kezemben még ott volt a kiskanál. Lábamat megtámasztva a mozaikpadlón, lassan elkezdtem hintázni a székkal. Éreztem, amint az első két lába fölemelkedik a mozaikról, aztán lehuppan nyiszszanva picit. Ne, súgta a kiáltást Márta, és úgy nevetett, mint a sors. Nem szóltam, erőteljesen el-löktem magam a padlóról, és már repültem is kiskanalastól, kistányérostól. A félbe maradt dobos nagy ívben elszakadt tányérjától, és eltűnt a szemem elől, miközben én enyhén oldalra fordultam, hogy ne egészen a hátamra essek. A szék kicsuszszant alólam, és nagy robajjal oldalra bukfencezett.

Piroska Katalin

SZABÁLYTALANSÁGOK AZ EGYKORI ARADI SZÍNHÁZBAN

AMIKOR OLYASMI TÖRTÉNIK A SZÍNPADON, AMI NINCSEN BENNE A SZÖVEGKÖNYVBEN

Amikor a „világot jelentő deszkákon” valami oda nem illő történik, a néző vagy kacag vagy bosszankodik vagy éppen felháborodik, legyen az akár a rendező, akár valaki más túlkapása, véletlen, a technika ördögének váratlan közbelépése vagy a színészek által előre kigondolt huncutság. Ezek között van, amit csak a nézők vagy a benne részt vevők emlékezete őrzött meg, de egy-egy kirívóbb eseménnyel a sajtó is foglalkozott. A helyi színjátszás 19. század végi és 20. századi történetéből válogattam néhány biztosan itt megesett – remélhetőleg nem közismert – történetet.

A 19. század fordulóján Leszkay András az aradi direktor, aki biztos kezű színházi irányító, az ő idejében a teátrum remekül működött, de hibák, színpadi gikszerék ebben az időben is történtek. Egy ilyen eset Verő György *Hadak útja* 1848 című darabjának az egyik előadása 1898 áprilisában. A forradalom kitörésének ötvenedik évfordulójára készült látványos történelmi tabló Bács Károly rendezésében igen mutatós díszletekkel, nagy statisztériával került színre március 15-én (pont egy időben a népszínházi ősbe-mutatóval), ám itt igen sokszor adták egymás után, így mind a közönség, mind a színészek hamar ráuntak. Áprilisban azonban az Aradon vendégszereplő Blaha Lujza ebben is fellépett,

Márta még akkor is nevetett, amikor a vendégek mosolya közepette kiléptünk az ajtón. Maga örült, ismételtette, és én tudtam, hogy végre megtaláltam azt, aki pontosan tudja, ki vagyok, és épp ez izgatja, még ha nem is mutatja.

Legfeljebb óvatos bolond, mondtam én halálkomolyan, és ez olyan volt, mint a slusszpoén. Márta megállt, és szinte kétrét görnyedve fuldokolt a nevetéstől. Ott álltunk a cukrászda ajtajában az elkoptatott küszöb előtt, és a világ nevetett ránk.

Az egész világ, nem csak Ninocska.

Így a közönség újra megtöltötte a nézőteret, ám az előadás nem a „nemzet csalogányának” fellépéséről, hanem a „bakik” sorozatáról lett híres. Először is a haza függetlenségéért harcoló hadsereget mindössze hat (!!!) honvéd képviselte. Aztán a hatodik képtől elkezdődött a „félrelépések” sorozata, amelyet Hegyessy Gyula kezdett el. Ő a népet reprezentáló Mihók nevű szereplőt játszotta, aki szinte minden jelenetben feltűnik néhány mondat erejéig. Ebben a segesvári csatát idéző színben is elkezdte „monológját”, de közben rájött, hogy ebben a jelenetben nem ezt kell mondani, ettől azonban nem jött zavarba: pardon, mondta lazán, és rátért az idevaló szövegre, majd „hősi halált halt”. Úgy látszik, a rossz példa ragadós lett, ugyaneben

ben a képben a Petőfit alakító Kesztlér Ede is furcsán „vesztette életét”: miután leszúrja a kőzák, összeesik és „meghal”, de mivel nem ereszkedett le a függöny, felugrott – és a közönség hangos nevetése közepette – kiabálni kezdett, hogy függöny... függöny. Az előadás végén pedig a lelkesen tapsoló, Blahánét váró nézők nagy meglepetésére a szétnyíló függöny nyílásában – a nagy művésznőt megelőzve – a zárójelenet néma képének egyik epizód szereplője, a nem-tót alakító Mészáros Giza jelent meg, és büszkén hajlongani kezdett a harsogó kacagásban

kitörő közönség előtt. (*Arad és Vidéke*, 1898. április 19.)

Ugyancsak a függöny miatt végződött nevetéssel – mintegy húsz évvel később, Róna Dezső direktorsága idején a *Tosca* című opera tragikus végű II. felvonása. Ebben a címszereplő megöli Scarpiát, majd a rendezői utasítás szerint két égő gyertyát helyez a halott rendőrfőnök fejéhez. Egy alkalommal azonban úgy adódott, hogy a haldokló „fő gonosz” úgy esett el, hogy a Toscát játszó Várady Margit a gyertyákat a színpad külső széléhez volt kénytelen elhelyezni, így a felvonás végén a függöny pont a gyertyákra kezdett aláereszkedni. Erre az értékes színpadi kelléket féltő, Scarpiát játszó direktor kiabálva („jaj, a függöny”) felugrott, és eloltotta a gyertyákat. Szép teljesítmény egy halottól – jegyezte meg kajánul a kritikus az előadásról írt bírálatban. (*Aradi Hírlap*, 1920. november 11.)

Ugyanebben az operában valamivel később egy ennél sokkal súlyosabb dolog is megesett, amely során Várady Margit (mint Tosca) súlyosan megsérült. Az történt, hogy a zárójelenetben, mikor háttal a nézőtérnek le kellett ugrania a római „Angyalvárból”, a díszlet belső oldaláról – a figyelmetlen színházi kellékes hibájából – hiányzott a matrac, amelyre rá kellett esnie, így a kemény padlóra zuhant. Ezt követően több napig nem tudott fellépni.

Nem zajlott incidensek nélkül valamivel előbb, 1907 novemberében Verdi *Aidájának* a színpadra kerülése sem. A látványos, tömegjelenetekben gazdag operát ekkor láthatták először az aradiak. A címszerepet Wlassák Vilma, Radamest az Aradra szerződött olasz énekes, Ferrari D'albaredo lovag énekelte, Amneris Korányi Frida volt a fővárosból.

Az *Arad és Vidéke* nagyon dicsérte a produkciót: „a művészileg magas szinten álló előadások zsúfolt ház előtt zajlottak.” Az egyik előadás furcsa epizódjairól a sajtó azonban nem tudósított, erről Károly Sándor számolt be a *Mosolygó esztendők* című regényében. Az író tudniillik nyomdászinas korában néhány társával ebben is statisztált: „Az *Aida* előadása – a mi jelenlétünkben kifolyólag – nem pergett pontosan a szövegkönyv szerint. Amikor a bevonulási induló kórusa felcsendült, statisztatársam, aki nagy operakedvelő volt, füttyülni kezdte a népszerű dallamot. A karmester rémülten nézett rá, az ügyelő a színpalak mögül

kétségbeesetten integetett, »fogd be a pofádat« énekelte feléje a szoprán és az alt, így ment ez egy darabig, amíg Vasile végül tudomásul vette, hogy Verdi nem hangszerelt füttyöt az *Aidába*, és elhallgatott.” A java azonban csak ezután következett, a másik statisztatárs, Ádám az utolsó felvonásban egy oszlopnak dőlve elaludt. „Én nem voltam az úgynevezett jófiú – folytatja a szerző a mesélést – a durva tréfára mindig készen álltam, s ahogy magam előtt láttam az egyiptominak öltöztetett, fehér szakállú, szunyókáló kisiút, kihúztam a kabátom hajtókájából

egy gombostűt, megszúrtam vele, majd a fülébe súgtam: ébredj, fiú! Ádám halkan felsikoltott, ijedten nézett rám, és pillanatnyilag nem tudván, hogy hol van, természetes hangerővel, mintha a nyomdában lenne, így kiáltott fel: na, Sándor, már megint bolondozol! Sajnos ekkor a tenorista piánót énekel, amit a zenekarból csupán a hegedűk és a vékony hangú fuvolák kísértek, így Ádám méltatlankodása mindenütt tisztán hallható volt. A nézőtérben sokan nevettek, néhány tenyér összezecsapódott, Ferrari lovag pedig megakadt az éneklésben”. A zenekar ezután fortéba kezdett, a hangos zene elfojtotta a kacagást, és minden rendesen ment tovább. Azt persze mondani sem kell, hogy a függöny legördülése után a három botcsinálta „színész” fejvesztve menekült a tenorista rájuk zúduló, harsány, olasz átkai elől, amelyben a „porco” volt a legártatlanabb szitok, és hetekig feléje sem mertek menni a színháznak. (Hogy valóban így történt-e vagy sem, ma már nem kideríthető, de a történet anekdotának igen hatásos.)

Az is előfordult nemegyszer, hogy sajátos ötletekkel maga rendező vitt a darabba oda nem illő elemeket. Például 1897 februárjában *Az ember tragédiájának* ókori, római színjében a piactéren díszletként egy tipikusan ónémet, gótikus stílusú kastély állt – tájékoztatott felháborodottan az *Arad és Vidéke* az előadás után.

Fura a rendezése az 1900 júliusának végén a nyári színházban bemutatott *Sötét titok* című darabnak is. A zenés mű (szöveg John Douglas, zene Reiterer) – a mai szóval élve – egy krimi izgalmas eseménysorral, ebbe került hangulatos betétként egy esernyőtánc az együttes három csinos énekesnőjének előadásában, majd a következő jelenetben egy üvegből készült (amúgy horribilis pénzbe kerülő) nagyméretű fürdőkád, amelyben a sajtó-

tájékoztatás szerint „a kar nagy része nekivetközve fürdött” (ez feltehetően jólesett nekik a nyári kánikulában). De azt sem a nézők, sem a kritikus nem tudta kideríteni, hogy ennek mi köze lehet a darab cselekményéhez. (*Arad és Vidéke*, 1900. augusztus 1.)

Volt olyan is, hogy a vendégszereplő színész „szabta át” a darabot, ilyen például Márkus Emília „esete”, aki már az 1880-as évektől gyakori vendége volt az aradi színháznak, ahol szinte mindig nagy sikert aratott. 1910 áprilisának végén három napra jött Aradra, utolsó este a *Monna Vanna* volt műsoron, ekkor történt a kellemetlen epizód: a művésznő az utolsó, fél tízkor induló vonattal akart Budapestre hazautazni, ezért az előadásnak 9 óra 10 percre véget kellett érnie, és az véget is ért, mert a negyvenperces utolsó felvonást úgy megrövidítette, hogy az kb. 10 percet tartott. „A művésznő irgalmatlan műcsónkítást hajtott végre – méltatlankodik az újságíró –, és ez már nem az első eset. A művésznő nem restelli, hogy egy nagyváros műértő közönségével így el elbánjon?” (*Arad és Vidéke*, április 28.)

Ennél sokkal szomorúbb, mikor az uralkodó hatalom emberei szóltak bele az előadás menetébe. 1922 januárjában *A negyvenéves asszony* című dráma előadása félbemaradt, mivel a főszereplő kolozsvári színésznőt, Poór Lilit előadás közben vitték el a színházból a helyi önkényeskedő rendőrprefektus, Ovidiu Gritta emberei, aki kémkedéssel gyanúsította meg a színésznőt. (Az esetet a színész-rendező, Janovics Jenő *A Hunyadi téri színház* című könyvében mutatja be részletesen.)

1925. augusztus 11-én este hatkor a színházba igyekvő publikumot rendkívüli „díszlet” fogadta. A helyi lovas divízió parancsnokságának utasítására a katonaság kordont vont a színház köré,

senki se ki, se be. Az ok: Rózsahegyi Kálmán fellépését akarták megakadályozni, aki egyébként ebben az időben a Magyar Színészegyesület alelnöke volt, és – az erdélyi fellépések mellett – lényegében azért jött Romániába, hogy a két szomszédos ország színészeinek közeledését szorgalmazza Bukarestben. Aradon azért haragudtak meg rá, mert előző este a *Gyurkovics lányok* című darabban, mikor a színpadon csárdást táncolt, a nézőtéren olyan tapsorkán viharzott, hogy ezt a hatóság olyan nacionalista tüntetésnek fogta fel, melynek a provokálója szerintük a pesti színész volt. (*Erdélyi Hírlap*, 1925. augusztus 12.)

1934. november 13-án Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődésének* „szépszámú és előkelő közönsége” csak a harmadik képig láthatta a darabot, mert a helyi hatóság emberei ekkor leállították az előadást. Tettüket azzal indokolták, hogy a bemutatási engedély nem érkezett meg Bukarestből. (A művet ebben az időben egész Erdélyben játszották, mégis külön engedélyt kellett kérni rá.) A drámát rendező és a főszerepet játszó Forgács Sándor ezután teljesen indokoltan ideggörcsöt kapott. (*Aradi Közlöny*, 1934. november 14., 16.) A darab végül november 21-én került színre a vártnál is nagyobb sikerrel, és négy egymást követő este játszották népes közönség előtt.

Ez utóbbi néhány epizód nyilvánvalóan már nem a színház és az anekdoták világába tartozik, ez már egészen más „dimenzió.” De ezekre még inkább emlékeznünk kell, talán így könnyebb a jelent megérteni.

Könyvészet

Piroska Katalin–Piroska István: *Az aradi magyar színháztörténet 130 éve I-II. k.*

Károly Sándor: *Mosolygó esztendő*, Buk., 1979.

Janovics Jenő: *A Hunyadi téri színház*, Kvár, 2001.

TÓTH ÁRPÁDRA EMLÉKEZTEK AZ ARADI MAGYAR KÖLTÉSNET NAPJÁN

November 8-án, Tóth Árpád halálának 89. évfordulója után egy nappal szervezte meg az ARADI MAGYAR KÖLTÉSNET NAPJÁT a Pro Move Arad Egyesület az aradi Csiky Gergely Főgimnázium Tóth Árpád termében.

A megye kulturális értékeit, épített és természeti örökségeit népszerűsítő civil szervezet azzal a szándékkal indította útjára a programot a fenti címmel, hogy ezután minden évben az aradi

születésű költő halálának évfordulóján megemlékezzenek a magyar irodalom nagyjairól, vagy éppen a kortárs aradi költőkkel ismerkedhessenek meg az aradiak – vázolta az egyesület szándékait Pataky Lehel Zsolt elnök, újságíró.

Az aradi főgimnáziumot szép számban képviselő diákok és pedagógusok, illetve más érdeklődők előtt Naschauer Kinga tizedik osztályos tanuló mondta el Tóth Árpád *Arad* című versét.

Ezt követően dr. Bakó Endre debreceni irodalomtörténész, nyugalmazott újságíró beszélt Tóth Árpád munkásságáról és debreceni éveiről. Az előadó diákkora óta Tóth Árpád-rajongónak vallja magát, mégis csak most sikerült eljutnia a költő szülővárosába és felkeresni a szülőházát is (annál nagyobb volt a vendég öröme, hogy ő is tulajdonképpen aradi kötődésű, ugyanis édesanyja Kürtösön született, és Aradon töltötte gyermekéveit).

Bakó Endrétől hasznos és érdekes dolgokat is megtudhattunk Tóth Árpádról. Például azt, hogy a család eleve debreceni gyökerű volt, csakhogy nagyapját Simándra sorozták be katonának, így maradt itt, s a fia, Tóth András, majd az unokája, Tóth Árpád is Aradon született már. Ám a költő hároméves korában a család a cívis városba költözött, és az utókor – de még kortársai, köztük Kosztolányi Dezső – emlékezetében alig maradt meg, hogy Aradon látta meg a napvilágot. Szobrászművész édesapja rajztanárnak taníttatta (az ebben is tehetséges Árpád már 15 évesen könyvet illusztrált), ő végül a filológiát választotta, de végül nem fejezte be az egyetemet. Ekkor már közölt a *Nyugatban* – Bakó Endre szerint a 20. század eleji írók számára az jelentette a Rubikont –, s az akkor indult *Debreceni Nagy Újságnál* helyezkedett el, amelynél minden műfajban alkotott, még a humorrovatot is szerkesztette. Tóth Árpádnak jelentős volt az irodalomkritikusi munkássága is, az előadó szerint „bármennyire is visszahúzódozó, halk szavú ember volt, a tollát olykor képes volt epébe is mártani”.

A több tanulmány, illetve a *Tóth Árpád a debreceni porban* című dokumentumriport szerzője, Bakó Endre szerint Tóth Árpád nem érezte igazán jól magát a hajdúsági városban. „Nem kedves emlékek azok, melyek engem e szürke városhoz kötnék. Úgy rémlik, mintha semmit sem éltem volna benne...” – idézte a költő egyik levelét az előadó. Összegzésül azonban mégis igennel kell felelni arra a kérdésre, hogy adott-e a város (Debrecen) olyan útravalót neki, amely költészetét és személyiségét gazdagította – zárta Bakó Endre a fiatalon, 42 évesen tüdőbajban elhunyt Tóth Árpádról szóló előadását.

Az RMDSZ és a Communitas Alapítvány fő támogatásával megtartott rendezvény végén Regéczy Szabina Perle, a Tóth Árpád Irodalmi Kör elnöke a társaságról tartott ismertetőt.

A Pro Move Arad Egyesület sajtóközleménye

Az érdeklődő közönség egy része

Naschauer Kinga verset mond

Dr. Bakó Endre a szülőháznál Aradon

Bátkai Sándor

AZ OKOS EMBER LÁT, A HÍVÓ TOVÁBB LÁT!

„Amikor Jézus megszületett a júdeai Betlehembben, Heródes király idejében, íme, bölcsek érkeztek napkeletről Jeruzsálembe, és ezt kérdezték: Hol van a zsidók királya, aki most született? Mert láttuk az ő csillagát, amikor feltűnt, és eljöttünk, hogy imádjuk őt.”

(Mt 2,1–2)

Az ember csillapíthatatlan tudásvágyát igazán csak a Teremtő Isten, a minden létezés kútforrása tudja kielégíteni. Istenről annyit tudhatunk meg, amennyit Ő engedett magáról megtudni. Az alap tehát az Ő kinyilatkoztatásának tárháza: a BIBLIA. Minden olyan toldalék, hagyomány, emberi rendelkezés, amit az emberek „beemelnek” a Szentírásba, eltérést eredményez a bibliai alapoktól, és tévedések sokaságát zúdíttja a világra. Erre figyelmeztetett Isten már az Ószövetségben is: „Semmit se tegyetek az igéhez, amelyet én parancsolok néktek, se el ne vegyetek abból.” (V Móz. 4, 2)

A próféták évszázadokon keresztül kutatták Istennek az ember megmentésére vonatkozó tervét, annak pontos menetét a különböző történelmi eseményekben. Isten nélkül az igazság keresése nem lehet sikeres. Ezért alapvető szükségesség volt keresni az Ő közelségét, az Ő útmutatásait a próféciaokban, a jövődölésekben. A keleti bölcsek az igazság keresői voltak. Látjuk, ahogyan kérdezik: „Hol van a zsidók királya, aki most született?” Az egyedüli módja, hogy tudhatták ezt az igazságot, az, hogy tanulmányozták az Írásokat. Amikor pedig felragyogott a „betlehemi csillag”, útra keltek, hogy saját szemükkel győződjenek meg a csodáról, a megígért Messiás földre jöttéről. Jeruzsálembe érkezve, az újszülött királyt, az Isten által megígért Messiást, akit évezredek át vártak, csak dicsőséges királyi palotában tudták elképzelni. Az „új királyt” kereső hír hamar eljutott Heródes fülébe is, erős nyugtalanság fogta el, meg akart győződni a dolgok valós állásáról, és azonnal hívatta a papokat és írástudókat, megkérdezte tőlük: „hol kell megszületnie Krisztusnak?” Azok nyomban idézték a próféciát: „A júdeai Betlehembben, mert így írta meg a próféta.” Heródest hatalomféltése gyermekgyilkosságba sodorta, de a megszületett isteni gyermeknek nem árthatott. Végül a bölcsek, akik hitte keresték, találkozhattak Vele. Az is kiderült, hogy az általános emberi gondolkodást messze meghaladó alázatosságban érkezett e földre Jézus, a Teremtő Isten küldötte!

A tudós papok, jeles írástudók csak azt észlelték, amit fizikai szemükkel láttak. Bölcsességük nem látott túl a fizikai valóságon. Nem ismerték fel benne a Messiást, nem keresték Őt hódolattal, mint a keleti bölcsek és a betlehemi pásztorok. Volt azonban a közelben megnyílt szemű hívó is. Élt egy Simeon nevű igaz és kegyes ember, aki a Szentlélektől azt a kijelentést kapta, hogy nem hal meg addig, amíg meg nem látja az Úr Krisztusát. Amikor a születés után nyolc nappal a gyermek Jézust szülei bevitték a templomba, karjába vette, és áldotta az Istent, mondván: „Most bocsátod el Uram, szolgádat beszéded szerint békességgel, mert meglátták szemeim üdvösségedet, amelyet készítetél minden nép szeme láttára...” (Lukács 2, 29–30) Igen, a hívó mindig többet lát, mint amit akár a tudós szem láthat, mert ő túllát az emberi logika korlátain.

Kedves nemzettársaim! Jézus Krisztus, a világ-mindenség alkotója, megdöbbenő szegénységben és alázatosságban érkezett e földre. Azért jött, hogy megmentsen és szolgáljon, hogy szabadságot hirdessen a bűn fogságában levőknek. Isten küldötte Ő, azért: „Mert úgy szerette Isten e világot...!” (János 3, 16) Csodatevések sora bizonyította isteni küldetését. Sokan mégis csak az ács fiát látták benne. Akik viszont hittel túlláttak korlátaikon, azoknak csodálatos megtapasztalásban volt részük. Egy alkalommal Jézus megkérdezte tanítványaitól: „Kinek mondanak engemet az emberek?” Ők így feleltek: „Keresztelő Jánosnak, mások Illésnek, ismét mások pedig egynek a próféták közül.” Jézus tovább kérdezte őket: „Hát ti kinek mondotok engem?” Péter így válaszolt neki: „Te vagy a Krisztus.” (Márk 8, 27–28) Péter tovább látott, mint tudós kortársai! Ma, a 21. században is aktuális a kérdés: mit jelent ma számunkra Jézus személye? Amikor azt kérdezi, te kinek mondasz engem, nem azt a kérdést teszi fel, hogy ismersz-e néhány fontos tényt az életéből. Vagy hogy az összes helyszínt tudod-e, ahol csodát tett. Hanem sokkal inkább azt kérdezi: ki vagyok a te számodra? Jelent-e valamit az

életedben, hogy megismertél engem? És végül: akik téged látnak, látnak-e engem is?

Jézus egy alkalommal Nikodémussal, a tudós farizeussal beszélget, aki felismeri benne az Isten küldöttét. Világosság gyúlt szívében, elméjében. A hit világossága. Ugyanakkor Jézus ítéletet mond a sötétséget kedvelő emberek felett: „Az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot, mert cselekedeteik gonoszak...” (János 3, 19). Aki viszont megnyitja szívét, Jézus világossága ragyogja be életét, és nem marad a sötétségben.

Drága magyar testvéreim! A nagy megváltási mű emberi elmét meghaladó szent és dicső mozzanata a keresztfáldozat és az azt követő feltámadás. A történelem egyedi, megismételhetetlen nagy eseménye, amelynek hatása átível az örökkévalóságba. Ennek valóságos voltáról mindenkinek tudomást kell szereznie. A megváltás örömeztetének továbbadását Jézus e földről való távozása előtt a tanítványokra, majd pedig az őket követő nemzedékek hívóire bízta. Ez a megbízatás a történelem végéig, Jézus második eljöveteleig érvényes! A nagy misszióparancs búcsúszavai után a tanítványok szeme láttára felemeltetett, majd egy felhő takarta el Őt szemeik elől. Amíg ők az esemény hatása alatt megrendülve, égre szegezett tekintettel álltak, egy angyal szólította meg őket,

és azt mondta: „Ez a Jézus, aki felvitetett tőletek a mennybe, úgy jön el, ahogyan láttátok Őt felmenni a mennybe.” (Ap. csel. 1, 11) Nos, amíg az első eljövetele csendes, szerény körülmények közepette történt, Jézus második eljövetele, bibliai próféciaik tömeges megvalósulása, hangos, drámai események közepette történik, és mindenki meglátja Őt. Még azok is, akik a keresztfára szegezték! Igazi örömnep lesz a hívők számára, viszont – az Ige szerint – gyötrelem a gonoszok számára. Ez utóbbiak akkor hirtelen megtanulnak imádkozni: „Azt mondják a hegyeknek és a szikláknak: zuhanjatok ránk, és rejtsetek el minket annak szeme elől, aki a trónon ül és a Bárány haragja elől, mert eljött az Ő haragjának nagy napja és ki állhat meg?” (Jel. 6, 16–17) Kedves magyar testvéreim, az égi és földi jelek mind azt hirdetik, hogy Jézus nemsokára visszajön. Hogy milyen lesz a Vele való találkozásunk, az itteni, e földi életünkben dől el. A megváltás nagy és nehéz feladatát Jézus Krisztus végezte el. Nekünk maradt a könnyebb rész: hitszemeinkkel tovább látni e mulandó földi valóságon és elkérni tőle az örökkévalót, üdvösségünket. Értünk, magyarokért is állt Golgotán a keresztfát. Adj a Isten, hogy ott legyünk mi is a nekünk készített helyen. Kívánok minden magyar testvéremnek áldott, boldog karácsonyi ünnepet!

Szilvágyi Zsolt

ISKOLANŐVÉREK

Aradon, de számos olyan helységben, ahol az iskolanővérek tanítottak, még mindig közismert fogalom a „zárdá”. Az egyházi iskolák államosítása és ennek következtében való megszüntetése óta közel 70 év telt el. Aki szüleivel, illetve nagyszüleivel az iskolai tanulmányairól elbeszélgetett, vagy legkisebb módon is érdeklő a helytörténet, elkerülhetetlenül találkozik a számos helységben jelenlévő egyházi oktatással. Kik is voltak az aradi zárdában is oktató apáca-tanítók és -tanárnők?

Szerzetesség

A Katolikus Egyházban a szerzetesség nagyon fontos és ismert vallási intézmény. A szerzetes egy szerzetesi közösség keretében elkötelezi magát a radikálisan megélt evangéliumi életre, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy életét igyekszik

fenntartás nélkül Isten és az emberek szolgálatára ajánlani. A szerzetesi élet alappillére a hármasszerzetesi fogadalom: engedelmesség az elöljáró iránt, a tisztaság (szüzesség) és a szegénység (magánvagyonnal a szerzetes nem rendelkezik).

Az Egyházban a szerzetesrendek sokaságával találkozunk. Minden szerzetesrendben közös az evangéliumi élet elkötelezett megélése és az említett hármasszerzetesi fogadalom. Az viszont, hogy az egyes szerzetesrend tagja milyen területen éli meg Isten és az emberek szolgálatát, függ az illető rend céljától, más szóval karizmájától. A szerzetesrendek az Egyháznak egy adott kor egy-egy emberi szükségletére adott keresztény válaszai. A legnagyobb szegénység idején születtek például a betegápoló rendek. Az emberek lelkipásztori szolgálatát vállalták fel a lelkipásztorkodó rendek. A gyermekek

és a fiatalok nevelését tűzték ki célul maguknak az iskolában tanító szerzetesrendek, főleg olyan időben, amikor az iskolai oktatásra nem minden gyermeknek volt lehetősége. Vannak olyan szerzetesi közösségek, amelyek akár több területen is tevékenykedtek. Egy szerzetesrend alapvető küldetését általában a rendet alapító személy jelölte meg.

A Miasszonyunkról elnevezett Szegény Iskolanővérek

Az aradi zárdában is tanító nővérek a Miasszonyunkról elnevezett Szegény Iskolanővérek szerzetesi közösségéhez tartoztak, akik vidékünkön franciásan kifejezve Notre-Dame iskolanővéreként voltak ismertek.

A szerzetesrendet Gerhardinger Karolina alapította, aki későbbi szerzetesi nevén Terézia nővérként ismert. Az alapítónő 1797-ben Bajorországban, Regensburg-Stadtamhofban született. Tanítónő lett, és közel húsz éven át egy állami iskolában oktatott. Az 1809-ben történt szekularizáció (államosítás) miatt számos egyházi iskolát megszüntettek. Ennek áldozata lett az az egyházi leányiskola is, ahol Karolina, a későbbi rendalapító is tanult. 1816-tól kezdve két tanítónő társával együtt elkötelezték magukat, hogy világi tanítónőkként is szerzetesi életforma szerint élnek, és végzik tanítói munkájukat.

Az aradi Zárda (Szép Zoltán akvarellje)

Georg Michael Wittmann (+1833) regensburgi püspök biztatására és támogatásával ez a keresztény elvek mellett elkötelezett kicsiny tanítónői közösség 1833-tól kezdve szerzetesi közösséggé alakult. A rend fő célja az abban a korban különösen kezdetleges állapotban lévő leánynevelés volt. A közösség viszonylag gyorsan virágzásnak indult. Tagokkal bővült. Iskolákat alapítottak először német földön, de már 1847-ben kérésre az iskolanővérek Észak-Amerikában is megkezdték tevékenységüket. Iskoláik egyre nagyobb hírnévre tettek szert, sőt legtöbbjüket kimondottan mintaiskolaként tartottak számon.

A rendalapító Gerhardinger Karolina, Terézia nővér 1879-ben hunyt el. II. János Pál pápa 1985-ben Rómában boldoggá avatta. Aradi vonatkozású, hogy egy, a nővérek temesvári iskolájába járt egykori diák, Cserny Rózsi *Egy nagy cél szolgálatának szentelt élet* címmel a rendalapító életéről éppen Aradon jelentette meg könyvét 1930-ban.

Iskolanővérek Magyarországon

Az iskolanővérek áldásos munkája egyre nagyobb hírnévre tett szert. Csajághy Sándor (+1860) temesvári püspök meghívására érkeznek az első iskolanővérek az ősi Csanádi Egyházmegye területére. A püspök az akkor nagyon kezdetleges állapotban lévő leánynevelés megszervezésére kéri fel a nővéreket. A liberális temesvári városi tanács nem örült a nővérek érkezésének. Végül is, hosszas tárgyalások után átengedte nekik a Temesvár-Belvárosban nagyon rosszul működő leányiskolát. 1858 májusában érkezett meg a rendalapító Terézia nővér hat nővértárással Temesvárra. 1858 őszén a hat nővér megkezdte az első magyarországi tanévet. A kezdeti nehézségek az ő életükből sem hiányoztak. 1859 márciusában 33 évesen meghalt a kis nővérközösség első főnöknője, M. Ludmilla nővér, 1860-ban pedig alig ötven évesen elhunyt a nagy támogató, Csajághy Sándor püspök. A nővérek az új püspök, a nagyon jó gazdasági érzékkel rendelkező Bonnáz Sándor (+1889) személyében is nagy segítőre találtak, aki korábban iskolai tanfelügyelőként már ismerte az iskolanővérek munkáját.

A magyarországi működés tizedik évében, 1868-ban létrejött a Miasszonyunkról elnevezett Szegény Iskolanővérek önálló magyar tartománya. Egyben ez az az év, amikor a tankötelezettséget bevezették Magyarországon. A rendi tartományi központ Temesvár lett. 1881–1882-ben neoreneszánsz stílusban Temesvár-Józsefvárosban felépült Reiter Ede (+1908) tervei szerint a rendtarto-

mányi anyaház, majd 1894-ben közvetlen mellette a Temesváron zárdatemplomként számon tartott neoromán stílusú Jézus Szent Szíve-templom. A józsefvárosi kolostor körül valóságos iskolaközpont alakult ki: árvaház, óvoda, polgári és felső leányiskola és tanítóképző. A temesvár-józsefvárosi iskolaközpont a történelmi Magyarország egyik mintaiskolája lett, amelyet Wlassics Gyula (†1937) vallás- és közoktatási miniszter is felkeresett.

A nővérek iskolahálózata évről évre bővült. Csak Temesváron hat leányintézményt vezettek árvaházról kezdve a tanítónőképzőig. Az ismeretebb helységeket megemlítve iskolájuk volt Perjámoson, Lippán, Lugoson, Nagyszentmiklóson, Szegeden, Oravicabányán, Orczyfalván, Makón és Battonyán. Az iskolanővérek 1897-ben iskolát nyitottak Újaradon. Majd a trianoni döntés előtti utolsó iskolaalapítások között van 1916-ban az aradi zárdaiskola megnyitása. Az aradi nővérek közösség első főnöknője a nővéreket sok alkalommal támogató szegedi Oltványi család egyik leányármazottja, M. Adelina nővér lett.

Az iskolanővérek nevelői tevékenysége túllépte az ősi Csanádi Egyházmegye határait. 1898-tól megnyitotta kapuit a debreceni tanítóképző. 1907-ben Kolozsváron, 1910-ben pedig Budapesten létesültek intézményeik.

Ugyanazon a helyen, de már új országban

Az első világháború végén több mint 600 iskolanővér 25 intézményben tanított. A trianoni döntés után ebből 19 rendház Romániához került, és 1923-ban létrejött a Romániai Rendtartomány. A nagyon sok nehézség ellenére az új viszonyok között sem állt meg az iskolanővérek intézményeinek fejlődése. Amikor 1949-ben a kommunista román kormány feloszlatta az Iskolanővérek szerzetesrendjét, 30 intézményt államosítottak. Akkor 436 fogadalmas nővér és 75 jelölt vált valóságosan földönfutóvá. Kilencven év áldásos nevelői munka után a szerzetesrend tevékenységét megtiltották. A nővérek az új körülmények között is hűek

Az iskolanővérek anyakolostora és iskolaközpontja Temesvár-Józsefvárosban (korabeli felvétel)

maradtak szerzetesi fogadalmukhoz, bár civilként éltek. Világi munkakörökben kerestek állást, esetleg magántanítványaik voltak. Plébániákon, rokonoknál vagy volt tanítványaiknál kaptak ideiglenesen szállást.

Iskolanővérek ma

A kommunizmus több mint 40 éves időszakában a nővérek nem vehettek fel új jelölteket. Az 1989-es fordulatot a Romániai Tartományban még több mint 80 nővér élte meg. Ők akkor már mind idősek voltak. Mivel ingatlanaik visszaszolgáltatása nagyon lassan haladt előre, 1995-ben Temesvár-Józsefvárosban egy megvásárolt épületet alakítottak át rendházzá, ahová 30 idős nővér költözhetett be. Az idős nővérek a fordulat óta eltelt két és fél évtized alatt mind az örökkévalóságba költöztek. 2002-től megszűnt az önálló Romániai Tartomány, és a Bajor Tartomány részévé vált.

A szerzetesi odaadó élet ma nem népszerű a fiatalok körében. Ma három fiatal nővér alkotja a Miasszonyunkról elnevezett Szegény Iskolanővérek temesvári közösségét.

Jelenleg, mint egy nagy fa kicsiny, de reménykedő hajtásaként működik Temesvár-Józsefvárosban a Notre-Dame Napközi óvoda. A nővérek irányítása alatt a józsefvárosi plébániával és világi munkatársakkal együttműködve négy óvodai csoportban több mint 70 kisgyermek tanul. Az 1995-ben épült és időközben megürült temesvári rendház nagy részben ma egyetemista lányoknak biztosít bentlakást.

Az iskolanővérek szabályzatában olvassuk a következőt: „Számunkra a nevelés azt jelenti, hogy az embereket – mint Isten teremtményeit és képmásait – teljes kibontakozásukhoz segítjük, hogy képesek legyenek adottságaikkal a Földet emberhez méltóvá alakítani.” (Konst. 22.) Nagy áldás lenne, ha az iskolanővérek tanítóközössége újra több iskolában jelen lehetne. De ezen kívül az ő pedagógiai életelvük világi keresztényként és elkötelezett pedagógusként megélhető: az Isten adta emberi képességet kibontakoztatni, hogy szebb legyen a Föld.

Felhasznált irodalom:

- Jakubinyi György: *A szentek nyomában Erdélyben*, Gyulafehérvár, 2009.
Pálos M. Paschalis: *Utazás térben és időben*, Budapest, 2008.
Marton József: *A keresztény szerzetesség története*, Kolozsvár, 2010.
Szekernyés János: *Notre-Dame, A Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek zárdája, iskolaegyüttese és temploma*, Temesvár, 2002.
Miasszonyunkról elnevezett Szegény Iskolanővérek Kongregációjának kiadványa, *Bizalom és bátorság*, Budapest, 1997.

Ódry Mária

JÓ ENNYI TEMPLOMOT EGYSZERRE LÁTNI!

BRITTICH ERZSÉBET KIÁLLÍTÁSAINAK MARGÓJÁRA

Jó ennyi templomot egyszerre látni, ötlött fel bennem a gondolat, látva Brittich Erzsébet az Aradi Református Egyházmegye templomait ábrázoló linómetszeteinek tárlatain.

Tulajdonképpen három kiállításról van szó: 2017. október 21-én a kisperegi templomban, október 31-én az aradi Jelen Ház nagytermében, november 5-én pedig Simonyifalván a Simonyi Imre kultúrotthonban, ahol a 25 metszet még kiegészült Arad megyei evangélikus templomok képeivel. Mindhárom tárlatra a „REFORMÁCIÓ 500” ünnepi rendezvénysorozat keretében került sor.

Szembeötlő volt, ahogy a helybeli közösségek magukénak vallották a művészt és műveit. Erre az alkalomra Kisperegen megjelent egy műves kivitelezésű album is Tóbiás Tibor György tiszteletes úr gondozásában, amely tartalmazza a 25 templomot ábrázoló metszetet, Módi József esperes úr előszavával.

Az alkotót, Brittich Erzsébetet nem kell bemutatnunk, hisz nagyon sokan ismerik. Nyughatatlan – Kölcsény-díjas – művész, hol linómetszetet készít, hol kopjafát farag vagy köztéri szobrot (Kisperegen az ünnepségsorozat alkalmával felavatták az Egyházat jelképező, fiait vérével tápláló pelikán szobrát), verset ír, kötetet szerkeszt, fordít vagy keresztretjvényt készít a *Szövétnek* részére.

Jó ennyi templomot egyszerre látni a kiállításon, mert tudjuk, hogy ezek a templomok itt élnek, és

szolgálnak az Úrnak, összegyűjtik az embereket, a gyülekezetet imádkozni.

25 darab metszet – 25 templom képe, fekete-fehérben. Mi a közös bennük? Mindegyiknek van tornya. A templom tornya messzire látszik. Erre utal egy magyar kifejezés: „megyek toronyiránt”. A torony igazodásul szolgál, hogy hozzá igazítsuk útjainkat, lépteinket. A templomépület kőből, téglából, fából, cementből épült tornya két összetett, imádkozó kezet formál, mely a földről az égbe fúródik, viszi, viszi az égbe földi gondjainkat, imáinkat, hálánkat, jelezve, hogy élünk, és hogy Isten fiainak hívnak minket, HOZZÁ TARTOZUNK. Ennek a hozzátartozásnak képi bizonyítékai ezek a metszetek. Ez nem más, mint tanúságtétel a fekete-fehér harsogásában, könyörtelenségében. Azért könyörtelen, mert itt nincsenek oldó, segítő színek, árnyalatok, maga a linómetszés technikájából kifolyólag mindennek éles széle, erős kontúrja van.

Brittich Erzsébet metszeteinek az az erőssége, hogy minden természetes, a fekete-fehér mezők egyensúlyban vannak, mozgalmasak, így egymás felerősítésére szolgálnak.

Az ÁGYAI templom világos felhőkbe fúrja tornyát. A kontrasztot az épületet körülvevő örökzöldek, fekete, dús lombú fák hozzák létre, fehérre meszelt törzsükkel, a fekete földből sarjadva.

Az ANGYALKÚTI templom jelen idők aszimmetrikus, masszív, kőberakásos építménye. Mádi

Sándor, aradi műépítész tervei alapján készült. Itt a fekete-fehér játéka mozgalmas, dinamikus.

Az ARAD-BELVÁROSI templomot ábrázoló metszetben a függőleges párhuzamosok, a homlokzat hármás féloszlopai és a karcsú, erkélyes torony teszi kecsessé a kompozíciót. A bejárat előtt álló Fábián Gábor mellszobor egy-egy határozott vésővonásból bújik elő. Ezt ellensúlyozza a Kálvin János utca felőli tömör, fehér falkerítés, amely mögül dús, fekete lombkorona domborodik elő.

A FEKETEGYARMATI templom XIV. századi freskója és maga a templom is történelmi és művészettörténeti érték. Szent László legendáját ábrázoló freskója sajnos csak töredékeiben maradt fenn.

A VADÁSZI templom az egyik legrégebbi épület, II. András idejében emelték, 1214-ben, óromán stílusban.

A NAGYZERINDI templom 1667 körül épült, még a török-dúlást is túlélte, megmaradt, mert az előző, Árpád-kori templom köveiből állították fel.

Mindegyik templom úgy áll előttünk fekete-fehér harmóniában, hogy nyugalmat, békét, egyszerűséget sugároz. Így jellemezhetnénk valamennyit.

A kiállítás és az album is egyfajta jelenléti napló. Jelen vagyunk, itt vagyunk, igazodási pontul szolgálunk. TORONYIRÁNT! És nemcsak szó szerint, hanem átvitt értelemben is. Mert – Pál apostol szavaival – „az igaz ember pedig hitből él”. Az igaz em-

ber, aki életét, lelkét tetteit ehhez igazítja, és életét, lelkét bízva bízva Élete Urára, a Megváltóra.

Erre hívja fel figyelmünket Brittrich Erzsébet linómetszet-sorozata. Ajánlom szeretettel – nézzék meg!

Matekovits Mihály

MINORITA ANEKDOTÁK

12. A közelmúltban (aránylag) fiatalon elhunyt Csergő Ervin aradi plébánossal jöttünk Csíkszeredából Kolozsvár felé, a kocsiban kettőnkön kívül feleségem és néhai Kötő József (akkor) oktatási államtitkár ült. Ervin atya rosszul vette be az egyik kanyart, és lassan ugyan, de az útszéli árokban kötöttünk ki. Kimásztunk mind a négyen bal felől, majd segítségünkre sietett három atyafi, akik egy szekéren utaztak. Marad a kocsi, vagy kiemeljük? – kérdezték erős székely akcentussal. Kiemeltük, és csodák csodája, a kocsinak nem volt semmi baja, még be se horpadt. Máskor imádkozzanak reggel, indulás előtt – mondta a lóhajtó elemenet, mi pedig elhallgattuk, hogy Ervin pap, s misézett is reggel Csíkszeredában.

13. Benőcs Ambrus Zoltán atya (1985-ben hunyt el) általában szórakozott típus volt, nem vett a szívére semmi bajt. Rómában végezte a teológiát, és már idősebb korában fiataloknak dicsérte az olasz életet. Vesztére, államellenes propaganda címén

két év börtönre ítélték. Odabent asztalosműhelybe került, ládákat kellett összeállítani, szegezni. Vidáman végezte, de három nap múlva a munkavezető fegyenc megkérte, hogy ne dolgozzon, csak imádkozzon – az általa addig összeszegezett ládák ugyanis mind szétestek. Attól kezdve én számoltam az elkészített ládákat, mesélte kedves természetességgel.

14. Oláh Ferenc (1980-ban hunyt el) mindig felülkerekedett a gondokon. Egy évig egyházi szolgálata mellett tanításkodott egy második osztályban, mert a férfi pedagógusokat besorozták katonának, a női tanítók közül pedig sokan nem kaptak állami engedélyt még a katolikus iskolában sem tanítani, mert nem tudtak jól románul. Már az ötvenes éveiben volt, amikor CEC-könyvvel egy autót nyert. Nagy volt a csodálkozás, de még nagyobb, amint másnap sofőriskolába iratkozott, és meg is tanult vezetni. Attól kezdve haza, Szovátára, csak saját autóval járt.

A VÁRAKOZÁS

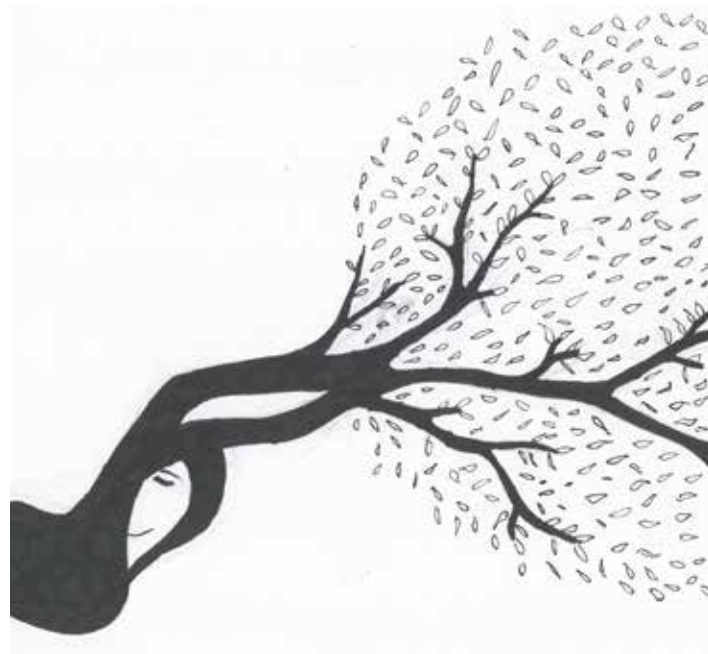
A peronon álltunk már. Otthonról indultunk haza. Ahogy mondani szoktam. Hiszen vándorok vagyunk ezen a földön. Miért mondd, hogy otthonról indulunk haza? – kérdezte Kitti. Mert otthon és haza nem mindig ugyanaz. Van egy menynyei otthonunk. Az otthont a szeretet teszi otthonná, és megkülönbözteti a lakástól. Tudod, nem minden lakás otthon. Vannak lakások, amiket otthonnak akarnak felépíteni, de csak egy épület lesz, mire befejezik. Olyan építmény, ami megvédi a tulajdonost az esőtől, hótól, az időjárás különböző viszontagságaitól, de bent hideg van. Nincs meghittség, családi hangulat, lehet, úgy érzi az illető, nem is jön, hogy hazamenjen. A szeretet teszi otthonná az épületet, a házat. Érted? Igen. A menynyei haza azért igazi otthonunk, mert ott van a Teremtő Atyánk, aki a szeretet. Ott sohasem lesz hiányunk meghittségben és bizalomteljes szeretetben. Mikor jön már a vonat? – kérdezte Kitti. Nemsokára. Honnan lehet tudni? Bemondják – válaszoltam. Te szeretsz várakozni? Nem. Alapvetően türelmetlen ember vagyok. Ha sorban kell állnom, és háromnál többen vannak előttem, visszafordulok, és inkább visszajövök később. Anynyira nincs türelmem várni. Felkacagott. Én is ilyen vagyok. De most mindketten rákényszerültünk a várakozásra. Igen. Nincs más vonat, ami hazavinne? Nincs. Egyszer voltam valakinél látogatóban, és megkérdeztem, milyen vonat megy Aradra. Nagy komolyan elkezdte sorolni, ugyanis vasutas volt: van személyvonat, tehervonat, sebesvonat, gyorsvonat. Jót nevetett rajtam, mert nem mondtam, hogy utazni is szeretnék vele. Igen. Sokan vannak, akik tudják azt, hogy eljön a „nagy utazás” ideje, amikor el kell indulni a menynyei hazába. De sokan csak úgy érdeklődnek, mint akkor én, hogy milyen lehetőség van oda eljutni, és aztán sohasem jutnak el az állomásra és a peronra. Soha? Sajnos soha. És azokkal mi lesz? Nem tudom, Kitti. Nem az én dolgom. Már kéne, hogy jöjjön, igaz? Az órára néztem. Nem tudtam megállapítani, mikor is van az a „most” és az „ideje van”. Az órák nem mindig a megfelelő időt mutatják, és a „rendelt időt” egyáltalán nem tudják érzékelni. A síneket felszedték három másik vágányon, sok helyen sebességkorlátozás van, és

így a csarnokban kifüggesztett menetrend csak hozzávetőlegesen tudta tájékoztatni az utast a „most”-ról. Nem tudom, Kitti. De eljön? Eljön. Biztos? Biztos – válaszoltam. Akkor jó. A hangosbeszélő felrecsegett, némi muzsika után szinte érthetetlen hangzavarban, mintha ember beszélne, bemondta a vonat érkezését, a vagonok sorrendjét, az állomásokat, és jó utat kívánt. Kitti harsányan felkacagott. Mit nevelsz? – kérdeztem. Ez olyan, mint te, pap bácsi. Vagyis? Igazat beszél, de érthetetlen. Elmosolyodtam. Vicces vagy, Kitti. De fején találtad a szöveget. A Biblia igazat beszél, mint ez a hangosbeszélő. Aztán az is előfordul, és sajnos elég sokszor és sokféleképpen, hogy míg eljut a fülekhez, sok minden történik, torzulás, és Isten tiszta beszéde érthetlenné vagy alig érthetővé válik. De miért ilyen recsegős a hangosbeszélő? Mert kontakthibás – mondtam. Az mi? Nincs érintkezés. Aha. Isten és a pap között? Igen. Ilyen is van. Olyankor válik érthetlenné a prédikáció? Igen. Olyankor válik érthetlenné és unalmassá. De még van egy másik jelenség is. Micsoda? Kitti, mostál ma kezet? Igen, pap bácsi. És fület? Azt nem. Mikor mostál fület utoljára? Hát, nem tudom, pap bácsi. De idén volt, ugye? Igen, az biztos, hogy idén volt – mondtam nagy komolyan, aztán látva széles mosolyomat, kirobbant mindkettőnkből a nevetés. Vicces vagy, pap bácsi. Ha nem mosok fület, nem fogom tisztán hallani, igaz? Igaz, Kitti. Közben vonatfütyty hasította félbe nevetésünket. A távolban már látni lehetett a vonat fáklyáját. Lassan jött, nem száguldva, mindent elsöprőn. Ezt szerettem ebben a járatban. Volt méltósága. Olyan volt, mint egy felvonulás. Mintha valaki lóháton érkezett volna, akár egy vezér vagy király. A sárga-zöld Transcarpatic mozdony méltóságteljesen, csaknem tiszteletet parancsolón futott be a peronra, majd megállt. Nem sziszthált, nem úgy állt meg, mint a többi mozdony, amelyik sisteregve áll, szinte még hallani lehet, ahogy liheg, mint egy kifáradt versenyló. Ez új volt. Na, felszállunk, pap bácsi? Nem. Nem? Nem. Miért? Nem ezt a vonatot vártuk? De. Akkor? Az a baj, hogy ez nem a mi vonatunk. De azt mondtad, pap bácsi, hogy sárga-zöld színű. Igen, az is. Akkor? Az irány rossz. Rossz az irány? Igen. Olyan, mint

amire mi várunk, de rossz az irány. Az ellenkező irányba megy. Akkor nem egy van? Nem, hanem kettő. Az órára néztem. Itt az idő. Odamentem a kalauzhoz. Ez megy Aradra? Nem. Ez Bukarestnek megy. A párja, ami Aradra megy, nemsokára megérkezik, mi is azt várjuk. Megnyugodtam. És az létezik? – kérdezett Kitti. Micsoda? Bukarest. Igen. Ez a vonat, ha felszállnánk, oda vinne el, ahová nem szeretnénk. És az a másik célállomás is ugyanolyan valóságos, mint az, ahová mi tartunk? Egy pillanatra elbizonytalanodtam, és már-már én is elhittem, hogy ez a jó vonat, és ez a jó irány, hiszen vaksötétben az ember gyakran össze- téveszti a helyes irányt a rosszal. Újabb recsegés, a hangosbeszélőből emberihez hasonló hang áradt. A megfelelő sorrendben véltem az állomásokat hallani. Ez lesz az! Megkönnyebbülve sóhajtottam. Minden rendben, Kitti, most jön a mienk. Ha nem figyelünk a próféciákra, akkor hiába a várakozásunk, még az utolsó pillanatban is rossz vonatra szállhatunk. Ami hasonlít a miénkhez, de mégsem az. És akkor mi lesz? Visszamegyünk a világba. A világba? Igen. Ha Isten országába, HAZA akarunk menni, akkor elengedhetetlen a jó irány. Sokan azt mondják, minden út Istenhez vezet. Ez olyan butaság, mintha azt mondanák itt a hangosbeszélőbe, hogy minden vonat Aradra megy. Elmosolyodott. Igaz. De csak egyetlenegy megy, igaz? Igaz. Most egy. És ezt az egyet kell megragadnunk és felszállnunk. Nem elég kijönni az állomásra, hallani a vonatról és annak érkezéséről szóló hiteles és igaz beszédet, hanem fel is kell szállni, másképpen nem jutunk célba, vagyis HAZA. Utazni jöttünk, nem vonatot nézni és csodálni a vonatot. Felszálltunk. Még van az indulásig. Legalább öt perc. Elrendeztük csomagjainkat. Van jegyed? – kérdeztem. Nincs. Akkor? Te nem vettél nekem? De, vettem. De adtál pénzt? Nem adtam, pap bácsi. Akkor ingyen utazol? Nem utazom ingyen, mert te kifizetted az én jegyemet. Ó, milyen okos valaki! Jól fel van vágva a nyelved! Mindig ezt mondod, pap bácsi. Meg a tata is ezt mondta. A nagy utazásra is kifizette a jegyet valaki. Jézus Krisztus. Nekünk már csak fel kell szállni a járatra. Ő az egyetlen járat, nincs más. És te elhiszed, pap bácsi? Igazán, vagy csak azért mondod, mert ez a mesterséged? Mesterséged. Ismétlem kicsit meglepetten. Igazán hiszem. Vagyis bízom benne. Mi az, hogy bizalom? Mindjárt elmondom. Ki vezeti a vonatot? A mozdonyvezető. Szerinted tud vezetni mozdonyt? Igen. Honnan tudod? Elkérted, vagy elkértem én a vezetői engedélyét? Nem, pap bácsi. Elhittük neki, hogy tud

mozdonyt vezetni, és igazából hazavisz bennünket. Na, látod! Ez a bizalom. Van olyan vonat, amelyiknek nincs vezetője? Hát, nagyapám mesélte, hogy a háború utáni években történt egy érdekes eset. Predeal felé ment fel a vonat, és elszakadtak a kapcsok egy helyen, és néhány vagon visszagurult. Túl voltak terhelve a kapcsok, és így elszakadt. A néhány vagonból álló szerelvénynek nem volt vezetője, szabadon gurultak, egyre gyorsabban az ellenkező irányba. De nem történt személyi sérülés, mindenki épségben megúsza, mert a kalauz lefékezte a vonatot a vészfékkel, vagy kézifékkal, nem tudom, melyik a helyes kifejezés. Szóval, amikor elszakad a kapocs, az összeköttetés a mozdonnal, akkor tragédiák történhetnek. Azért ilyenkor, amikor nagyon meredek a pálya, a vonat végére egy tolatómozdonyt kapcsolnak, így nem terhelődnek meg a kapcsok. Az mindig rásegít, ha baj van, vagy terhelés lenne. Elindultunk. Most már akkor biztosan hazaérünk, igaz? Igaz. A sínt évszázadokkal ezelőtt lefektették. Emberek építették. Előkészítették, hogy egykoron majd vonatok közlekedjenek rajta. Még a szakadékok fölött is át tud menni a vonat. Csodálatosan meg van tervezve a pálya. Mi is ilyen útkészítők vagyunk. Isten megtervezte a megváltás útvonalát, megbízott és felhatalmazott valakit erre, hogy megvalósítsa. Ő Jézus Krisztus. Mi is előkészíthetjük az Ő hozzánk való eljövetelét. A pályát emberek építik, de nem ők a mozdonyok, és nem ők maga az utazás. Gondoltam, még mondanék valamit, de Kitti már aludt.

Kiskapus

Czernák Dorottya grafikája

ÁTADTÁK A FELÚJÍTOTT ELSŐ VILÁGHÁBORÚS MAGYAR EMLÉKMŰVET DEZSŐHÁZÁN

2017. október 29-én, vasárnap a dezsőházi temetőben, a mindenszentek napi litánia után ünnepélyesen átadták a restaurált első világháborús magyar emlékművet, amelyet a Bethlen Gábor Alap által kiírt, *Az első világháború történelmi emlékeit őrző emlékművek rendbetételének, felújításának, helyreállításának támogatása* című pályázaton elnyert magyar kormánytámogatással újított fel a Pro Move Arad Egyesület. A munkálatok Kocsis Rudolf aradi szobrászművész és restaurátor, egyetemi docens szakmai irányításával folytak.

Az ünnepségen Pataky Lehel Zsolt újságíró, az egyesület elnöke ismertette a külhoni magyar területeken található világháborús emlékművek felújítására meghirdetett program lényegét. Hangsúlyozta, hogy a világháború befejezésének centenáriumaához közeledve tudatosítani kell mindenkinben: a nemzet a hatalmas területi veszteségei mellett az emberáldozatokról sem feledkezhet meg, hiszen nagyon sok hőse idegen földben, talán jeltelen sírban nyugszik, ezért a szülőhelyeiken kell emlékműveket állítani számukra, vagy a már meglévőket az utókornak kötelessége ápolni. *„A felújítás, az odafigyelés remélhetőleg erősíti a magyar identitástudatot még az olyan elszórványosodott vidékeken is, mint az Arad megyei Dezsőháza”* – tette hozzá az egyesület elnöke.

Faragó Péter parlamenti képviselő, az RMDSZ Arad megyei szervezetének elnöke elismerően beszélt arról, hogy egy ilyen kis létszámú magyar közösségnek, mint a dezsőházinak az elődei méltó emlékművet állítottak a hőseiknek, és a mai maroknyi magyar lakosság is minden évben megemlékezik a száz évvel ezelőtt Európa-szerre elhunyt hőseire. *„Egy olyan harcban haltak meg, ami nem a mi háborúnk volt. Az ország azonban mégis belekeveredett, és népünk négy év alatt több mint 600 ezer magyar fiataalt vesztett. Európa számos frontján haltak meg. A közös emlékezés megtartó erejében bízva azt kívánom, hogy tíz vagy akár ötven év múlva is itt legyünk, emlékezzünk a hazáért a halált vállaló hőse-*

inkre, s ezen a vidéken is legyenek, akik továbbviszik az ezeréves magyar identitást” – mondta Faragó Péter.

A beszédek után Petar Stojanovic plébános megáldotta a felújított emlékművet, majd a jelenlévők elhelyezték a kegyelet koszorúit.

A műkö obeliszken két márványtábla látható: a nagyobbik az 1914–1918 között elesett 28 dezsőházi honvédnek a nevét tartalmazza, az utólag felszerelt kisebbiken pedig további hét, a II. világháború során 1942-ben elhunyt dezsőházi neve olvasható.

Dezsőházát a 19. század végén alapította Deseő Ádám seléndi földbirtokos. Aradtól 50 kilométerre északkeletre, a Zaránd-hegység északi és a Béli-hegység délnyugati dombságainak találkozásánál fekszik. Az 1960–1970-es évekig színmagyar település volt, az erőszakos iparosítás miatt azonban a munkaképes lakosság Aradra és környékére költözött a jobb munkalehetőség miatt, míg a faluba a gyoroki szőlő- és borgazdaságnál dolgozó moldvaiakat telepítettek be. A 2011-es népszámláláskor mintegy hetvenen vallották magukat magyar nemzetiségűnek, de becslések szerint ma már ennél kevesebb magyar él a településen.

2017. október 30.

A Pro Move Arad Egyesület sajtóközleménye

Ujj János

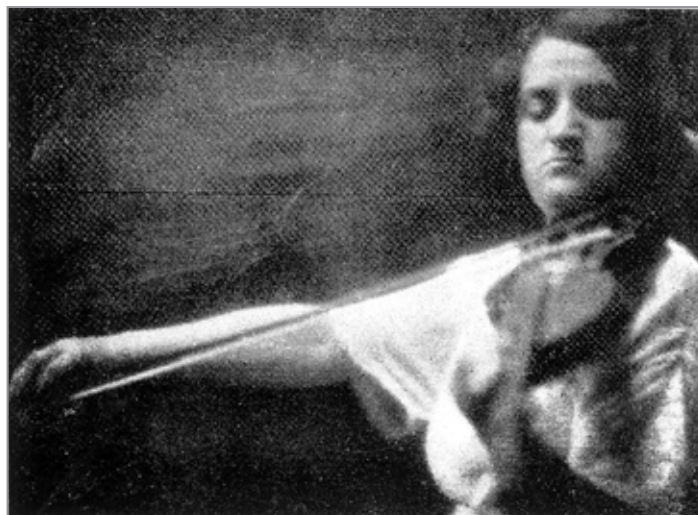
ELFELEDETT ARADI HÍRESSÉG: WEIL MAGDA HEGEDŰMŰVÉSZ

Kiesett az aradi köztudatból Weil Magda neve (is). Pedig a múlt század első felében, Arad szülöttei közül, a szintén hegedűművész Telmányi Ede neve után az övét emlegették leginkább európai zenei berkekben. Zenész családban nőtt fel, édesapja, József, az 1890-ben alakult Aradi Philharmonia Egyesület férfikarában énekelt. Leánya, Magda, Aradon tanult, majd az akkor nagy híró Sevcsik-féle hegedűiskolában végzett. Nagyon fiatal korától hangversenyezett, 1914. február 27-én már a fővárosban lépett fel. Az Incze Sándor szerkesztette fővárosi *Színházi Élet* szerint (III. évf. 8. szám) az aradi fiatal hegedűművésznő „a hegedűirodalom legnehezebb és legbecsesebb szerzeményeiből összeállított programmal” szerepelt Budapesten. Szép sikerrel!

Az 1890-ben alakult Aradi Philharmonia Egyesület történetében az 1915/16-os jubileumi 25. zenei évadban az a megtiszteltetés érte, hogy az eseményre rendezett hét nagy sikerű koncert közül az egyiknek ő legyen a szólistája. (Több hangversenyen szerepelt az akkor már hírneves Telmányi Ede hegedűművész ifj. Vas Sándor zongorakísérével.)

Az 1916. január 19-én a Kultúrpalotában megtartott koncerten Weil Magda Richard Wagner *Emléklap*, Pugnani–Kreisler *Preludium* és *Allegro* című alkotását, valamint Dienzl Oszkár *Fonódal* című munkáját interpretálta. Zongorán kísérte az utóbbi darab szerzője, Dienzl Oszkár. A dr. Wagner József titkár által a közgyűlésnek előterjesztett egyesületi beszámoló szerint nagy sikerrel lépett fel.

Jellemző a háborús időkre, hogy az említett hét hangverseny teljes jövedelmét, a szépnek mondható 12 856,58 korona összeget, az egyesület vezetősége jótékony célokra ajánlotta fel. Pénzt jutattak a Vöröskeresztnek és Vörös Félholdnak, az aradi székhelyű 33. k. u. k. gyalogezred rokkantjainak, özvegyeinek és árváinak, a hadsereg rokkant katonáinak. Erről Az *Aradi Philharmonia Egyesület huszonöt éves működésének ismerteté-*

Weil Magda pályafutása elején

se című, 1916-ban Aradon megjelent kiadványban a már említett dr. Wagner József titkár tételesen számolt be.

A két világháború közötti időszakban a művésznő neve többször is felbukkant az aradi sajtóban. A tudósítások szerint az 1924-es esztendő számára sikerév volt. A dr. Wild Endre minorita atya szerkesztette *Vasárnap* című, kéthetenként megjelent aradi kulturális folyóirat 1924. évi (VIII. évfolyam) 5. száma *Színház, zene* rovatában olvashatjuk a *Weil Magda olaszországi sikerei* című beszámolót. „Weil Magda hegedűművésznő, aki Aradon, szűkebb hazájában nem tud próféta lenni, olasz földön marékkal gyűjti a babért. Tomboló lelkesedés tapsai zúgnak felénk a triesti, veneziai /Velence/, comoi és milánói világlapok hasábjairól, amelyek alig találnak dicsérő szavakat, hogy művészetét jellemezzék. Weil Magda útja Itáliában diadalút, és a városok versenyeznek, hogy egy-egy estére leköthessék. A szerkesztőségünkbe érkező olasz lapok recenzióiból álljon itt néhány mutatóvány.

Il Piccolo di Trieste, 1924. feb. 13. »Weil Magda hangversenye. Gyönyörű volt W. M. tegnap esti hangversenye a filharmonikusok termében. Nagy értékű művész ez a fiatal magyar leány, aki a leg-

magasabb technikai tudást a legélénkebb muzikális temperamentummal egyesíti magában, mely-lyel nagy interpretáló finomság párosul. Ilyen tulajdonságok birtokában az összes előadott számokban valóban kitűnő volt.

Ujjai kifogástalan könnyedséggel siklanak a húrokon és a jobb keze, ha kitartott részleteket játszik a vonóval, vagy elragadó, briliáns mozdulatokat végez, egyformán pontos és biztos. Ilyen technikai és muzikális kiválóságok birtokában készülhetett a biztos győzelem tudatában a kitűzött program megvalósításához.

Már a Corelli-féle Follia-ban megnyilatkoztak elvitathatatlan tulajdonságai és adományai. De még jobban tetszett azokban a szerzeményekben, melyekben temperamentuma szabadon csaponghatott, és szabadjára engedte hangszerét, hogy a stílus béklyóit levetve énekeljen szenvedélyesen. Így nyert kiváló lendületet Lalo híres spanyol szimfóniája (a vonóvezetés merész), valamint Wagner Romanz-a, Mozart–Kreisler Rondó-ja és Burmester Szerenádja, melyeket kifogástalan tiszta hangokkal játszott. Wienawsky Polonaise de Concertje után, melyet a művésznő mondhatni cigányos hévvel játszott, a közönség, mely az egész hangverseny alatt őszintén tapsolt, entuziasztikus ovációval fordult Weil M. felé, amellyel még egy

ráadást követelt. És a művésznő készséggel adott ráadást általános ünnepi tapsok között. »

La Sera 19. II. 1924.

»Weil Magda hangversenye. Az erősen zord időjárás dacára meglehetősen nagy számú közönség gyűlt össze tegnap este a Művészek Körében, Weil Magda hangversenyére. Másodszor is alkalmunk volt meggyőződni ennek a kiválasztott hegedűművésznőnek kiváló zenei adományairól. Weil Magda valóban művésznő a szó legteljesebb értelmében. Ritkán hallottunk egy hangszerből olyan lágy, tiszta, szívig ható hangokat kiáradni; olyan mély lélekkel és olyan finom érzéssel zenét értelmezni.

A tegnapi mesteri tökélyvel előadott gazdag programból természetesen Verancini kedves Sonata-ját emeljük ki kristálytiszta és dallamos klasszicitásával, továbbá Debussy előkelő tónusú darabját. Súlyos virtuozitás jellemzi a Paganini Concertet, melyet a művésznő éppen olyan bámulatba ejtő bravúrral játszott, mint a megelőzőket. A hangverseny végén örömmel hallottuk ismét Sarasate Cigányos-át, amelyet olyan mély kifejező erővel adott elő, hogy a közönség, mely a hangversenyt gyakori és fokozódó tapsokkal kísérte, igazi és fékezhetetlen ovációba tört ki. »

Az *Erdélyi Hírlap* című aradi napilap 1932. október 25-i száma közölte a hírt, miszerint XI. Pius pápa (1922–1939) kihallgatáson fogadta Weil Magdát és férjét, Kleinhandler Ábris textilgyári igazgatót. A művésznő római útját és a találkozót dr. Wild Endre aradi minorita atya készítette elő. A fogadásra a Vatikán ún. kis tróntermében került sor. A beszélgetés részletei nem kerültek a nyilvánosság elé, a pápa őszentsége viszont tevékenysége elismeréseként emlékéremmel ajándékozta meg az aradi művésznőt. Az érmet a Gergely-egyetem új épületének megnyitása alkalmából verték.

Sajnos pályafutásának története az 1930-as években megszakad, azt követően sem életéről, sem tevékenységéről nem találtam aradi forrást.

Mi, aradiak, ennyi év elteltével is legyünk büszkéek rá, hiszen hírét vitte városunknak a nagyvilágba!

Weil Magda, a befutott művész

Siska-Szabó Zoltán

RÉGI ÉS ÚJ ARAD (9.)

ANDRÁSSY TÉR

SZALBEKÉK* (1.)

A KISIRATOST 1818-BAN ÚJRATELEPÍTŐ JELES CSALÁD EMLÉKÉRE

A (magyarországi) Szalbek/Salbeck család.

Kizárólag a honi, tehát semmiféle „magyarországi Szalbek”. (Persze a történeti Magyarországot véve.)

A Szalbek eleve magyarországi. Mi több, magyar. Aki Salbeck, még német. Német ma is.

(Ahogy a Curtuți/u; mi Kurtuczok vagyunk.)

Szalbekék: a mieink.

Velünk azonosultak.

Remélhetőleg nem miattunk szakadt magva e nemzetségre.

A Kisiratoson egykor birtokos Govrik és Jakabffy örmény, mint ahogy örmény a szomszédos Almásyiratoson birtokos Sármezey család is. *Szalbek* német eredetű – Arad városában „Magyar családok ugyan, de német eredetűek: *Salbeck*, *Edelspacher*”. S mint a többi adat bizonyítja, valóban németből lett magyar család a *Szalbek* Aradban, Csanádban. Csanádban is, mert Kisiratos urai voltak. Az Uraság, *Szalbek* György, majd a felesége, Török Zsófia, aki özvegyen maradva a falunak – a falu öregjeinek a meséiben – az 1900-as évek végén is (az) Asszonyosság. Hogy gyermekeikkel kihaljon e szépreményű nemes – magyarként megneemesedett, magyarrá vált – család.

Az eredetileg német anyanyelvű „...*Salbeck* család aradi ágát Máté alapította. Mielőtt megtelepedett volna vidékünkön, egy ideig a moldvai vajda titkára volt” az 1700-as évek elején.

1703: Petrisi Salbeck Ferenc Galacon született 1703. december 2-án, elhunyt Udvarhelyt 1770. december 19-én. Jézus társasági áldozópap s tanár, S. Mihály és S. Károly testvére. „Salbeck Máté sószállító biztos fia. 1721. december 17-én lépett a rendbe, és lelkészi szolgálatot teljesített. Tanított a kolozsvári római katolikus gimnáziumban is. Munkája: *Virtus heroica Francisci Astrauti in propaganda religione catholica. Claudiopoli, 1730.*” Németföldről Moldvahonba keveredő sószállító tudós pap fia... Magyarországon.

1705: Máté „második fia – Ferencz – Jászvásárban született 1705-ben, és a harmadik fiú (Mihály) ugyanott 1709-ben, összevetve egyéb információkkal, kijelenthetjük, hogy Mihai Racoviță első (1703–1705) vagy Antioh Cantemir

második (1705–1707), illetve Racoviță második uralkodása idején (1707–1709) lehetett Máté fejedelmi titkár... Utána Hunyad megye sómegbízottja. F. és M. nevű fiain kívül feleségével, Barkóczy Katalinnal még három fiuk volt: Jakab-József, Mátyás és Károly, valamint két leányuk, Zsófia és Ágnes.”

Salbeck Ferencz a Wikipédia szerint 1703-ban született, 1705-ről s más szülőhelyről tud Márki és az aradi szerzőpáros (Stoi-Berecz).

1706 után Matthaeus *Salbek* sószállító, ezt 1733-as oklevél említi. „*Salbeck, Salbek*, vagy *Szalbek* (Petrisi) (Máté) előbb a moldvai fejedelem titkára, (majd) Hunyad megyei sószállítási biztos volt... Meghalt 1735. szept. 23. ...gyermekei... A család folytatója Jakab fia, György aradi főszolgabíró, 1785. febr. 25. óta táblabíró.”

1709: Máté Mihály nevű fiának a születése Jászvásárban. „Petrisi Salbeck Mihály (Jászvásár, 1709. május 9. – Gyulafehérvár, 1758. február 25.) bölcséleti doktor, Jézus társasági áldozópap és tanár, Salbeck Ferenc és Salbeck Károly testvére. Salbeck Máté sószállító biztos fia. 1726-ban lépett a jezsuita rendbe; tanította a humaniorákat, bölcséletet és a teológiát Kolozsvárt és Gyulafehérvárott. Munkái (Szinnyi Józsefnál): *Septi-collis Dacia in octavo colle beata, gesti Haller de Hallerkő devoto. Honoribus... Neo-baccalaureorum... 1735. Claudiopoli. Prima quinque Saecula Regni Mariani Apostolici ethice adumbrata... Claudiopoli, 1746. Vera apostolicorum virorum idea. Dicata honoribus spectabilium... dominorum dum in... S. J. academia Claudiopolitana suprema aa. II. & philosophiae laurea insignirentur... anno 1746. Claudiopoli*” – adja tudtul a Wikipédia. (Még egy tudós Szalbekfi.)

1715-öt követően Marospetresnek (németül Petersdorf), a század második felében *Szalbek*-kézre kerülő jeles Arad vármegyei helységnek, oláh és magyar ajkú lakossága volt.

1721: Jézus társasági szerzetesnek áll Ferenc.

1722. szeptember 6-án lett radnai lelkipásztor Novoszélics István, aki gyűjtést indított a roskadozó templom megújítására és kibővítésére. *Salbek* Máté sószállító biztos fát adott az építéshez (amely 1725–27-ben fejeződött be). A radnai Szent Antal és Nepomuki Szent János tiszteletére

rendelt két mellékoltárt pedig, saját költségén, *Salbek* állíttatta. A búcsújárás miatt ez a templom is szűk, újabb gyűjtés kezdődik. „Az új és díszes egyház alapkövét 1756. június 7. Rossi Kelemen kanonok, *Salbek* Jakab bánsági tanácsos és Bacsin Jeromos guardián helyezte el” – fölszentelése 1767. Pünkösöd hétfőjén.

1723: *Salbeck* Károly, petrisi (Jászvásár, Moldova, 1723. nov. 17. – Szepeshely, 1787. jún. 15.), megyéspüspök. A gimn-ot Kolozsvárt, Székelyudvarhelyen és Nagyszombatban, a fil-t Kolozsvárt, a teol. 2 évét Nagyszombatban végezte. 1744. X. 24: a CGH növ-e lett, teol. dr. 1746. VII. 4: diákonusként tért haza, X. 15: pappá szent., a zágrábi mpp. szertartója. Ercsi apát, 1752. XII. 15-76: kalocsai knk., 1757-76: váci nagyprép. és Migazzi Kristóf helynöke. 1759. IV. 4: nemesiai fszt. pp., 1776. IX. 16: az újonnan alapított szepesi egyhm. első pp-e. – M: *Sermo sacer... habitus Jaurini die XV Aug. 1774. Vác, 1774. Utóda a szepesi széken 1787. VIII. 21: Révay János. (M. Kat. Lex.)*

1725: Az előbbivel ellentétben Petrisi *Salbeck* Károly Galacon, 1725-ben, s valóban, november 17-én született, s nem Szepeshelyen, hanem Lőcsén hunyt el 1787. június 15-én – olvasható a Wikipédián. Teológiai doktor, szepesi püspök, *Salbeck* Ferenc és *Salbeck* Mihály testvére. *Salbeck* Máté sószállító biztos fia. A római Collegium Hungaricum növendéke, majd erdélyi egyházmegyei pap

volt. 1751-től 1776-ig kalocsai kanonok, ercsi apát, nemesiai fölszentelt püspök és váci nagyprép; 1776-tól 1787-ig első szepesi püspök, valóságos belső titkos tanácsos és a Szent István-rend vitéze. Munkája: „*Sermo sacer ... habitus Jaurini die XV. Aug. 1774. in alteris sacerdotii solenniis exc., ill, ac. rev. dni Francisci e com. Zichy de Vásonkő episcopi Jaurinensi. Vacii.*”

1726: *Salbeck* Máté lippai harmincadszedő (harmincados) Jakab, Mátyás és Károly nevű fiaival honfiúsítás mellett címeres nemesi levelet kapott. Mihály belép a Jézus Társaságába.

1733: III. Károly megerősítette *Szalbek* Mátét Aradon vett háza birtokában. Ekkor említi oklevél, hogy Matthaeus *Salbeck* 1706 után sószállítással foglalkozott.

A máriaradnai templom istenfélő jótévedői közt van „*Szalpek* Máté, Császári Királyi Só-fuvarozás mellett Erdélyi Biztos, ...*Szalpek* Jakab, Császári Királyi Harminczadoknál Fő Tiszt, és a Temesvári Adminisztrációnál Tanácsos.”

1735: meghalt *Szalbek* Máté, akinek 7 gyermeke született feleségétől, Barkóczy Katalintól – a legidősebb Jakab (-József), akinek a fia, György, aradi főszolgabíró, táblabíró a család folytatója.

Szalbek Máté III. Károly király uralkodása idején, 1733. február 21-én Aradon házat vásárolt, amelyben 1735. szeptember 23-án hunyt el.

**Részlet a Kisiratosról szóló LÖNNI VAGY NEM LÖNNI című írói falurajzból*

Puskel Péter

HÍRES ÉS HÍRHEDT EMBEREK MONDTÁK ARADON

Egy-egy jókor és jó helyen elhangzó mondat akár egy korszakot is jellemezhet. Összeállításunk aradiak és nem aradiak ilyen jellegű kijelentéseit, elszólásait vagy ellenkezést nem tűrő véleményét, utasítását tükrözik. Egyik-másik, ha ismertebb lenne, akár szólásként is meghonosodhatott volna.

Az alábbi rövid összeállítást rendhagyó helytörténeti kronológiaként is elfogadhatjuk, hiszen könnyen felismerni háttérükben az adott korszak politikai felfogását vagy csupán társadalmi szokásrendjét. A szólások nem mindig hajszálpontosak. (Ilyenkor mellőztük az idézőjelet.) Olykor az évszázadok patinája változtatott rajtuk. De minden esetben a lényegét tükrözik.

A zárójelek a kijelentések értelmezését könnyítik meg.

II. József: Arad marad! (Azaz a várost nem kell elköltöztetni a zimándi pusztára, mint ahogy ezt édesanyja, Mária Terézia császárnő a vár építésekor eltervezte.)

Heim Domokos: Egy talpig becsületes úriember nem kezd ki egy cselédlánnyal. (A polgármes-

ternél bekvártélyozott „bresciai hiéna” állítólag félreérthetetlen ajánlatokat tett a szolgálólánynak.)

Poeltenberg Ernő: „Szép kis deputáció megy az Úristenhez, hogy a magyarok ügyét képviselje.” (A vesztőhelyre vezető úton állapította meg keserűen a 13 vértanú egyike, 1849. október 6-án.)

Id. Neuman Ede: „Felséged is jól végzi a dolgát!” (A gyártulajdonos válasza Ferenc Józsefnek és kíséretének a szeszgyárban tett látogatása során elhangzó dicsérő szavaira 1884-ben.)

Munkácsy Mihály: „Oh, igen! Örömmel vesznek részt szeretett hazám ezen ünnepén, és szent ihlettel hajtok térdet azon szobor előtt.” (Salacz Gyula polgármester meghívta a művészt a Vértanú-szobor leleplezési ünnepségére. Munkácsy válaszlevelének egy részlete.)

Zala György: „Vegye át, tisztelt uram, nagyságos polgármester úr, e szobrot Arad szab. Kir. város nevében, gondozzák, őrizték!”

Salacz Gyula: „Mint Arad város polgármestere, e szobrot, mint a magyar képzőművészet egyik remek alkotását, ezennel átveszem.”

Méray-Horváth Károly: „Önnek nincs stílusa.” (Méray az *Arad és Vidéke* szerkesztőjeként kifogásolta Gárdonyi Géza, a fiatal hírlapíró egy lopásról szóló riportját 1891-ben. A későbbi neves írónak aradi zszurnalisztaként nem adódott több alkalma tehetségét bizonyítani. Távozott Aradról.)

Stauber József: „Minden hírt aradiasítani kell!” (Az *Aradi Közlöny* országos tekintélyű főszerkesztőjének ez volt az egyik újítása a lap példányszámának növelésére az 1890-es években.)

Nicolae Iorga: „Lunga stradă care începe de la gară e cu dasăvârșire măreață, vrednică de orice capitală modernă, asemenea cu o bucată din Rîngul vienez.” („A hosszú utca az állomásnál kezdődik és valóban pompás. Méltó bármely európai fővároshoz, hasonlít a bécsi Ring egy részéhez.” A jeles román történész 1906-ban tett aradi látogatása után fogalmazta meg a véleményét. Innen ered az a téves belemagyarázáson alapuló szólás, miszerint „Arad a kis Bécs.”)

Iuliu Maniu: Teljes elszakadást. (1918 novemberében a magyar kormány Jászi Oszkár vezetésével eredménytelenül tárgyalt Aradon a Román Nemzeti Tanács képviselőivel Erdély sorsáról. Arra a kérdésre hangzott el a válasz, hogy tulajdonképpen mit akarnak a románok.)

Barabás Béla: „Az aradi szobrokhoz azért se volna szabad hozzányúlni, mert műalkotások, művészeti emlékek, nemzetközi védelem alatt állnak, amit minden művelt nemzetnek, s ezek között a románoknak is, szem előtt kell tartani.” (Barabás Béla politikus Dr. Romulus Veliciu, az első román prefektushoz intézett érvelése az aradi szobrok ügyében 1919-ben.)

Marót Sándor: „Ti, magyarok, akik itten éltek, hátra ne nézzetek! De egy új épület nehéz állványánál adjátok kézről kézre a téglát. Fogjatok ösz-

sze és – dolgozzatok.” (Az Aradról elszármazott nagyváradi újságíró mondta Barabás Béla, Arad város volt főispánja, országgyűlési képviselő 70. születésnapján elhangzott pohárköszöntőjében, 1925-ben.)

Kodály Zoltán: „Jobb volna, ha kevesebbet beszélne a zenéről, és többet hallgatná.” (A mester ezt az *Aradi Közlöny* egyik munkatársával készített riportban jelentette ki Aradon, 1934-ben, amikor a temesvári szimfonikus zenekar és a Magyar Dalárda előadta a Kultúrpalotában a *Psalmus Hungaricus*.)

Jávor Pál: „Ha majd egyszer visszavonulok, itt fogok letelepedni, mert kimondhatatlanul szeretem szülővárosomat.” (A filmcsillag 1946-ban egy erdélyi turné során nyilatkozta ezt, feltehetően az emlékek hatása alatt, Aradról.)

Neuman Ferenc báró: Ne lopj! Kérj! (Az üzemi „szarkákhoz” intézett barátságos hangnemű üzenet.)

Scweitzer József: „Vörös brigantik”, „Lenin ketlegények”, „Ez a társaság balkáni söpredék.”

„Ha azt a szót hallom, Királykő, gyorsabban ver a szívem.” (A Csiky Főgimnázium jogelődjében a renitenskedő diákok jellemzésére nemigen válogatta meg a kijelentéseit a tanár úr. Ez akkoriban több volt, mint pusztán bátorság. Egyébként a tanár úr rajongott a kirándulásokért. Az utóbbi mondata egy természetnépszerűsítő előadáson hangzott el.)

A városi pártbizottság döntése 1957-ben: Nem kell nekünk egyetem, Arad a munkásosztály erős vára. Még csak az hiányozna, hogy a diákok is megmozduljanak. (Az 1956-os magyarországi forradalommal rokonszenvező temesvári egyetemisták hatására féltő volt, hogy Aradon is szervekednek az állatorvosi és állattenyésztési kar hallgatói. A helyi pártvezetés mielőbb szeretett volna megszabadulni a felsőfokú tanintézettől, melyre potenciális veszélyforrásként tekintettek. 1957-ben sikerült.)

Krenner Miklós: „Tavaly azt mondtam az aradi diákok szokásos találkozóján: az aradi emlékek varázsa tart össze benneteket, és egymást szeretéssel ápoljátok a nagy aradi pátoszt, a Vesztőhely örök eszméjét.” (A 30 évig Aradon működő, közíróként és tanárként is kiváló *Spectator* egy vén-diák-találkozón említette ezt 1963-ban, egy aradi barátjához küldött levelében.)

Năsăudeanu rajoni főtanfelügyelő: „Voi, tineri absolventi vă credeti buricul Pământului. Vă trimite la Bozovici!” („Ti, fiatal végzősök, azt hiszitek, ti vagytok a Föld köldöke (a világ közepe).

Bozovicsra küldlek benneteket!” Ez utóbbi, meglehetősen távoli bányász település, egyfajta „kényszerlakhelyként” ivódott be a pályakezdő pedagógusok tudatába a ’60-as évek elején.)

Aradi pártaktivista: „Aceasta nu este o atitudine de intelectual, ci o atitudine de telectual.” (Szó szerint nehezen fordítható magyarra, mert helytelenül alkalmazott román szójáték. Lényegében: „Ez nem intellektuel magatartás, hanem telektuel magatartás.” Bunkó aktivista kirohanása egy iskolai pártgyűlésen a tantestület pártmunka iránti passzivitása miatt.)

Nicolae Ceaușescu: „Ia mai trageți curea pe burțile voastre bănațenești!” „Hát húzzátok feszebbre a szíjat bányász hasatokon!” (A „Kárpátok gényusa” a nincstelenség teljében további takarékosságot követelt. Ezt követően a múzeumba látogatott, ahol a szabadságharc ereklyegyűjteménye

helyett a román nép fejlődését és a szocialista építést bemutató állandó kiállításra adott utasítást.)

Pavel Aron: „Dacă la Brașov s-a reușit, nici la Arad nu e imposibil („Ha Brassóban sikerült, Aradon se lehetetlen.” A megyei pártbizottság akkori első titkára egy három nap alatt felépítendő blokkra utalt. A vasútállomás mellett majd három nap alatt került tető alá előre gyártott elemekből egy panelház. Utólag az épület számos javításra szorult.)

Markó Béla: „Nem mi tettünk nagyot a szoborral, hanem ő tett velünk valami hatalmas jót: hitet adott nekünk a jövőben, és megszabadított minket attól az örökös balsejtelemtől, hogy nem jöhet ránk »víg esztendő«. Mi kiszabadítottuk. Ő megszabadított.” (Markó Béla mondta a Szabadság-szobor újraállításának ünnepén, 2004. április 25-én)

Stefanov Titusz Sever Dan

AZ ARADI TURIZMUS RÖVID TÖRTÉNETE (1.)

ELŐSZÓ

A szenvedély egy láthatatlan, belső erő, amely sok ember életét vezérli. Egyesek sportolók, írók, kalandvagyók, mások meg söröskupakgyűjtők. A végtelenségig lehetne folytatni a felsorolást, de érdemes megállni azoknál az embereknél, akik tevékenységük folytán érdemlegeset alkottak az emberi élet múltjának és jelenének a megismerésében.

Az előttünk álló tanulmány tág határok közé ékelődik: olyan meghatározó egyéniségekkel, csoportokkal, egyesületekkel foglalkozik, amelyek többé-kevésbé kötődnek, kötődtek Aradhoz és Arad megyéhez.

A hegy – a hegyi civilizáció – a szenvedélyek nagy tárháza: rejtélyek, ismeretlenek, az extrém szenzáció, extázis, agónia... mindezek állandó kihívást jelentenek a virtuális univerzum által elcsábított jelen társadalom számára. A kezdőkről, az úttörőkről – kik ők, mikor és hol tették azt, amit tettek – nagyon keveset lehet tudni. Hegymászóknak, felfedezőknak, határok feszegetőinek nevezik őket. Legyenek akár hegyászok, sziklamá-

zók vagy barlangászok, ők szerettek kiszabadulni a földi idő kereteiből, és menekülni a földalatti időtlenség sötétjébe. A végtelenségig tudnánk beszélni és írni az ő szerepükről, de keveset tudunk arról, hogyan éltek.

Ez a tanulmány egy kicsit hozzásegít a turizmus kezdeteinek és történetének megismeréséhez. Úgy közelíti meg a turizmust, mint egy fajtáját a természetben való mozgásnak, lévén a szerző is szenvedélyes hegy- és természetkedvelő, egy élet tapasztalatával a háta mögött. Időközben ez a szenvedély kiszélesedett a nagy úttörők, elődök életének és megvalósításainak a kutatására, ugyanakkor a szerzőben fellángolt a gyűjtőszendély is: régi dokumentumokat, fényképeket, tárgyakat, jelvényeket gyűjtött.

Véleményem szerint ennek a tanulmánynak nem csupán információátadás a feladata, hanem felhívás mindazok számára, akik valamivel hozzá szeretnének járulni az hézagok ismeretek kiegészítéséhez.

Prof. Dr. Tiberiu N. Tulucan

A SZERZŐ ELŐSZAVA

Sok évvel ezelőtt, 1984-ben született meg bennem az elhatározás, hogy valamit kell hagynom magam után, egy írást, tanulmányt az aradi turizmus történetéről. Az eltelt évek alatt sok információt gyűjtöttem össze idős turistáktól, az aradi turizmus kezdeteiről, az 1900-as évekről, és úgy gondoltam, hogy papírra kellene vetni ezeket. Azért, hogy ne vesszenek homályba, elkezdtem gyűjteni a fotókat, jelvényeket, dokumentumokat az elődök, úttörők tevékenységéről.

A turista életet 12 évesen kezdtem el, amikor egy jó barátom, Illés Wilhelm (Manci) elvitt egy kaszójai kirándulásra. Ettől a pillanattól kezdve váltam a „zarándi turista iskola” diákjává. Ahogy teltek az évek, egyre jobban vonzottak a magas hegyek, ennek eredményeként 17 éves koromban végigjártam a Fogaras főgerincét. Ezek a túrák megerősítettek, és a szerzett tapasztalat rávett, hogy összetettebb hegymászásokat is végezzek.

1980–2005 között több turistaegyesületben vettem részt, a „Jöjjön velünk”-ben 1986-ig. Ugyanez év végétől a „Zaránd Barátai” egyesületben tevékenykedtem, itt született meg a gondolat, hogy újra kellene festeni a hegység turistaújtjainak jelzéseit. A csoport tagjai között volt még Kádár Gábor, Márton Gyula, Forgó Erika, Gál József és még sokan mások. A festéssel párhuzamosan elvégeztük egy biciklikerek segítségével a turistaösvények pontos hosszúságának a mérését is.

Ebben az egyesületben 1989-ig tevékenykedtem. 1986-ban a nagy sikerű tévésorozat hatására nekifogtam Magyarország északkeleti részéről, a Nagy Milic csúcsról a *Másfélmillió lépés Magyarországon* útvonalának megtételéhez. Ezt követte pár év múlva a *Még egymillió lépés* Kőszegtől Szegedig, zárásul pedig 1992-ben Szegedről vissza a kiindulási pontra a Szlovák határ mellé, összesítve 2700 km.

1990-ben egy új egyesület alakul meg, melyhez átigazolok, az „Aradi Hegyi Turisták Egyesülete”, és amelyben folytatódnak a korábban megkezdett munkálatok a hegyekben. 1990-ben elkezdtem mindent papírra vetni, hogy 2000-ben kiadjam *A Zaránd hegység turisztikai útmutatója* című könyvet, mely térképmelléklettel és az összes turistaút leírásával jelent meg.

A hegyek és a természet iránti szeretet készítette arra, hogy úzzem az alpinizmust az „Aradi Egészség Klub”-ban Wild Ferenc mellett, a barlangászatot az „Aradi Denevér Barlangász Klub”-ban Groh László és Halasi Gábor mellett.

Ahogy teltek az évek, felváltottam a hegymászást a turizmus terjesztésével könyveim és kiállítások által, valamint személyes turistajelvényeim bemutatásával.

Köszönet mindazoknak, akik hozzájárultak ennek a munkának a megjelenéséhez!

A szerző

AZ ARADI TURIZMUS TÖRTÉNETE

Ez a tanulmány az aradi turizmus történetét mutatja be 1831-től, amikor ORCZY LŐRINCZ (1784–1847) aradi főispán megalakítja az Aradi Polgári Lövészegyletet, amelynek alkalmával le is bonyolítják az első versenyt.

Az 1848–49-es forradalom, mint tudjuk, magával hozta az Osztrák Birodalom megszorításait (Bach-korszak 1850–1859), de az emberekben mindig megvolt és meg is lesz a szabadság vágya.

Ezzel egy időben 1857. december 22-én Londonban egy új mozgalom jelenik meg, amely a hegyekben való természetjárást serkenti. A mozgalom később az „Angol Alpin Klub” nevet veszi fel, és ezzel megszületik a turizmus fogalma. Ezt a példát követi az Osztrák–Magyar Monarchia, majd a szomszédos országok, mint Svájc, Olaszország, Németország, Franciaország, Lengyelország:

– 1862. november 19-én megalakul az Osztrák Alpin Klub

– 1863. április 19-én megalakul a Svájci Alpin Klub

– 1863. október 23-án az Olaszországi Alpin Klub

– 1869. május 9-én a Német Alpin Klub

– 1870-ben a Bánsági Alpin Klub, székhelye Karánsebes

– 1872. április 2-án megalakul a Francia Alpin Klub

– 1873. május 10-én Brassó székhellyel megalakul az Erdélyi Alpin Klub

– 1873. augusztus 10-én a Magyarországi Kárpát Egyesület Késmárkon

– 1874-ben a Lengyelországi Alpin Klub

Fordította: Siska-Szabó Zoltán

(folytatjuk)

Oktatás

Rogoz Marianna

EGY PÁLYAKEZDÉS MARGÓJÁRA

Mikor azon töprengtem, miről is írok, eszembe jutott tanári pályafutásom kezdete. Igen, öregszem. Éppen ezért eldöntöttem, megosztom olvasóimmal emlékeimet.

Huszonegy évesen, nagy lendülettel, lelkesen akartam elfoglalni országos kihelyezéssel elnyert katedrát a megyénkbeli Zăbrani település iskolájában. Fontos megjegyezni, hogy annak idején városban nem lehetett elhelyezkedni. Minden fiatal pedagógusnak, mint minden egyetemest végzettnek, legalább három évig gyakornokoskodnia kellett falun. Országunk nyugati megyéiben általában nagyon kevés állás volt meghirdetve. 1984-ben is a Keleti-Kárpátokon túli megyékben volt a legtöbb kémia–fizika tanári hely. Első és egyben utolsó találkozásom során az iskola igazgatója kioktatott, hogy semmi keresnivalóm nincs ott, mivel azt a katedrát egy helybéli kapta, aki csak fizika szakos volt. Máig is rejtély, hogy volt lehetséges egy katedrát két szakon meghirdetni.

El voltam keseredve.

Napokig jártam a tanfelügyelőségre. Mindenáron Bukarestbe, a Tanügyminisztériumba akartak küldeni, hogy onnan kérjek másik állást.

Nem mentem. Maradtam. Mivel aradi vagyok, itt jártam iskolába, itt érettségiztem magyarul, itt akartam tanítani is, ha már a megyébe szolt, jegyeim alapján, a kinevezésem. Minden nap a tanfelügyelőségen szobroztam, szomorkodtam, idegeskedtem. Tanévkezdés előtti napon megszántak, és egy évre áthelyeztek Zimándújfalu és Andrei Șaguna iskoláiba.

Az ingázás nem jelentett gondot, hiszen vonat is, buszjárat is volt Aradról. A távolság pedig nem nagy. Az iskolákban a kollégák kedvesek, segítőkészek voltak. Az osztályok eléggé nagy létszámmal működtek, de ez sem volt probléma. Mivel az egyetemen is magyarul tanultam, taníthattam magyarul Zimándon, Șagunan pedig románul. Igaz, hogy a hideg téli napokon, a laborban ha-

gyott vizet másnap reggel megfagyva találtam. Az is igaz volt, hogy mindennel spórolni kellett. Mégis vasárnap eljutottunk kirándulni, többször is, lelkes osztályommal, habár akkoriban hat napot dolgoztunk a hétből. Más volt a hozzáállás. Mindenhez. Még a tanuláshoz is. Abból az ötödik osztályból, ahol akkor osztályfőnök voltam Zimándon, van olyan, aki közben elismert matematikatanár kollegina lett.

Véget érven a tanév, elkezdődött a kálvária számomra. A megye meg kell hogy oldja kihelyezésemet. Meg is oldotta.

Megkaptam a kinevezésemet: Nagypereg és Pécskai 2-es számú Iskola.

Mai fiatal pályakezdőről nem tudom elképzelni, hogy vállalná azt a három évet, ami következett.

Hétfőn hajnalban, hat óra körül indult az állomásról a vonat. Irány Pécska. 14 óra után vissza. Délután 18 órakor, az egyetlen buszjárat ment Nagyperegre, vitte haza a gyári munkásokat, akiket másnap reggel hozott be. Három éjszakát albérletben töltöttem. A kb. 40 km-es távolság megtételéhez majdnem két órára volt szükség. Az út borzalmas volt: ha a sofőr kerülte az egyik gödört, biztosan érintette a másikat. Nyáron meleg és rettentő por volt a buszban, télen pedig szörnyű hideg. Semmiből sem volt elegendő: sem fából, sem elektromos áramból, hát akkor már miért is lett volna pont aszfaltból. Mivel az áram sokszor kimaradt, petróleumlámpa gyenge fényénél készítettem lecketerveimet, vagy javítottam a dolgozatokat a hosszú téli estéken, a sparhelt tüznél melegedve. Lefekvés előtt pedig – mivel a cserépkályhába csak estefelé lett begyújtva –, hogy az ágy melegedjen be egy kicsit, meleg vizet, műanyag flakont kaptam Mariska nénitől, azt helyeztem a dunna alá.

Nagyperegen cseh, szlovák, német és román gyerekeket tanítottam, persze románul. Pécskán voltak magyar és román osztályaim is.

Minden héten, csütörtökönként, összeszorult gyomorral figyeltem a postakocsit, a tejet gyűjtő ciszternát vagy valami egyéb lehetőséget, amivel hazajuthatok. Kevés személyautó volt, azok sem igen közlekedtek, hiszen üzemanyaghoz sem lehetett hozzájutni. Ha nem tévedek, 1988 februárjában nagyon hideg volt, és óriási hómennyiség hullott. Már összefagyva álltam a posta épülete előtt. A fehér táj lassan kezdett szürkévé válni. Semmi jármű. Egyszer mégis megjelent egy trak-

tor, Kisperegbe indult, haza. A traktorista megsajnálta, és elvitt a rovinei vonatmegállóig. Nagyon hideg volt, a sebességváltó meg sem moccant, csak kalapáccsal sikerült váltania a sebességet. Az út mindkét oldalán magasan állt a félretaszított hóréteg. Közben kegyetlen hideg szél süvített és hatolt is be az ajtók melletti réseken. A vonat késett, ezért értem el. Az állomásra viszont nem tudott eljutni a lefagyott váltók miatt. Én mégis örültem, mert már Aradon voltam. Teljesen átfagyva értem haza este nyolc körül, másnap korán reggel pedig indultam Pécskára, szombaton szintén.

Rengetegszer voltam a tanfelügyelőségen, tanévkezdés előtt, ősszel könyörögtem, kértem áthelyezésemet könnyebben megközelíthető helyre. Mindenütt süket fülekre találtam. Mindenki viszszautasított. Pedig egyetemi kollégáim közül sokan a távoli, keleti megyékből már mind otthon voltak, nekem saját megyémből nem sikerült közelebb jutnom szülővárosomhoz.

Pécskára közben kineveztek egy másik kollégát, aki csak románul tanított. Férfi lévén őt nem küldhették volna Nagyperegbe, hogy ott tanítson románul, oda ingázzon.

Az iskolákban voltak eléggé jól felszerelt laborok, lehetett dolgozni, a gyerekek érdeklődése is adott volt. Persze akkoriban nem volt sem mobil, okostelefon vagy számítógép, még a tévét sem igen használták, áram nélkül nem működött. A gyerekek ráértek tanulni. Versenyekre is jelentkezünk. Habár volt olyan édesapa, aki a fizikából jó eredményt elérő leányának azt mondta: „mi-nek az neked, a te helyed a fakanál mellett van.” Ez sem számított, dolgoztunk. Meggyőződése, hogy a gyermek nem tehet arról, hogy hová születik, hol nevelkedik. Neki mindig a legjobbat, a lehető legtöbbet kell nyújtaniunk. Attól függetlenül, hogy mi nem azt kapjuk.

1988 őszén ért véget a kegyetlen és körülményes ingázásom. Ekkor ugyanis, az úgynevezett „dekrét generáció” miatt nagyon megnövekedett az általános iskolások száma. Mivel a nagyvárosokban nem volt elég tanár, valamilyen megoldást kellett találni. A tanfelügyelőség személyzeti osztályán ekkor már elég jól ismertek. Ők hívtak be, s mivel magyar iskolákba is kellett pedagógusokat biztosítani, valamint az anyanyelven való oktatást, javaslatukra kerültem be Aradra.

Azóta tanítok itthon... és magyarul.

SZÓRVÁNYBAN – A HATÁR MELLETT

Arad megye szórványnak számít magyarság szempontjából... vagy sem. A kérdés érdekes. Mert egyrészt 5 főváros van közelebb Maros-parti városunkhoz, mint Bukarest (Budapest, Bécs, Pozsony, Belgrád és Zágráb), másrészt 20 kilométerre van az Anyaország határa, Székelyföld négyszáznál többre. A megye, a maga alig 10 százalékos magyarságával, statisztikailag szórvány. Mégis – néhány hasonló arányú megyéhez képest – itt több helységben élnek „tömbben” a magyarok. Kisiratos, Nagyzerind, Feketegyarmat, Simonifalva, Bélzerind, Ágya, Majlátfalva, Szentpál, Zimándújfalu, Kispereg – csaknem tiszta magyar települések (ezekben a helységekben csak magyar iskola és óvoda működik), a román nyelvet tanórán sajátítják el a gyermekek.

Ezek tehát a tömbök a szórványban. De Nagyiratos, Pécska vagy Erdőhegy is (még) meg tudta tartani a maga nyolcosztályos anyanyelvű oktatását. Ez a nagyon vegyes (szórvány) Araddal együtt 2700 gyermeket jelent a magyar oktatásban (óvodától tizenkettedikig). Ebben az összesítésben benne vannak azok a magyar gyermekek is, akik román iskolába járnak, mert a helységben nincs magyar oktatás, de, kérésre, az iskolában tanulnak magyar nyelv és irodalmat (Borosjenő, Vinga, Sofronya 1–8., illetve Fazekasvarsánd és Szapáryliget 5–8. osztályban).

Sokat járunk versenyekre – sport, matematika, szavalás –, tapasztalatcserére Csongrád és Békés

megyékbe, sőt, Budapestre is. De mintha az erdélyi „tömb” elfelejtett volna bennünket. Délben beülünk négy gyermekkel egy pedagógus személygépkocsijába, másfél óra múlva Szegeden matekversenyen veszünk részt, este itthon vagyunk. Az élmény hatalmas: a rendezvény, a kedves fogadtatás, a régi-új ismerősökkel való találkozások.

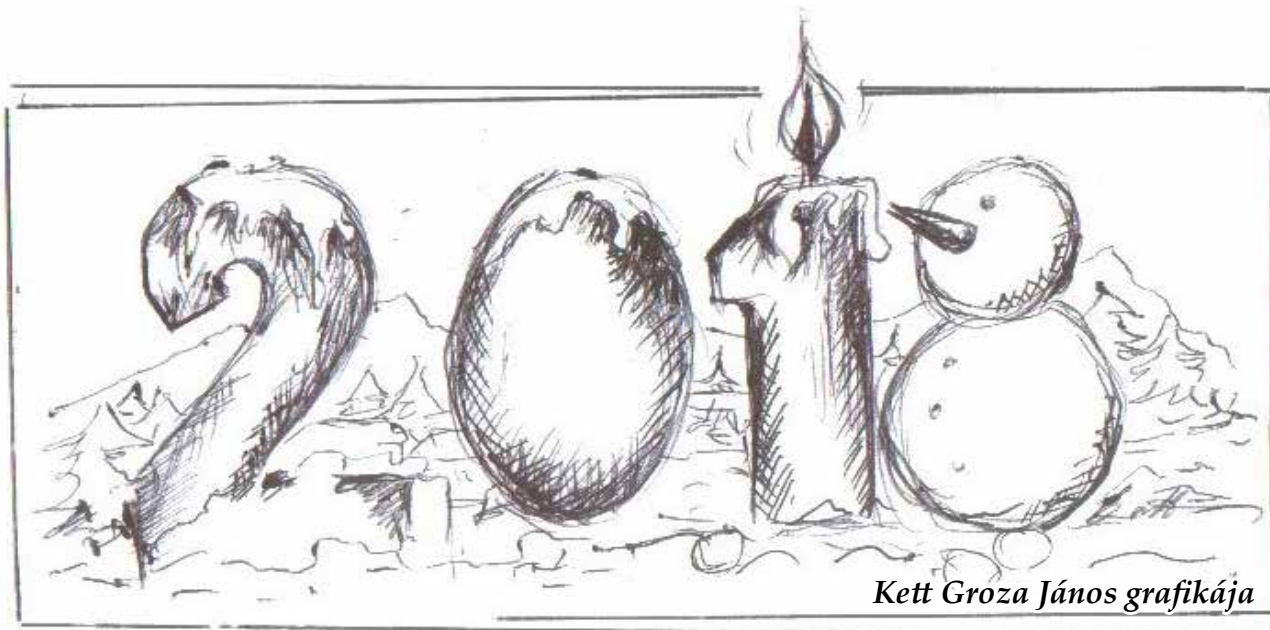
Gyermekek – kérdeztem meg száz, magyar osztályos tanulót –, ki járt már Szegeden, Békéscsábán, Gyulán? Csaknem mindenki.

Gyermekek – kérdeztem meg ugyanazt a száz, magyar osztályos tanulót –, ki járt már Kolozsvárott, Sepsiszentgyörgyön vagy Székelyudvarhelyt? Csaknem senki, vagy nagyon kevesen egy- vagy kétnapos versenyek országos szakaszán.

Sokba kerül egy nagy út. Átszaladni a szomszédba mindig olcsóbb. Mégis, érettségi előtt, legtöbbször csak olvastak Mátyás szülőházáról, nem voltak Zágonban, Csomafalván, nem jártak a Gyimesekben vagy Farkaslakán.

Mutatjuk interneten, a képeket letöltjük, de nem töltődik fel a magyarságtudat. Amit érezni csak helyszíneken lehet.

Talán nekünk, a határszélekre szorult szórványbelieknek is kellene egy Székelyföld program. Két ünnepség árából kitelne. Szép is lenne... aradi, temesvári, nagyvárad, szatmári, máramarosi gyermekek a Hargitán, Háromszéken vagy Erdély Fővárosában. Táncházakban, népdalkörben – anyanyelvünk szeretetében.

Kett Groza János grafikája

Dr. Vajda Sándor

NYOLCVAN ÉVVEL EZELŐTT KAPTA MEG SZENT-GYÖRGYI ALBERT A NOBEL-DÍJAT

Nyolcvan éve, 1937. október 28-án ítélte oda a svéd Karolinska Intézet Szent-Györgyi Albertnek az 1937. évi élettani és orvosi Nobel-díjat „a biológiai égési folyamatok terén tett felfedezéséért, különösen a C-vitamin, valamint a fumársav-katalízis vonatkozásában.” Ő volt az első magyar tudós, aki a világ legnagyobb tudományos elismerését Magyarországon dolgozva, hazai eredményeiért nyerte el. A tudós, a rádió mikrofonja előtt mesélte el, hogy miként tudta meg az öröndetes hírt, és hogyan ünnepelte őt Szeged lakossága, valamint az egyetemisták: „Kedves hallgatóim! Néhány nap előtt megszólalt egy este csendes szegedi lakásomon a telefon, és egy baráti hang jelentette Stockholmból, hogy az idei orvosi Nobel-díjat nekem adták. Néhány másodperccel később már Hóman Bálint miniszter úr üdvözölt. Órákig nem tettem le a kezemből a telefont, egész éjjel alig esett idő nyugovásra. Míg én a telefonkagylóval a kezemben álltam, meghitt barátaim csoportja vett körül, künt az utcán pedig szeretett diákjaim gyülekeztek, hogy nekem az ének hangján hozzák tudtomra, hogy mennyire velem örülnek, sőt az éjjel csendjében még a szegedi cigányok is előjöttek, és szép zenéjük nem hagyott kétséget aziránt, hogy szívből húzzák. Azóta a táviratok és üdvözlő levelek mérhetetlen tömege áraszt el...”

Szent-Györgyi Albert Budapesten született 1893. szeptember 16-án. Tanulmányait a Lónyai utcai református gimnáziumban végezte, majd 1917-ben a Budapesti Tudományegyetemen orvosi oklevelet szerzett. Az első világháborúban orvosként vett részt, de erősen ellenezte a háborút. Sebesülése után leszerelték, majd Pozsonyban, Prágában, Berlinben, Leidenben, Groningenben folytatta tanulmányait. Nagy tudásra és fontos tapasztalatokra tett szert a biológia, az élettan, a gyógyszerstan, a bakteriológia, majd a fizikai-kémia terén. Cambridge-ben F. G. Hopkins professzor tanszékén megszerezte második doktorátusát, ezúttal kémiából. Ezután egy évig az Egyesült Államokban dolgozott.

Az 1920-as évek végén Szent-Györgyi egy ismeretlen anyagot talált a mellékvesékben, amelynek megállapította összetételét, és hexuronsavnak ne-

vezte el. Miután Klebelsberg Kuno magyar kultuszminiszter hívására hazatért, és elfoglalta a Szegedi Tudományegyetem orvosi vegyészétének katedráját, olyan növényi forrást keresett, melyből nagyobb mennyiségben lehet kivonni hexuronsavat. Hamarosan rátalált az igen gazdag C-vitamin-tartalmú szegedi paradicsompaprikára, és 10 liter présnedvből 6,5 gramm hexuronsavat sikerült előállítania. A legenda szerint, vacsora közben felszeletelve a paprikát a kés pengéjén rozsdaszínű elváltozást vett észre, amely a biológiai oxidációra emlékeztette. 1932-ben Szent-Györgyi – és tőle függetlenül J. Tillmans –, a hexuronsavat azonosította a C-vitaminnal. A tudós professzor két lehetőség között választhatott, az első az lett volna, hogy létrehozza a világ első C-vitamin-gyárát, amelynek anyagi haszna szédületes lett volna nemcsak önmaga, de Magyarország számára is. Mégis a második lehetőséget választotta: szétküldte anyagát a világ legjobb szakembereinek, akik azután rövid időn belül pontosan meghatározták a C-vitamin kémiai szerkezetét, és tisztázták hatásmechanizmusát, vagyis minden

fontos tulajdonságát. Norman W. Haworth-szel együtt a hexuronsavat skorbut elleni, vagyis aszkorbinsavnak nevezték el. A tudós, egyik tanulmányában írta: „A C-vitamin kémiai azonosítása megnyitotta a szintézishez vezető utat. Tehát főleg a magyar paprikának köszönhető, hogy olyan figyelemre méltóan rövid idő, két év alatt a C-vitamin a titokzatosság homályából az olcsó szintetikus termékek birodalmába került. Ma a C-vitamint alacsony áron mázsaszámra állítják elő szintetikusan.” Így a C-vitamin mindenki számára hozzáférhetővé vált, és felfedezése az emberek százmillióinak egészségét védte és védi meg, ráadásul Szent-Györgyinek köszönhetően a szegedi paprika exportja is ötszörösére növekedett.

A Nobel-díj elnyerése után több nagy hírű egyetem hívta meg professzorának, de ő Szegeden maradt, ahol új oktatási stílust vezetett be, az addig megszokott merev, poroszos, tekintélytiszteletre épülő professzorokkal szemben ő elvárta diákjaitól, hogy vitatkozzanak, meghívta őket a lakására, moziba és kirándulni járt velük. Fellendítette a sportéletet, diákjaitól megkövetelte, hogy sportoljanak, ő maga rendszeresen teniszezett, röplabdázott, de a kedvenc sportja a vitorlázó repülés és a motorozás volt. Folytatta kutatásait, bebizonyítva, hogy a kétbázisú szerves savak katalitikus funkciójának milyen szerepe van a szövetlégzésben. Hans A. Krebs azután abból kiindulva írta le az ún. citrátciklust, így méltán nevezik az életnek ezt a kulcsfontosságú jelenségét Szent-Györgyi – Krebs-féle körfolyamatnak.

A Nobel-díj másolata Szegeden

Az aranyból készült Nobel-díját a szovjetekkel hősi harcot vívó finneknek ajánlotta fel 1940 márciusában. A finn követ ösztönzésére egy gazdag helsinki fakeskedő megvette az érmet, és ezt Ohm Talas követ 1940. június 12-én a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta. A svéd szobrászművész, Erik Lindberg tervezte a Nobel-díjat jelképező aranyérmet, amely 200 grammos, 66 milliméter átmérőjű. Az élettani és orvosi Nobel-díj előlapján Alfred Nobel bal profilja látható, hátlapján két nőalak. A babérkoszorús nőalak – az orvostudomány gényusza – nyitott könyvet tart az ölében, s míg kezével egy szenvedő leányt karol át, addig a másikkal egy sziklahasadékon áttörő forrásból vizet mer egy tálkába, hogy enyhítse a beteg szomját. Tőlük balra kígyós serleg látható, illetve a díjat elnyert személy neve. Az érmet a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi, de másolata látható a SZTE Szent-Györgyi Albert emlékszobájában, Szegeden a Tisza Lajos körút 109. számú épületében. Egyedi a tudós Nobel-diplomája is: Jesk Werkmaster festő, grafikus és iparművész alkotása. „Az arany ötvözetű, szattyán kötésű fadiploma” első oldalán olyan városok neve olvasható, amelyek Szent-Györgyi tudományos pályájának egy-egy állomását jelzik, alatta egy dúsan termő paprikanövény, majd a díjat odaítélő Karolinska Intézet és Nobel neve. A másik oldalon pedig a Nobel-díj elnyerésének indoklása olvasható, tömör összefoglalóként. Az eredeti diplomát Szent-Györgyi amerikai munkahelyének, Massachusetts Könyvtára őrzi. Másolata látható az SZTE Dóm tér 8. szám alatti Orvosi Vegytani Intézete lépcsőházának falán.

A II. világháború után, 1945. április 27-én a Budapesti Orvosi Egyetem Biokémiai Intézetének professzora és a Magyar Tudományos Akadémia elnökhelyettese lett. (Elnökké Kodály Zoltánt választották, akivel harmonikus munkakapcsolatban dolgozott.) 1947 szeptemberében Svájcban tartózkodva jutott tudomására, hogy barátját, Ráth Istvánt letartóztatták, és hogy Zilahy Lajos író (akivel a Magyar–Szovjet Művelődési Társaságban dolgozott együtt) bebörtönözték. Ezek az események vezettek arra a felismerésre, hogy az ő sokoldalú nyugati kapcsolatai mennyire veszélyeseknek tűnhetnek az államvédelmi szerveknek, és a kommunista párt egyre növekvő hatalma az általa képviselt értékeket és személyes szabadságát is veszélyeztetik. Ezért az egyetemtől, ahol alkalmazva volt, kutatási-tanulmányi szabadságot kért, és 54 éves korában az Egyesült Államokba emigrált, ahol a Boston mellett lévő, Atlanti-óceán

partján található Woods Hole-ban telepedett le, és az ottani Tengerbiológiai Laboratórium Izomkutató Intézetének igazgatója lett. Az izomműködés biokémiai mechanizmusát, az izom fehérjéinek szerepét vizsgálta az izom-összehúzódással kapcsolatban. 1954-ben az Amerikai Kardiológiai Társaság Szent-Györgyi Albertnek ítélte a Lasker-díjat alapvető jelentőségű izomkutatásaiért, amelyek elősegítették a szív- és vérkeringési betegségek megértését. Ez a díj azt jelentette számára, hogy választott hazájában is elismerik.

Élete utolsó két évtizedét a rákkutatásnak szentelte. 1972-ben létrehozta a Nemzeti Rákkutató Alapítványt. Fontos meglátása volt a szabad gyökök szerepének felismerése a rák kialakulásában és a vitaminok (főleg a C-vitamin) gyökfogó sze-

repének kimutatása. 1973-ban, emigrálása óta először, 26 év után az MTA Szegedi Biológiai Központ avatására Magyarországra látogatott. Ekkor avatták az egyetem díszdoktorává, valamint a Magyarok Világszövetsége tiszteletbeli tagjává. 1978-ban tagja volt a koronázási ékszereket Magyarországra szállító küldöttségnek. Szent-Györgyi Albert idős korában sem veszítette el szellemi frissességét, sőt egészen 1986. október 22-én bekövetkezett haláláig komoly kutatói és közéleti tevékenység jellemezte őt. A magyar nép egyik leg híresebb és legmegbecsültebb fia – aki soha nem hagyta személyiségét korlátozni –, 93 évesen, Woods Hole-i otthonában hunyt el. Sírja az óceán partján álló ház kertjében található. 1987-ben a Szegedi Orvostudományi Egyetem felvette nevét.

Kísérletezés közben

1986. dec. 15-én felavatták Szegeden a mellszobrát

Szabó István

AMI A NAGYVARJASI HARANGSZÓ CÍMŰ KÖNYVBŐL KIMARADT...DE JELEZTÜK!

***A KISSZALAI (SZALAI JÓZSEF) – CSÍKA FERKÓ (CSÍK FERENC) PÁROS
(ÖSSZEÁLLT A NAGYVARJASI „RÉGI ÖREGEK” MESÉIBŐL)***

A két derék ember, mint afféle zárt, néha börtönbe zárt, kétszemélyes önsegélyező egyesület működött. Csakis és kizárólag önmagukat segélyezték – mások tulajdonából. Valamikor az 1850-es években születhettek, s Kisszalait az 1920-as évek végén, 1930-as évek elején szólította magához az Úr, vagy ki tudja? Nem oly karizmatikus betyárok voltak ők, mint Rózsa Sándor, Sobri Jóska vagy Vidróczki – inkább fölöttébb kreatív besurranó rablók, buzgó lótolvajok, kitűnő hétköznapi alibi-háttérrel, mint békés szántóvető parasztembörök.

Híres nagyvarjasi kettős volt, majdnem, mint a Kállai kettős.

Csíkaferkó egy majd két méter magas, csontos, vaserős alak. Képes volt egy búzával megrakott szekeret kiráncigálni a tengelyig érő sárból. Vagy úgy leszedni a nehéz, vasalt ajtót egy sváb nagygazda istállójáról, hogy még a zárat se kellett feltörni. Egyszer egy jó félmázsás süldőt vágott a vasvillával őt üldöző gazda pofájába, így csillapítván annak harciasságát.

Kisszalai viszont alig másfél méternyi, más szóval, erősen mélynövésű volt. Szikár, hajlékony,

egyszer a radnai búcsún kiakasztotta saját vállát, könyökét, hogy mint szegény nyomorékon könyörüljenek az ájtatos hívek. Könyörültek is. Utána visszapöccintette, s jót evett-ivott a koldulmányból, még a Szűz Mária perselyébe is jutott belőle. Mai szemmel nézve, afféle gumitestű csoda lehetett. Gyakorta az akkori úgynevezett szabadkéményeken át jutott be a házakba, vagy krumplis zsákba búj, és úgy. Fájdalomtűró képességéről legendák szóltak. Például amikor egy gyanakvó béres vasvillával átszúrta a combját a széna alatt, meg se mukkant. Vagy amikor a pandúrok tölcseren öntötték bele a vizet – az orrát befogták –, hogy már úgy nézett ki, mint egy rekord sütőtök, akkor se vallott.

De azoknak az újmódi, fene kakastollasoknak kivallott mindent, pedig egy ujjal se nyúltak hozzá... (A kakastollakról /is/ nevezetes csendőrséget Tisza Kálmán miniszterelnöksége alatt, 1881-ben állították fel, 1884-re teljesen kiépült, s a vidék közbiztonsága, rendje bízott reája. Hamarosan Európa egyik leghatékonyabb, legmagasabb büntetőszárműve lett. Persze, azért nem voltak ők se szelíd szent angyalok, inkább zord arkangyalok.)

...No, ölé az hozzá, hogy Kisszalait bekísérték a csendőrök. Tán Pécskára, ott vót akkor a csendőrös vagy mi. Betölték valahová, oszt rá se hederintettek. Víz, azt adtak neki, amennyi csak köllött. De önni, azt nem. Aszonták ezek a kakastollasok, hogy még nem gyűtt mög a papír, hogy ötethetik. A törvény az törvény! Na jó, kibírt ez a Kisszalai többet is, ezek akarnak úvele ki...@szni? Hohó!

Közben a csendőrök utánajártak, mit is szeret ez önni, ez a Kisszalai? Rágyüttek, hogy sült kolbászt, füstölt kolbászt, füstölt sonkát leginkább, jó hordós savanyakáposztával, erős paprikával. Mög hogyha csak löhet, ménesi vörösbort röndöl vagy lop hozzá.

Az éhkopp úgy ötödik-hatodik napján gyün a csendőr, aszongya: Na idefigyejjen kend! Möggyütt a papír, hogy öhet, mink most kiadjuk a hátralékát is, mer, ami jár, az jár, a törvény az törvény! Hát behozza a kolbászt, sonkát, a még meleg jószagú, finom pécskai cipót, a picit tán túlsózott savanyakáposztát, paprikát – na ögyön kend, a ménkű abba az úri belibe! Kisszalai kétpofára zabált, csámcsogott, szörcsögött, büfögött, mint az árvamalac, ha moslékhoz jut. Ott állt a csendőr, csak nézte, nézte, somolyogva, éccör oszt aszongya, kiviszöm mán ezt a korsót, mögtötöm friss

vízzel. Hát nagyon köllött vóna mán a víz, de se víz, se csendőr. Eltelt egy óra, két óra, sok óra... sehol senki. Kisszalai dörömbölni kezdett. Senki. Káromkodott. Senki. Rimánkodott. Senki.

Majd oszt éccör begyün ez a kakastollas: Mit akar kend? Víz, vizet – hápogta Kisszalai. Aszongya emez: Hát mit képzelsz maga? Csak úgy ingyön osztogattyuk itt a vizet? A törvény azt írja, hogy jár a fogolynak napi egy korsó víz. Kend mög négy-öt korsóval is eldözsölt itt naponta, rossz vót nézni, ahogy duhajkodik a magyar állam vizével! Csak akkor ismeri a törvényt, ha ki kell játszani? Na, Kisszalait így aszalták még vagy két napig, mán félrebeszél, hánytá-vetötte magát, könyörgött, átkozódott, nyöszörgött. Éccör oszt begyün a csendőr: Jut eszömbe, a vizet tiltja a törvény, de a bort, azt nem. Mingyán hozta is a ménesi vörösbort. Közbe bejött még három csendőr, odabincseltek Kisszalait az ágyhoz, kettő leült mellé, tudták azok, hogy mi lössz... A másik kettő meg leült az asztalhoz, elkezdtek szép lassan csurgatni a bort a poharakba, koccintottak, oszt rögtön belelöttyintették Ménes áldott kincsét a küblibe. Mert a kakastollasnak szolgálatban szigorúan tilos volt ám az ivás. – Na látja, ezt isszák most a kend jó komái, a cinkosok, maga mög itt rohad! A kend drága jó borát öntjük a szarosvödörbe. Onnan majd kilefetyölheti, ha mink is úgy látjuk jónak. Mit választ? – kérdezte a csendőrtiszt. Kisszalai ordított, vonyított, hörgött, mindenáron oda akart rontani a borhoz, de a két csendőr rajta ült az ágyon. És egy ujjal se nyúltak hozzá. Ezt még eljátszották párszor, s Kisszalai összeomlott. Egy nyelet bor – egy név. A kínban fetregő lókörtő kortyonként „kivallotta” a banda neveit, meg a bort is a korsóból. Mikor vége lett, kapott még egy jó pohár vöröset és vizet is. De vagy négy-öt évig nem tudott a kolbászra, sonkára, savanyakáposztára nézni...

A kakastollasok tényleg egy ujjal se nyúltak hozzá, mégis kiszedték belőle a hálózát, az orgazdák, cinkosok neveit. És pontosan úgy lett, ahogy a csendőrpáncsnok mondta: „Egy ujjal sem szabad nyúlni a gazemberhez. De esküszöm, úgy megkínózza az saját magát, ahogy embert még nem kínoztak meg!”

Kisszalai ettől fogva – állítólag – nem szegett törvényt. Majd, már a román világban kezdte mesélgetni, mit is csináltak, hogy is csinálták. A kakastollasokat ugye, arrébb sodorta a történelem...

(Elhangzott a Szögédi Nemzet – Ötágú Síp Kulturális Egyesület 2017. októberi találkozásán.)

Kövér Péter

MARSBÉLI MIGRÁNCOK!

– AKIK A NŐI MEGÉRZÉST MINT A LOGIKA HIÁNYÁNAK EGY ÁRNYALTABB VÁLTOZATÁT
AZONOSÍTOTTÁK

AVAGY VAN NEKIK ELÉG GONDJUK OTT, A MARSON, NEM KELL NEKIK MÉG EZ IS ITT, A MAROSON.

Már kedvenc humoristám, Einstein is megmondta, „két dolog végtelen a Földön: a világ-mindenség és az emberi hülyeség, ámbár a világ-mindenségben nem is vagyok olyan biztos!” Így van ez a Földön, és akkor a földönkívüliekről még nem is beszélünk. Itt az ideje, hogy ezt pótoljuk.

Az elmúlt évtizedekben, nem egy (házas)ember látott már repülő csészealjat, sőt állították, hogy idegen kreatúrák elrabolták őket, tudatukat manipulálták, lebegő állapotba kerültek, és onnan később haza, mint ahogy megígérték otthon. A legtöbb esetben az emlékek hiányosak, az események ellenőrizhetetlenek maradtak, inkább égből kapott kitalációnak tűnhettek. Egy barátom sokat túlórázott, és ilyenkor imbolyogva ért haza. Erélyes, de megértő araja rámutatott arra, hogy ez így tovább nem mehet... és a nyújtófára. Közös kidolgoztak egy megengedő agendát, mely szerint szabad neki imbolyogni, de csak tizenkétszer egy évben, azaz havonta egyszer. Ezt be is írták a naptárba mint házirendet. Végül is emberek vagyunk! Amikor február elejére elfogytak a napok, akkor jött be a képbe valami, ami már nem emberi. A földönkívüli... mint estleges magyarázat. Elrabolták! Nagy port vert fel akkoriban egy ufó-leszállásos történet. Amikor a por leülepedett, látták, hogy eltűntek valakik, mintha a föld nyelte volna el őket, majd tisztázatlan körülmények között megjelentek újra. Komoly tudósok kezdték vizsgálni az esetet és az alanyt. A regressziós hipnózis módszerével próbálták feltárni a hiányzó részleteket. Döbbenetes, aggasztó, félelmet kiváltó, de leginkább titokzatos tényekre derült fény. Állítólag. Erre hajazott barátom kimagyarázkodása is.

Természetesen a korlátozott keret és a téma súlya nem teszi lehetővé, hogy itt minden kérdést megválaszoljak, minden részletre kitérjek. De, hogy idegenek érkeztek a bolygónkra titokban, hogy átvegyék az irányítást fölöttünk, tech-

nikai fölényüket kihasználva ránk kényszerítsék az akarataikat, nem is hagyva nekünk választást – ez egyértelmű. Ők egy hibridizált extrateresztikus faj. Adott távolságon belül egymással non-verbálisan, valószínűleg egyfajta facebookon, gondolatcsere és -olvasás útján kommunikálnak. Ismerik egymás gondolatait, mint a régi házások, ami behatárolja az önálló egyéniség kialakulását. Hasonlóan gondolkoznak, viselkednek, cselekednek, öltözködnek. Egy társadalmi egyenviselkedés érvényesül, meghatározott hierarchiával, ahol az egyén alárendelt. Csak bizonyos feladatokat lát el, szükségleteket elégít ki, a lázadás alternatívája nélkül. Érzelmeket nem lehet kimutatni. A funkcionalitás és a küldetés meghatározó. Mintha már láttam volna valahol. Földi rigolyák – emberi gyengék, mint tánc, zene, költészet, öröm és bánat, szeretet és gyűlölet, féltékenység és bosszú – ismeretlenek. A Marson nem tudnák eladni egy Shakespeare-t sem. Legfeljebb egy Verne Gyulát!

A beszámoló alapján a földönkívüli leírása egyértelmű. A földönkívüli nagyon nagy. Vagy kicsi. Lehet zöld, fehér (ha fradista, akkor zöld-fehér) vagy átlátszó. Jellemzője a nagy fej, nyápic test, aránytalan hosszú karok és ujjak. Teste lehet hüllő- vagy rovarszerű, mint egy ájtatos manó. Leginkább úgy néz ki, mint mi, bizonyos mutációkkal, eltérő biológiai adottságokkal, például a hóna alatt pisil. Van szájuk, amivel minden emberi nyelven beszélnek, és egy fülük a homlok közepén. Ha ilyen valakivel találkozol, akkor tudod. Ha meg nem, akkor tudd meg!

De hogyan magyarázható tudományosan, hogy az egymástól fényévekre levő naprendszerek intelligens szülöttei, az eltérő keretlehetőségek ellenére, biologikusan kompatibilisek egymással, ami a hibridizáció feltétele? A hüllő az ájtatos manóval! Hát ezt csak a jóisten tudja! Egy magyarázat az úgynevezett pánspermia elmélet lehet. Az élet valahol a világűrben keletkezett, és

csíráit az őszorgazmus során üstökösként (vagy valamelyik másik őszökösként) szórta szét a megtermékenyítésre alkalmas bolygókon. Mondják az asztrobiológusok. Ameddig a hüllőtestű lények filogeneziséről még igyekszünk részleteket megtudni, addig a rovartestű úrlények berendezkedését viszontlátjuk egy hangyabolyban mint modellben. Egy integráló, genetikusan és telepaticusan kódolt, klónozott hierarchia. Az önállóan gondolkodó és főleg önállóan cselekvő egyedeket ellenségnek tekinti. Izolálja, kizárja, megsemmisíti vagy beolvasztja a saját társadalmi rendjébe. Ez most törzsfejlődés vagy pártfegyelem?

De mit akarnak tőlünk? Megfigyelnek bennünket, társadalmi berendezkedésünket, biológiai felépítésünket, hogy integrálhassanak saját céljaikra? Az ufológusok szerint a földönkívüliek felsőbbrendű intelligenciájukkal könnyen uralkodhatnak felettünk, és millió földönbelület tesznek, akarataik ellenére, genetikai programjuk részévé. Mit tehetünk ellene? Semmit! Hacsak azt nem, hogy emberek maradunk!

Rosszindulatú programjuk több részre tagolható. Az első módszer az elrablás otthonról, autóból, a barátomat a munkahelyéről, illetve azután a kocsmából. Elviszik a csészealjra, kitudják titkait, manipulálják a tudatát, majd hazaengedik, mondhat, amit csak akar, úgysem hiszi el neki senki. A kutatások kimutatták, hogy az eltérítettek többsége vagy zseni, vagy egy teljesen normális pofa. Vagy tök hülye volt már az elrablás előtt is.

Egy másik módszer a keresztezés vagy tenyésztő program. Micsurinizálás! Az idegenek emberi genetikai anyaggal finomítják saját génállományukat. Vérfrissítés az endogám marslakók degenerálódása ellen. Átjön egy nagyfejű – de amúgy minden végtagja kicsi – beképzelt marslakó, és kikezd Claudia Schifferrel, mert szebb a csészealjja. Elkezd húzogatni a fülét, nem kis csodálkozására.

A harmadik módszerük még (csésze)aljasabb. Ez az integráló program. Észre sem veszed, és már nem az vagy, aki vagy. Olyan vagy, mint ők, beolvasztanak!

Az uborkaszazonban mindenütt található egy elveszett ufó, minduntalan szárnyra kap a hír, hogy előbukkant egy filmfelvétel egy ufóról, természetesen kivehetetlen, elmosódott és főleg titkosított. Jelentem, felelősségem tudatában – ezért ez az egész írás – én igenis láttam egy ilyen hiteles felvételt, kiváló minőségben.

Az utánozhatatlan mimikájáról híressé vált francia komikus, Louis de Funes brillírozott a

jelenetben. Egy özvegy, nagyot halló, pireneusi gazdát alakít, akinek tanyája szemben van az özvegy sógoráéval. Minden este összejönnek, hogy egymást bosszantsák, hogy megigya a kannás bort, és eldöntsék, melyikük készít jobb hagymás babgulyást serpenyőben, ami ugye serkenti a bélműködést. Utána meg eldöntik, melyikük jobb a szélnek eresztésben, ami csakis azért büdös, hogy a süketek is élvezhessék. Ott a hegyen úgysem zavar senkit. A nagy erőlködésben arra lettek figyelmesek, hogy sötétedés után valami nagy, fénylő csészealjszerű száll le a tornácra, és belőle egy tökéletes franciasággal beszélő, kicsit zöld, nagyfejű, guvadt szemű bűjt elő. Nagyon megijedtek tőle, mert két dologtól félnek ott a Pireneusokban: a medvétől meg az ufótól. De kiderült, hogy nem ellenséges szándékkal jött. A két sógor a babgulyástól olyan cifra hullámhosszon fingott, amilyenre a marslakó rádióvevője be volt állítva. Az vette az adást, valamelyik úrál-altaji nyelven, hívójelként azonosította, és leszállt, hogy utánanézzon. Ha már leszállt, megkínálták az úrvendéget a kannás borból, persze csak mértékkel (űrmértékkel), és meghívták egy hagymás babgulyásra. Hamar megszűnt az idegenkedés, és megoldódtak a nyelvek. Itt az egyedi alkalom első kézből megtudni, milyenek is ezek ott a Marson. Első kézből, mert volt egy keze a hátán is. Jó alaposan kikérdezték, de fordítva is. Elmondta, hogy ők nem hisznek az ufókban, ez csak a paranormális ufológusok fantazmagóriája, nulladik típusú találkozás, olvasta egy ufomagazinban. Egymás szavába vágta, azt mondta, már régen figyeli a földhözragadtakat, de van még, amit nem ért. Azt akarta megtudni, mit jelent az, amikor huszonkét hím futkos a fűben, kicsi gatyikban egy golyóbis után, amíg több ezer meg őrijong, és a végén Németország nyer. Ami mindennél jobban izgatta, az a nő. A női megérzést mint a logika hiányának az árnyaltabb változatát azonosította. Osztyályozta, hogy van olyan nő, aki kicsit facér, van, aki nagyon facér, és van, aki él-hal a facér. Tudni akarta, hogy hívják a fémből készült, rozsdásodó férfidíszet? Vas tag! Meg hogy igaz-e, ha egy jó nő összevissza sokat iszik, akkor lehányja a ruháit. Ezt mind értette az emberfölötti intelligenciájával, de egy pontnál többször visszakérdezett. „Ha egy földlakó és a felesége, mind a ketten 1967-ben születtek, akkor hogy lehet, hogy a férfi ötvenéves, a nő meg csak negyvenegy?”

A franciák meg azt kérdezték, hogy mi igaz erről a Neil Armstrongról és főleg Fantomasról. Igen, mondta, ismeri őket. Funes is bólintott... El-

mondta, hogy Fantomasnak nagyon megtetszett a Brizsidbardó. Nem tudta, hogy férkőzzön a fekete lyukba, ezért felvette soros férjének alakját. Miután elérte, amit akart, újra és újra megkérdezte. „És mondd, Brizsidbardó, jó volt?” „Nagyon jó volt!” – hagyta jóvá. „Akkor most tudd meg, hogy én nem is vagyok a te férjed”, és lerántotta a gumiálarcát, „mert én Fantomas vagyok!” „Te meg tudd meg, hogy én se vagyok a Brizsidbardó”, és lerántotta a gumiálarcát, „mert én meg commissaire Juve vagyok”.

„De mi van ezzel az Armstronggal, aki állítólag elsőnek szállt le a Holdra? Járt-e ott fent, vagy Disneylandben vették fel az egészét?” – kérdezték az alient.

„Ja, az jó fiú! Mi repültünk mellette, nehogy eltévedjen. Mielőtt (aszelenizált) leszállt a Holdon, a Hallgatás tengerére. A holdbéli csónakos. Félünk nehogy tengeri beteg legyen, ehelyett holdkóros lett. Amikor kiszállt az ufójából, és Holdat ért a hétmérholdas csizmája, odaszólt a komájához, az Aldrinhoz. Az első mondatát mindenki ismeri. »Te, Aldrin! Egy kis lépés az embernek, de egy nagy ugrás az emberiségnek!« Majd még hozzátette: »Akkor rajta! Go on Mr. Gorsky! Good luck!« Senki nem értette, mit jelenthet ez, ki ez a Gorsky, és miért üzen a Holdról éppen az oroszoknak? Megdöbbenve látták, hogy vesz egy ásót, és elkezd ásni. Földi mogyorót ültet, vagy vizet keres? »Aha! Űrkutat ás!« – mondta Aldrin, és közben elvégezte az első golfütést a Holdon. Amikor visszatértek a Földre (aterizáltak), persze szétszedték, hogy mi volt ez. A NASA, a CIA, az FBI és főleg a sajtó, mind tudni akarták, ki ez a Gorsky. De bizony hiába faggatták minden élő adásban, mindig csak elütötte a választ vagy félrebeszélte. Negyvenöt évre és 384700 km-re a történelmi pillanattól újra feltették neki az ominózus kérdést Mr. Gorskyról, egy late night tévéshowban, tudván, hogy úgysem válaszolja meg.

»Hát éppen meg is mondhatom, már úgyis elévült az egész. Biztosan már nem él közülük senki.«

»Jól hallottam? Micsoda? Kedves nézőink, történelmi pillanat következik. Az első ember, aki két lábbal állt a Holdon, most felfedi a titkot.«

»Miért ne?! Szóval, én egy farmon gyerekeskedtem, Cincinatti mellett, Ohióban. A szomszédunkban lakott egy morgós-morcos, mogorva orosz házaspár, Gorskyék. Amikor fociztunk a bátyámmal, átrepült a labdánk. Mentünk, hogy visszahozzuk, közben kijöttek a szomszédék a teraszra, és hangos veszekedésbe kezdtek. Mi lelapultunk a fűbe, gondolva, hogy így nem látnak meg.

– Mit akarsz tőlem?

– Orbitális szexet!

– Megőrültél! – kiabálta Gorskyné. – Majd ha a szomszédfiú, aki ott lapul a fűben, a Holdra megy. Majd akkor. Megértetted?

Hát erre mondtam, hogy *Go on Mr. Gorsky!*, amikor a Holdra tettem a lábam.

Miután visszatértünk a Földre, volt nagy ünneplés. Elhalmoztak dicsérettel, ajándékkal. Kaptam még egy hold földet is, hogy ne legyek földönfutó.

Szétszedtek a kérdéseikkel. A pápa félrehívott, és azt kérdezte:

– Láttad-e a Jóistent odafent?

– Nem láttam!

– Arra kérlek, ne mondd el a Földön senkinek.

A kommunisták kérdezték:

– Láttad-e a Jóistent odafönt?

– Láttam bizony!

– Csak arra kérlek, ne mondd el senkinek.

Donald Trump kérdezte:

– Láttad-e a Jóistent odafönt?

– Nem ott fent, itt ül a Fehér Házban!”

Töltöttek még egyszer a jövevénynek, de nem nagyon bírta az alkoholt.

„A Mars alkoholmentes bolygó, míg ez itt imobolygó.” A kutya meg csak ugatta a Holdat. Az emelkedett hangulatban feltették az idegennek a legkényesebb kérdést is. Hogy lehet szeretkezni a súlytalanság állapotában, mert egy kontrától nekirepülsz a plafonnak. Érdeklődéssel vették tudomásul, hogy ezt a homlokra nőtt fül csavargatásával oldják meg. Milyen praktikus!

Ennél már csak egy izgalmasabb téma maradt. Elmondta, hogy van a Duna partján egy jó nagy ház, ahol fontoskodó eget verő pofák egész nap csépelik a szót. Régóta megfigyelés alatt tartja őket, de még nem jött rá, mit beszélnek, miért beszélnek, kinek beszélnek, és minek beszélnek. És miért beszélnek egyszerre, és főleg ilyen sokat? Miért nem mondják meg mindjárt, mit akarnak? Mi az, hogy pártkoalíció, szavazás, exit poll és referendum? Végképp érthetetlenül bámult teleszkópos szemével, amikor a brexitet magyarázták, és hogy állítsuk meg Brüsszelt. Ami aggodalommal töltötte el, az a migráncs kérdés.

„Jaj, akkor én most migráncs vagyok?” – döbent meg E. T. „Hova építenek határzárát a marsbélielk ellen?” Kérte, hogy ezt ne tegyék! Legyünk nyugodtak, mert ők úgy sem jönnek hozzánk. Van nekik elég bajuk ott a Marson, nélkülünk is!

Kövér Miklós

ILUSKA ÉS JANCSI MESÉJE

Volt egyszer, hol nem volt, a hetedhét országon is már túl, de az Óperencián még innen – igaz, hogy már majdnem a tengernek a partján – egy olyan hely, ahol még megestek olykor mindenféle csodálatos dolgok. Még ebben a mai, prózai világban is.

Élt ott akkoriban egy kicsi faluban, annak is egy kicsike házában, egy gyönyörű szép lány. Bárhol is kereste volna az ember, nem tudott volna hozzá hasonlót találni. Különleges meleg fény áradt belőle, beragyogta környezetét. Megszépült a keze alatt még a rút is, az egyszerű is különlegessé vált, ha hozzáért. A halvány aranyos fény születésétől fogva ragyogta körül. Ez a szinte nem érzékelhető ragyogás megaranyozott mindent, amit megérintett, vagy aminek a közelébe került, az embereket pedig – családot és idegent egyaránt – melegséggel, nyugalommal, biztonság érzésével töltötte el.

Ezt a szép lányt Iluskának hívták.

Ahogy az évek múltak, Iluska kicsi háza mind inkább ragyogott az aranyos fénytől, és közben a szép leányból egy gyönyörű nő lett.

Iluska árva lányként nőtt föl, így nem tudhatta, hogy ő tündérek ivadéka. Tündérségét egészen természetesen viselte, különleges hatalmáról sejtelve sem volt. Pedig tündérségének volt egy csodálatos jele, vagy még inkább őrzője. Mert a mi Iluskánknál mindig volt egy pici Iluska. Gazdájának pontos mása volt, ugyanúgy öltözve, vagyis majdnem ugyanúgy, mert pici Iluskának nemcsak ízléses és gondozott volt a ruhája mindig, hanem rendezett is. A mi Iluskánknál viszont gyakrabban előfordult ám, hogy egy-egy ruhadarab kicsit félre volt csúszva, hiába igazgatta folyton. Ez onnan származott, hogy a férfiak, kiket megbabonázott a szépsége, ha tehették, szemükkel titokban levetkőztették. Aztán magukat elszégyellve, azon hirtelenjében újra fel is öltöztették, tették ezt viszont kapkodva és általában a kelleténél ügyetlenebbül.

Iluska egy titkos, meleg, mélyarany fénytől halványan ragyogó szigeten élt, a szürke és esősen hideg világban pici Iluskájával, aki általában a gazdája jobb vállán lakott, és éjjel-nappal okos tanácsokat suttogott a fülébe.

Ezek a tanácsok Iluska tündérségét segítettek megőrizni. De mivel oly halkan lettek mondvá,

mint egy elhaló lehelet, Iluska sokszor furcsa gondolatnak véelve elhessegette azokat, okozva ezzel pici Iluskájának nem kevés gondot.

Természetesen Iluska láthatatlan, tündéri ragyogása vonzotta az embereket.

Erre az aranyos derengésre figyelt föl egyszer Jancsi is.

Ez a Jancsi sem volt egészen közönséges legény. Egykori, daliás sárkányölő vitézek utódja volt ő, híres nagy hősöké, kikről évszázadokon át szólt a mese, és zengett az ének esténként az emberek házában. Ahogy aztán a századok múltak, egyre halkabban szóltak a dalok. Igaz, a sárkányok is közben erősen megfogyatkoztak, egyre ritkábban került arra sor, hogy városokat meg szüzeket kelljen a tűzokádó szörnyetegektől megvédenie egy sárkányölő vitéznek.

A tűzokádás is ritkult, lévén hogy az energiaárak egyre nőttek, meg a tűzrendészeti szabályok is megszigorodtak. A sárkányölő vitézekből lassanként sárkányfogó kisiparosok, majd idomárok lettek, a sárkányok meg inkább sárkánygyíkká váltak. Mára már a legtöbb közönséges barna vagy zöld gyík lett. Igaz, hogy a sárkányok közül egyesek inkább felcsaptak biztosítási ügynököknek vagy bankárnak, egyik-másik meg elment talibánnak.

Így hát Jancsi semmit sem tudott vitézi nagy örökségéről. Szerényen és szorgalmasan intézte a dolgait a világban, végezte a kötelességét, inkább jól, mint rosszul, és csak nagy ritkán lázadozott csendesen egy kicsit a sorsa ellen.

Mert hát Jancsi foglalkozására nézve rabszolga volt. Ezt ugyan megszokta, lévén a legtöbb ember a környezetében szintén az. Igazából nem is volt olyan rossz a rabszolgák sora, a mindennapos kötelességteljesítésen kívül inkább csak az örökös szomjúság elviselése volt nehéz.

A rabszolgáknak ugyanis tilos volt inni.

Igaz, hogy vizet, bort, pálinkát vagy akár még kacifántosabbat is, annyit ihatott volna Jancsi, amennyit csak elbírt (meg is tette néha), de az ő nagy szomsza a boldogságra, megelégedésre, megértésre nem oltódott soha.

Meg aztán, Jancsi dolgát még ősi öröksége is nehezítette. Bőréen, igaz, hogy csak nyomokban, de megvolt még sárkányölő őseinek testté vált páncélja. Ez pedig még a barátságban való fürdést is erősen korlátozta.

Persze Jancsi, aki bizony anarchista alkat volt, azért egyszer-másszor megpróbált magának csalafinta módon egy kis tiltott italt lopni. Léven alapjában becsületes ember, ezek a csúrcsavaros próbálkozások nem jártak túl sok sikerrel.

Múltak az évek Jancsink fölött is. Megpocakosodott, haja is ritkult, ő meg csak végezte dolgát, mit sem tudva az ő pici Jancsijáról, aki pedig pont úgy, a jobb vállán lakott neki, mint Iluskának az ő pici Iluskája.

Pici Jancsi is suttogetta ám a jó tanácsait a mi Jancsink fülébe, de ő általában nem hallgatott rá. Sőt, mikor sejteni kezdte, hogy ilyenén gondolatai talán elsuttogetott tanácsok, hát inkább nagyothallott. Ilyenkor szegény pici Jancsinak szinte kiabálnia kellett. Jancsi meg, hogy meg ne hallja, forró ólommal tömte be a fülét. Ez persze, ezeknél a hangos suttogetásoknál nem segített valami sokat, meg aztán a forró ólom a fülben eléggé fáj is.

Egyszer Jancsi észrevette az aranyos fényt Iluska körül.

Jól odanézett, nagyon figyelmesen. Sokáig tartott ugyan, míg valóban látni kezdte, amit nézett, még tovább, míg el is hitte, amit lát. Még ha nem is értette meg úgy igazán.

Mikorra megértette, már tudta is, rabszolgának ő többet nem való.

És ekkor Jancsi inni kezdett. Előbb lassan, óvatosan, majd egyre mohóbban, hatalmas kortyokban.

Tele is itta magát mind a tiltott dolgokkal...

És bizony, most is úgy történt, ahogy történni szokott, ha valaki túl mohón és túl sokat iszik egyszerre. Jancsi megrészegeedett. Duhaj jókedvében hangosan kiáltotta ki szabadságát, harsány hangon dalolta el boldogságát, míg mámorában elaludt.

Meghallotta a dalt a világot uraló gonosz. A legfőbb tilalom megszegését el nem tűrhette, rögtön közbe is lépett. Az ég elsötétült, hatalmas forgószél kerekedett, fölragadta Iluskát, és szempillanás alatt túlrepítette az Óperenciás-tengeren.

Mikorra Jancsi fölébredt, hiába kereste már világszép Iluskáját. Kereste ő napokon át. Kérdezhetett bárkit, nyomát senki nem látta. Mind csak

valami óriási viharról beszéltek neki. Biztos abban vesztetett el, mondták. A jó emberek próbálták is vigasztalni, mindhiába.

Jancsi szívét a bánat facsarta, szeméből patakokban folytak a könnyek. Bánatában elbujdosott a legsötétebb erdőbe. Annak a legmélyén, egy csendes tavacska partján, nem messze egy autópályától, rejtett kis tisztáson aztán leült, és ott siratta nagy veszteségét. Megsajnálta az erdei tündérek, szárnyukról egy kevés tündérport hintettek reá. Ettől a nap kisütött, és szegény Jancsi mély álomba merült.

Pici Jancsi nem maradt eközben tétlenül. Kigombolta, majd lehúzta gazdájáról az inget, aztán leült melléje, és a meleg napsütésben vigyázta álmát. Mikor Jancsi fölébredt, megszomjazva a tó vize fölé hajolt. A víztükörben meglátta magát. Amit látott, nagyon meglepte. Ameddig aludt, a napsütéstől erősen leburnult. Előbb azt gondolta, ez biztosan lehámlik majd. De aztán észrevette, hogy a mellkasán, igaz, hogy alig láthatóan, mint ha egy mellvért körvonala rajzolódna ki. És ekkor meglátta azt is, hogy a vállán, most már számára jól láthatóan, ott ül pici Jancsi, aki egész másképpen nézett ki, mint régen. Talpig aranyosan csillogó páncéljában, oldalán fényes karddal, fején tollas sisakkal, épp olyan volt, mint egy nagyon pici, sárkányölő dalia.

És Jancsi ezt látva mindent megértett. Ettől fogva azt is tudta, hogy mit fog tenni: megy, megkeresi Iluskát, még ha életébe is kerülne.

Ekkor pici Jancsi szólt hozzá: „Édes gazdám – mondta –, amit most megfogadtál, méltó hozzád, meg aztán, más választásod, szerintem, úgyszincs. Én ezen az ezer veszéllyel teljes utadon nem kísérhetlek el, neked egyedül kell boldogulnod. Ha bátor és becsületes maradsz, hiszek benne, célhoz is érsz.” Azzal eltűnt, mint a ködpára.

Jancsi, életében most először egyedül, hazament. Tiszta inget vett, felhúzta legjobb csizmáját, felkötötte őseitől rámaradt sárkányölő kardját, feltarisznyált, és útnak indult.

Ment esőben és napsütésben, hóban, fagyban és zimankóban, hegynek föl és völgynek le, rengeteg erdőkön és zúgó patakokon át, pihenés és megállás nélkül. Rámás csizmája után Camper cipője is ronggyá lett, már az utolsó Adidas talpa is kilyukadt. Éppen egy sűrű erdőn ment át, mikor észrevette, hogy övében a sárkányölő kardja elkezd fényleni.

A sárkányölő kardok ugyanis mindig fénylenek, ha sárkány kerül a közelbe. Jancsinak régebben mindig egy kicsit kellemetlen volt az ilyen hirtelen ragyogás, így általában kard nélkül járt.

De most másként történt minden. Jancsi óvatosan kikandikált a sűrű bokrok közül. Meglátta, hogy a bokrok túloldalán, egy út szélén, egy piros Ferrari parkol. Mellette egy nagyon elegáns férfi állt cigarettázva.

Ezt látva, Jancsi kirántotta hősi kardját, és azt feje fölött forgatva, harsány csatakiáltással a sárkány elé – mert hogy az volt – ugrott. A sárkány szegény nagyon megrettent. Ősei ugyanis, már generációk óta, felhagytak a tüzet hányással. Azt is tudta a sárkány, hogy erre ritkán jár rendőr. Így egy elszánt mozdulattal inkább előkapta tömött pénztárcáját, és elkezdett rimánkodni: „Kíméld meg az életemet, hős dalia. Meglásd, meghálálom. Halálomig a szolgád leszek, meg a pénzem is neked adom.” Megsajnálta Jancsi. „Nem kell nekem a te rongy életed – mondta –, dehogy is bántottalak volna én. Csak hát, tudod, nagy az én bánatom, és elborította az agyam. Ezért elnézésed kérem. Menj csak Isten hírével dolgozdra!”

A sárkány mélyen meghatódott, és megszólalt: „Jó ember vagy te Jancsi, mert ismerlek ám én téged – tette hozzá –, jó ember, még ha kétes családból is származol. Ezért jótett helyébe jót várj. Akit te keresel, az Óperenciás-tengeren túl, a tündérek szigetén – ott, ahol az örök boldogság lakozik – lett elrejtve. Az út oda a világ végén keresztül vezet. Ott van a világ legmagasabb hegye, csúcsát a felhők soha nem mutatják. Azt keresd. Annak a tövében vezet az egyetlen út, át a sanda fülek és kíváncsi szemek völgyén. Azon senki át nem juthat, anélkül hogy észrevegyék. És akit ott észrevesznek, azt belöki ám a mérges nyelvek szakadékába. Onnan pedig élve ki nem jön senki.”

„Úgyhogy inkább gondold meg jól, kár lenne érted” – szólt egy hang a sárkány lába közül. Jancsi először meglepődött kicsit, de aztán rájött, hogy a sárkány kétfejű. A sárkány hozzátette: „Még ha el is jutnál egészen az Óperencia partjáig, ott öregapám áll őrt, azt pedig sárkányölő le nem győzheti.” – mondta. „Most elbúcsúzom, megyek inkább sielni.”

Jancsi erre nekivágott az útnak, a világ végére. El is jutott oda, ott meglátta az égig érő hegyet, és hamarosan megtalálta a sanda fülek és kíváncsi szemek völgyének a bejáratát. Rögtön látta, hogy itt ő daliás vitézként bizony át nem juthat.

Mert a hosszú úton Jancsi nagyon megdaliásodott. Kis pocakja rég lefogyott, tartása kiegyenesedett, szinte fejjel megnőtt, mellén aranyosan ragyogott a vért, és fején a sisak. Csak halántékán maradt egy pár deres hajszál.

Jancsi három álló napig törte a fejét, míg rá nem jött, itt senki sem jut ám át, aki felismerhetően önmaga marad. Csak ha külsejét megváltoztatja. Az is eszébe jutott, amit pici Jancsi mondott útravalóul: „Ha tényleg akarod, mert igazán szeretted Iluskát, akkor mindent meg tudsz majd tenni, még a leghetetlenebbet is.”

És Jancsi rájött, hogy mi is a leghetetlenebb. Akarta, nagyon akarta, így hát elkezdett zsugorodni, egyre kisebb lett, aranyos páncélja egyre szürkült, végül is egészen olyanforma lett, akár egy mikroszkopikus nagyságú házmester. Így, házmesterként, nekivágott az útnak. Persze, mivel olyan nagyon kicsi lett, az út a völgyön át másfél hónapig tartott. Jancsi óvatosan kerülgette az éles füleket, lehajolva suhant el a figyelő szemek pillantása elől, végül a borzasztó mérges nyelvek szakadéká mellett is elhaladt. Méregtől és gyűlölettől fekete, haragtól piros, irigységtől sárga, meg féltékenységtől zöld nyelvek tekergőztek ennek a mélyén, gyilkosan maró méreg csöpögött róluk.

Jancsi már majdnem túl is jutott rajtuk, mikor meghallotta, amit kicsit pöszen ugyan, az utolsó nyelv sziszegett:

„Itt nem jut át senki, és ha át is jutna, a sárkányok öregapja várja, azt pedig nem lehet legyőzni. Csak mi, nyelvek tudnánk vele elbánni, mi pedig nem tesszük.”

Alig jutott ki Jancsi a völgyből, már hallatszott a tenger zúgása. Mire kettőt lépett, már látszott is homokos partja. De az is látszott, hogy egy nyugágyon ott napozik egy atléta termetű, fehér hajú és zord tekintetű ember. Mindjárt tudta, hogy ez a sárkányok öregapja lesz. Odalépett hozzá, és illendően köszöntötte: „Adj Isten, Öregapám!” – mondta.

Fölpattant erre a sárkány, aki addig fürdőruhában krémezte magát. Dühében rettentőt ordított, szemét forgatni kezdte, vagyis pontosabban a szemeit, mind a kétszázat, mert közben azon hirtelenjében száz feje nőtt neki száz nyakon. Hatalmas izmok tekergőztek acélkötélként a karján és a testén, két keze rettenetes vaskarommá vált. Azon nyomban Jancsira vetette magát, hogy szétépje, ám a vitéz legény résen volt. Kirántotta kardját, és egyetlen suhintással levágta vagy tíz fejét. Azon nyomban nőtt neki húsz másik. „Ajaj – gondolta Jancsi –, ez így soká fog tartani.”

És elkezdtek küzdeni a homokon, egymás körül forogva, mint a motolla. A sárkányölő kard süvített a levegőben, amint a sárkány nyakát nyiszálta, a vaskarmok csikorogtak Jancsi törhetetlen mellvértjén, ahogy a sárkány széttépni próbálta. Néha már-már sikerült is volna neki, ha közben a rengeteg feje nem akadályozta volna egy kicsit a mozgásban.

Három napig tartott a harc, megállás nélkül. Egymás körül forogva olyan mély lyukat tapostak ezalatt a homokba, hogy már a nap is alig látszott. Világítani csak Jancsi egyre fényesebb kardja világított. Azaz, ez se mindig, mert közben a sárkány vére úgy rásült Jancsi kardjára, hogy meg kellett állniok, amíg letisztította, hogy megint lássanak valamit. Közben Jancsi gondolkozott, megoldást keresve. Nagy igyekezetében alig vette észre, hogy a nagy harcban és kiabálásban megharapta a nyelvét. Ettől visszaemlékezett a mérges nyelv suttogására: a sárkányok öregapját legyőzni nem lehet, vele csak a nyelvek boldogulnak.

És Jancsi rájött, hogy neki is van ám nyelve. Megszólalt hát: „Tudom én, Öregapám, nagyon jól, hogy te legyőzhetetlen vagy. Én pedig, mint látod, a régi sárkányölő daliák leszármazottja rettenthetetlen, és szintúgy legyőzhetetlen lennék. Ezért, ha így folytatjuk, ennek soha nem lesz vége. Lassan a föld másik oldalán lyukadnánk ki. Neked viszont itt kell vigyáznod. Mi lesz, ha erre jönne valaki. Ki fogja akkor nem átengedni. Mert neked ez ám a dolgod, ebben megbízható is vagy, amint látom. Mert ha te valakit meglátsz, hogy a tenger vizéhez akarna menni, azt te azonnal meg is állítod.

Ha viszont nem látsz senkit, akkor nincs dolgod, nem kell senkit sem megállítanod. Nyugodtan napozhatsz tovább. Már most, ha én nem tisztítanám többet a kardom, sötét maradna, nem látnánk mi többé semmit. Azt sem látnád, ha át akarnék menni.” „Igaz – mondta a sárkány –, próbáljuk meg!” Tovább harcoltak hát, míg vaksötét nem lett. Ekkor Jancsi gyorsan átsurrant a másik oldalra, és kimászott a gödörből. A sárkány a gödör másik oldalán szintúgy.

Először leültek egyet pihenni. A sárkány elgondolkozott, majd megszólalt: „Azért van még egy gondom. Most ott ülsz ugyan a víz szélén, de onnan neked nincs tovább. Ha elunod magad, előbb-utóbb fogod magad, és vissza akarsz jönni. Akkor pedig kezdenünk kell előlről. Ennek pedig

sok értelme nem lenne. Léven hogy nekem csak a parthoz való átjutásra kell vigyáznom, más bajom nekem veled nincs, hát inkább megmutatom, hogy juthatsz át a tengeren túlra. Nehogy nekem a végén még visszagyere!” Azzal odadobott Jancsinak egy cifra aranykulcsot. Ez addig az egyik nyakában lógott.

Jancsi fölkapta, hát azon nyomban meglátta az aranyajtót a hullámtörésben. Alig dugta a kulcsot a zárba, az már fel is pattant. És mögötte ott állt pici Jancsi, boldogan ragyogott gazdájára. Megfogta a kezét, és már vezette is le a lépcsőn, a nagy sötét alagútba. Sietve mentek. Jancsi felkapta vállára, és futott vele, mint a szél. Egy hét múlva újra lépcsőkhöz értek, most fölfelé. Jancsi kettesével, majd hármásával vette a lépcsőket, szinte száguldott, mígnem újra egy ajtóhoz ért. Előkapta az aranykulcsot, az ajtó föl pattant, átlépett rajta, és akkor Jancsinak tátva maradt a szája.

Ott volt a tündérek szigetén.

Gyönyörű ligetben, egy virágos rét szélén találta magát. Ragyogó napsütés fogadta, a tiszta kék égen aranyszélű, vidám kis bárányszerű kergetők, hűsítő szellő hozott mámorítóan kellemes illatot felé. A fák, a bokrok, a virágok, mind sejtelmes aranyos fényt sugároztak magukból, egy rejtélyes csillogást, amit Jancsi már olyan jól ismert. A levegőt a madarak dala töltötte be, csodálatos madaraké, csillogó tolluk a szivárvány minden színében pompázott. A csicsergésük, kiegészülve a drágakőként csillogó bogarak zümmögésével, kellemes dallammá, ritmussá egyesült, Jancsi érezte, hogy a lába szeretne táncra perdülni. Akkor látta, hogy odébb, a bokrok között már táncolnak is. Gyönyörű tündérlányok és -fiúk táncoltak mindenütt a virágos mezőn, pilleszárnyukat negédesen összehajtva, boldogan összefonódva, forogtak a salsa ritmusára. Jancsi csak ámul, szívét soha nem érzett boldogság töltötte el. Ámulva nézett erre a csodálatos és boldog világra, és akkor meglátta a táncolók között szelíden lépegető Iluskáját. Igazából csak úgy tűnt, mintha Iluska lépegetne, de valójában lebegett a föld felett, a füvek és virágok meg se hajoltak cipője érintésétől. Holdsugárból szőtt leheletfinom ruhája körül folyt a csodaszép alakját, haján aranyként tört meg a fény.

Most már Iluska is meglátta Jancsit. Szeme elmosolyodott, arca kipirult, lélegzése felgyorsult, elindultak egymás felé.

Jancsi pici kísérője akkor már rég leugrott gazdája megszokott jobb válláról. Aki utána nézett, még éppen láthatta, amint pici Iluska kezét fogva eltűnik egy virágzó orgonabokor árnyékában.

Jancsi soha nem tudta később elmesélni, hogyan is sikerült neki azt a néhány lépést megtenni, míg Iluskát megölelhette. Csak állt szótlanul, érezte a legszebb tündér édes terhét a karjában, és érezte, hogy térde mindjárt összecsuklik.

Akkor Iluska lehunyta szempillája lassan fölnyílt, gyönyörű szeme Jancsira ragyogott, és Jancsi meglátta magát benne.

Látott ő szépséges Iluska szemében egy pompás daliát, olyat, amelyet még nem látott addig a Földön. Ettől Jancsit hallatlan bátorság és erő töltötte el. Érezte, hogy szárnyai nőnek, érezte, hogy repülni tud, és érezte, hogy a legmerészebb tetre is képes.

Nemcsak képes volt, de meg is tette. Eddigi élete legmerészebb tetteként, lehajolt és megcsókolta Iluskát.

Mivel a tündérek szigetén nincsen idő, senki nem tudja, milyen sokáig tartott a csókjuk, megami még azután történt.

Azok a tündérek, akik később látták Iluskát, ugyancsak csodálkoztak. Holdsugárból szőtt csodálatos ruháján, elől a gallérnál hiányzott néhány gomb, szépséges virágok kandikáltak ki a blúza alól, mintha ott fakadtak volna.

Senki nem értette, mi is virágzott ott ki.

Iluska és Jancsi számára elkezdődött a boldogság. A boldogság, melyet itt, a tündérek (és a boldogság) szigetén nem korlátol az idő, örökké tartóan végtelen.

Itt élnek ma is együtt, boldog szerelemben.

Ami pici Jancsit meg pici Iluskát illeti, ők többé nem mentek vissza gazdájukhoz. Viszont, mesélik, hogy a tündérek szigetén, szinte minden virágban ott gőgicsél egy pici, mit is mondok, icipici kis tünemény, és valamennyien hasonlítanak nagyon vagy pici Iluskára, vagy pici Jancsira.

De ezt, persze, senki nem tudja egész biztosan.

Czernák Dorottya
grafikája

Grosz László

BÖKIK HÍRESSÉGEKRŐL

1. Vegetálnék, halódnék,
Ha nem láthatnám Stallonét.
2. Jól kezdődik ez a hetem,
A tévében Brad Pitt, Statham.
3. Salma Hayek, Charlize Theron,
Keble, bája pókként befon,
Növekszik a tesztoszteron.
4. Vezércsillag, ő a góré,
Ez Rabindranáth Tagore.

Koreck Aladár

SZILVESZTER A PHI PHI-SZIGETEKEN

Világjárásunkat folytatva Thaiföld mellett döntöttünk. Karácsony másnapján elutaztunk Dél-Ázsiába, hogy a szilvesztert a mesés Phi Phi Don-szigeten töltsük. A választást a trópusi monszun szelek országába az is befolyásolta, hogy sokat olvastam és hallottam az ősrégi Sziámról. A titokzatos országról, aminek nevét csak néhány évtizede változtatták Thaiföldre, és amely szinte egyedülállóként meg tudta őrizni függetlenségét hősiesen dacolva az európai gyarmatosítókkal, de a környező országokkal is – főleg Burmával.

Ennek sikeréhez a néphit szerint a titokzatos fehér elefántok is hozzájárultak. Ezeket a félig valószínű, félig mesészerű állatokat ma is nagy tisztelettel emlegetik. Az ország királyait még a mai modern időkben is hódolat övezi. Így például az utolsó királyuk halálát több évig tartó, nagyszabású szertartásokkal gyászolták, és csak az idén temették el nagy pompával, így tulajdonképpen csak mostantól lett teljhatalmú uralkodó a fia.

Kirándulásunkat egy pesti utazási iroda szervezte. Malévvel utaztunk Budapest–Dubaj–Bangkok vonalon, majd onnan belföldi repülőjáratral és hajóval a Phi Phi-szigetekre, végül az ország legnagyobb idegenforgalmi központjára, Phuketre.

Utunk majdnem megghiúsult, mivel az indulás előtt Ági, a feleségem, rosszul kezdte érezni magát. Végül többszöri telefonos orvosi konzultáció után, szorongva, de nekivágtunk az utazásnak.

Sajnos Dubajban rövid időre meg kellett szakítanunk utunkat a repülő személyzetének rövid pihenője miatt, de persze nem a világhírű repülőtéren rostokoltunk, hanem egy mellékrepülőtéren, amely keletiesen elhanyagolt volt, miközben a burnuszos arab tisztviselők „bánásmódját túrtuk”.

A bangkoki óriási modern repülőtéren landoltunk, majd egy tizenöt emeletes luxushotelben szálltunk meg, melyben minden kényelem adott volt. Idegenvezetőnk rögtön el akart vinni városnézésre és egy egzotikus vízi piacra, de a negyven fokal hőség és Ági problémái miatt a hotelben maradtunk.

A hotel legfelsőbb szintjén virágos, zöld kertek és egy olimpiai méretű úszómedence hideg vize várt ránk. A tetőn rajtunk kívül csak egy két fiúgyermekes japán családot és egy kertészt találtunk.

A japán fiúk épp akkor menekültek ki dideregve a medencéből, ami nem tartott vissza bennünket attól, hogy belemerüljünk a jéghideg vízbe. A japán család kárörvendően figyelte, hogy meddig bírjuk. Míg én egy jó fél órát kibírtam – de aztán inkább a napozást választottam –, Ági élvezte a fürdést, és legalább két órát lubickolt kisebb napozó szünetekkel. A japánok gyorsan rájöttek, hogy nem lesz alkalmuk jól szórakozni rajtunk, így már csak a kertésszel osztottuk meg a különleges tetőparadicsomot. A kertész egész idő alatt maroktelefonon végtelen beszélgetéseket bonyolított le. Találgathattuk, hogy kivel vagy kikkel, tán még azt is, hogy titkos ügynök vagy csak bróker vagy összeesküvő. De ez titokban maradt örökre.

Mielőtt lementünk volna vacsorázni, kiálltunk a tető parapettel védett szélére, és sokáig gyönyörködtünk a város szinte leírhatatlan panorámájában. Megcsodáltuk a hirtelen leszálló est milliányi, égő szikrázását, az óriási fényreklámokat. Később megjelentek fejünk fölött a kíváncsi csillagok.

Másnap kora reggel szinte újjászületve, nagy lelkesedéssel róttuk Bangkok utcáit és tereit. Sajnos, nem minden utca, tér vagy üzlet nyerte el a tetszésünket, mivel voltak elhanyagolt és minden eredetiséget mellőző helyek is. Az idegenvezetőnkkel együtt később megtekintettük a különleges szépségű királyi palotát, ahol szemképrázta kincsek tárultak fel előttünk. Következett a csodálatos arany Fekvő Buddha, s rituálisan mi is körüljártuk ezt az egyedi szoborkolosszust. Sőt, még ajándékokat is hagytunk a körút végén, amelyeket persze a boncok sóztak ránk. Majd rengeteg pagoda, szentély, síremlék következett – melyek mind arannyal voltak bevonva – és sok más látnivaló.

Másnap a Phi Phi-szigetcsoporthoz felé vettük utunkat. Repülővel utaztunk Krabi városába, ahol a szárazföldet az Indiai-óceán melléktengere, az Andamán-tenger mosta be. Innen csak gőzhajóval tudtuk megközelíteni célunkat, mivel a szigeten repülőtér nem volt. A szigetcsoporthoz hat szigetből áll, amelyek közül négy inkább egy tengerből kiálló mészkőszikla benyomását kelti.

Mivel a kisebb tengerjáró hajók sem bírták megközelíteni a partot az alacsony vízállás miatt,

csónakba szálltunk, és a tengerészek segítségével kirakodhattunk a parton.

Már a hajó fedélzetéről is szembetűnő volt a sziget szépsége és különlegessége. A tengerpart széles, vakítóan fehér homoksávvval folytatódott, körülbelül egy méterrel a tengerszint felett, majd kisebb emelkedők következtek. Az eligazító központban az asztalokon különleges dzsúszok és pezsgők voltak kirakva, és elég jó kedvvel rövid időn belül mindenki megkapta a bungalóját.

A mi bungalónk a tengertől alig néhány méterre volt, és szárazföldi emberekként ez nagyon tetszett nekünk. A bungaló nagyon barátságos volt, minden kényelemmel ellátott két szobából, fürdőszobából, egy csöppnyi konyhából és egy nagy teraszról állt, azaz igazi trópusi szigeti szállás volt.

Az első dolog, amit megcsodáltunk, az a rengeteg orchidea volt, melyeknek nagy része cserje formájában pompázott. Soha nem láttunk, még képen sem, ilyen buja, óriási orchideákat, és úgy éreztük magunkat, mint egy elvarázsolt világban. A bungalók alig látszottak ki az orchidea-tengerből. Sétáinkon az is nagyon tetszett, hogy nem voltak autók, még motorbiciklik sem; legfeljebb egy-egy robogó vagy bicikli tűnt fel az úton. Az egész sziget a gyalogosok birodalma.

A száraz évszak decembertől áprilisig tart, és a tengernek köszönhetően csak 30-31 fokos meleggel jár, viszont a csapadék éves szinten a kétezer millimétert is eléri.

Hihetetlennek tűnt, hogy ezt az édeni tájat 2004. december végén a távoli óceánon történt földrengés után egy eddig soha nem tapasztalt cunami majdnem teljesen elpusztította. Az épületek 70%-a, a növényzet jó része elpusztult, de a legszörnyűbb az volt, hogy a cunami gyilkolt... válogatás nélkül.

Senki se számított ilyen apokalipszisre, nem volt előriasztás, jelzőszolgálat. A sziget domborzata 1-7 méterrel volt magasabb a tengerszintnél. A vízáradat egyes részekben meghaladta a hat métert is. A menekülés csak néhány helyen volt lehetséges. Még a magasabb részeket se kímélte az ár, így pusztult el a Tengeri cigányok faluja. Még ezen vízi emberek közül is tizenegy esett áldozatul.

Ördögi játéka volt a tragédiának, hogy a cunami tíz órákor való megérkezése után 37 percre visszahúzódott, majd őrjöngve tört a szigetre. Az áldozatok pontos száma máig sem ismeretes, de már azonosítottak legalább ezret, és rengetegen eltűntek. Az áldozatok többsége turista volt. Szomorú statisztikai adat, hogy száznégy gyerek vesztette el egyik vagy mindkét szülőjét.

Gondolom, hogy vidámabb dolgokról is illik beszámolnom a következőkben. Eljött a szilveszteri multság ideje a fehér homokos tengerparton, amire nagyon készültünk, hiszen ilyen évbúcsúztatón még soha nem vettünk részt sem otthon, sem a világ egyéb táján.

A délelőtti úszás és pihenés után kezdetét vette a multság, ami egy vendégfogadótól néhány méterre, a simára varázsolt homokos terepen zajlott. Kétszáz asztalt állítottak fel, és már az elején két-háromféle aperitif, rengeteg orchidea, lampionok és gyertyák, sőt még apró csengettyűk is terheltek az asztalokat. Utóbbiak a pincérekkel való kapcsolat-tartást szolgálták. A lampionok és gyertyák sötétedés után rejtelmes félhomályt produkáltak.

Már alkonyattól több helyi és külföldi zenekar biztosította a jó hangulatot, miközben a pincérek leleményes gyorsasággal szolgálták ki a vendégeket hagyományos thai, amerikai és európai ételekkel és italokkal, nem felejtve el a keleti édességeket. Az est fénypontját a műsor jelentette, amely felvonultatott thai énekeseket, táncosnőket, artistákat, de a társaság a thai harcművészet és a pirotechnika bravúrjaival volt a legjobban megelégedve. A thai bokszt különleges sport, amely megengedi az egész test letámadását, amiben nagy szerepet játszik az elképesztő lábhasználat. Egy pirotechnikai mutatványnál komoly sérülés is történt, a tűzcsóvás, fáklyás mérkőzések közben. De ez csak felkorbácsolta a kedélyeket, még emlékezetesebbé téve ezt a thaiföldi szilvesztert. Természetesen közben táncolni is lehetett. Hajnalban ért véget a multság, mi pedig holtfáradtan megkerestük a bungalónkat.

A következő néhány nap gyorsan telt: fürdés-sel, sétával, kirándulásokkal az alakuló nemzeti parkban, az aránylag nem túl nagy szigeten, majd „váratlanul” befutott a gyorsnászád, megállva tisztes távolságban, és megjelentek a csónakok is, így minden adva volt, hogy elinduljunk Phuket, a szuperüdülő meglátogatására.

Phi Phi-szigetek

Brittich Erzsébet

A ZERINDI GALÉRIA EGYIK BÜSZKESÉGE

Vízszintes: 1. Ki festette a mel-
lékelt reprodukción látható képet
(1905–1977)? 11. Határrag 12. Nitro-
gén vegyjele 13. Szolmizációs hang
14. Az egyik fő íz 15. A festmény
címe (folytatása a vízsz. 22.) 19. Üres
ház! 20. Budapest híres filmszínhá-
za 21. Szétszakadt lepel 22. A vízsz.
15. folytatása 23. Taszító 24. Zorro
jele 25. Giga rövid. 26. Kálium vj. 27.
Sharone ..., tragikus sorsú amerikai
színésznő volt 28. Kötőszó 30. Kel-
vin 31. ... Tikaram, angol énekesnő
33. A festőművész itt végezte kép-
zőművészeti tanulmányait 36. A
sugár jele 37. Páratlanul kovácsol 38.
Szigetlakó nép (ék. h.) 39. Feltételes
kötőszó 40. Hidrogén vj. 41. Oxigén,
kén és rubidium vj. 43. Jegyzet (ék.
h.) 45. A festő szülővárosa 48. Állat
lakhelye.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		↓
11			12		13		14				
15		16	17	18					19		
	20							21			
22							23				
24		25		26		27					
28	29		30		31					32	
33		34		35						36	
	37					38			39		
40		41			42		43	44			
45	46					47		48			

Függőleges: 1. Ilyen az olcsó hús
leve, a szólás szerint 2. Nehéztüzérséggel lő (ék.
h.) 3. Japán autójel 4. Cin 5. Kén vj. 6. Tetszetősen
hat 7. Női becenév 8. Hézag 9. Becézett Edward 10.
Kilégzés szájon keresztül 16. Mélyedés 17. Község
Szerencs közelében 18. Maguk, udvariasan (ék. f.)
21. Kehely, románul 22. Ülőbútor 23. Iskolai helyi-
ség 27. Állóvízi 29. Nem kevés 30. Szállító eszköz
31. Teleki Sámuel 32. Itt élt és alkotott a festő 34.
Lemberg mai neve 35. Mogorva 39. Kérdőszó 40.
Fekete István regénye 42. Kiejtett mássalhangzó
44. Fába vés 46. Mint függ. 3. 47. Kálium vj.

Októberi keresztrejtvényünk fő sorainak
megfejtése:

Vízszintes 1. Luther Márton 16. Id. Lucas
Cranach 31. Philip Melanchton 44. Wittenberg
52. Reformáció

ERDÉLY SZERELMESE VOLT ELHUNYT VÁGNER SZABÓ JÁNOS

November 9-én, Szolnokon hosszan tartó súlyos betegség után elhunyt Vágner Szabó János közíró, művelődésszervező, az Alföld és Erdély rendíthetetlen szerelmese. Szabó János – aki a Vágner nevet megkülönböztetésül vette föl – Szolnokon 1949-ben született, népművelés-könyvtár szakon Debrecenben végzett főiskolát, majd újságíró lett. Dolgozott Szolnokon, Békéscsabán, Egerben megyei napilapnál és MTI-szerkesztőségben, közíróként utolsó éveiben a jeles budapesti folyóiratnak, a *Trianon Szemlének* volt a munkatársa. Az Alföld, Erdély, a nemzeti műveltség/művelődés odaadó híveként, a magyar írás, magyar irodalom szerelmeseként évtizedek óta gyűjtötte a Fekete-Körös-völgy magyarságáról szóló írásokat, hogy azokból nem akármilyen válogatást állítson össze, adasson ki – ami, sajnos, nem sikerült. Két évtizede szinte hazajárt Tenkére, ahol a református gyülekezetben második otthonra, második családra lelt, s ahol az ő misszióként végzett munkája is hozzájárult ahhoz, hogy a tenkei magyar közösségben tovább éljen a művelődés és a megmaradás vágya. Szép, férfias hangjára, gyönyörű, tiszta magyar beszédére az aradiak – jelesen elsősorban a kisiratosiak – is rácsodálkozhattak, ugyanis az elmúlt években rendre visszatért e községünk nyári falunapjainak könyvbemutatóira. Barátokat szerzett Arad megyében is. V. Szabó János utolsó írása a *Szövétnek* idei 5. számában jelent meg.

Erdély, Bihar és Arad – no és Kisiratos – igaz barátot veszített. Nyugodjék békében... Mi pedig emlékezzünk rá olyan szeretettel, amilyen szeretettel fordult ő mihozzánk.

(Kissarusi)

Szövétnek

Aradi Kulturális Szemle
XXI. évfolyam, 6. (121.) szám

Kiadja:

az Alma Mater Alapítvány, Arad

Postacím:

310085 Arad,

Str. Calvin nr. 22

Tel: +40/740-955132

+40/257-281140

E-mail: juhaszbela50@gmail.com

ISSN 1454 282 X

Főszerkesztő: Juhász Béla

Szerkesztőbizottság:

Fekete Réka, Ilona János, Matekovits Mihály, Pataky Lehel Zolt, Puskel Péter, Rudolf Ágnes, Siska-Szabó Hajnalka, Siska-Szabó Zoltán, Szilvágyi Zolt, Ujj János

Lapadminisztráció és terjesztés:

Szász Eszter

Korrektúra, technikai szerkesztés:

Rudolf Ágnes

Képszerkesztés: Allerhand István

Rovatcím-grafikák:

Fritz Mihály, Kett Groza János, Mór-Sághi Annamária

Címlapon: Bronzba öntött angyal

(Allerhand István felvétele)

A hátsó borítón: Jégcsapok

(Szász Eszter felvétele)

A terjesztésben együttműködnek:

Bartók Mária, Britrich Erzsébet, Czeglédi Judit, Erdélyi Ildikó, Gnant János, Koreck Aladár, Kori Edina, Molnár Andrea, Piroska István, Szilvágyi Sándor, Tóthpál Renáta, Vágási Márta, Vörös Annamária, Zilahy András

Olvasóink a *Szövétnek*et megtalálják a Jelen és a Tulipán könyvesboltban, valamint egyházainknál és terjesztőinknél.

Nyomdai munkák: Trinom Kft.

NYUGATI JELEN családod NAPILAPJA!

Az előfizetési feltételekről érdeklődjön a 0257-280-751-es telefonszámon.

A *Szövétnek* nonprofit jellegű, alapítványi kiadvány, önkéntes adományokból tartja fenn magát. A szerkesztők, szerzők honoráriumában nem részesülnek, a jövőre vonatkozóan sem ígérhetünk, köszöneten kívül, más elismerést.

**KERESSÉK, OLVASSÁK,
TÁMOGASSÁK
A SZÖVÉTNEKET!**

LAPZÁRTA

A következő, 2018. februári számunk lapzártája január 25.; a megjelenést február 20-ra tervezzük.

Köszönjük

Aldea Éva, Bila Erzsébet,
Blaskó Lajos (Ortoforum Kft.),
Böszörményi Zoltán, Budai Tibor, Jám-
bor Ilona, Kallos Csaba,
Kocsik József, Mészáros Dávid,
Dr. Perneki-Simonsits István,
Retezár József (Sinter Stop Kft.),
ft. Sándor Tivadar

nagylelkű támogatását.

KÉK MÓRÉ-SÁGHI ANNAMÁRIA FALIKÁRPITJAI

Ady Endre
KARÁCSONY

Ma tán a béke ünnepelne,
A Messiásnak volna napja,
Ma mennyé kén' a földnek válni,
Hogy megváltóját befogadja.
Ma úgy kén', hogy egymást öleljék
Szívükre mind az emberek –
De nincs itt hála, nincs itt béke:
Beteg a világ, nagy beteg...

Kihűlt a szív, elszállt a lélek,
A vágy, a láng csupán a testé;
Heródes minden földi nagyság,
S minden igazság a kereszté...
Elvesztette magát az ember,
Mert lencsén nézi az eget,
Megátkozta világra jöttét –
Beteg a világ, nagy beteg...

Ember ember ellen csatázik,
Mi egyesítsen, nincsen eszme,
Rommá dőlt a Messiás háza,
Tanítása, erkölese veszte...
Oh, de hogy állattá süllyedjen,
Kinek lelke volt, nem lehet!...
Hatalmas Ég, új Messiást küldj:
Beteg a világ, nagy beteg!...